

M. G.
1957

RODNA GRUDA

7-8 - 1958

VSEBINA

Mi bomo govorili v pravem človeškem jeziku, jeziku resnice ...

Metod Mikuž:

Junaštvo brez primere

Tone Seliškar:

Puntarska (pesem)

»Dobro mi je, tovariš komandant ...«

Tomo Brejc:

Kako napreduje socialno zavarovanje v Sloveniji

16. avgusta izseljenski dan v Novem mestu

IS:

Osem desetletij Ludvika Medveška

Peveci iz Celja med našimi rojaki

Anton Skruba, Merlebach:

Novice iz Francije

Cv. A. K.:

V spomin rojaku Mirku Kuhlju

Franc Sikošek, Gladbeck:

Veselo svidenje v Belgiji

O metliškem puščavniku, hudem kaprolu in drugih dogodkih iz zgodovine Metlike

Gustav Strniša:

Na poti (pesem)

R. F. Gregorich, Florida:

Pismo iz Floride

Naše lepe narodne noše (slike)

Utrinki o tem, kako se domovina razvija

Jože Župančič:

Pismo Litijanki

Lepa naša domovina (slike)

K. M.:

Kje je moj Peter?

Po domači deželi

Ančka Čerin:

Tako si pomagamo

Jože Senica, Argentina:

Daleč ti si domovina

Pavla Voje:

Po mnogih letih spet doma (pesem)

Sola, ki nas bo tesneje povezala z življenjem in našimi potrebami

Foltanov Tone:

Cerknica nekdanj in danes

Janez Poharc:

Moja dolina (pesem)

Domovina na tujih tleh

Rojaki nam pišejo

Asta Malavašič:

Poletna pesem

Cv. A. Kristan:

O izseljencih in za izseljence

Mladi rod

Dom in družina

Fran Maselj-Podlimbarski:

Potresna povest

Slika na naslovni strani:

Prešernov spomenik v Ljubljani

(Foto: Fr. Močnik, Ljubljana)

POTNIKI, IZLETNIKI!

Kadar ste na glavnem kolodvoru v Ljubljani, vstopite v prostore gostinskega podjetja

Kolodvorska restavracija

L J U B L J A N A

kjer boste postreženi s pristnimi pijačami ter s ceneno in odlično pripravljeno hrano

lovenski izseljenski koledar za leto 1959 je v tisku

Pohitite z naročili, da bomo lahko pravočasno dvignili naklado

**SLOVENSKA
IZSELJENSKA MATICA**

Ljubljana Cankarjeva 1/II

Rodna gruda, glasilo Slovenske izseljenske matice v Ljubljani. — Ureja uredniški odbor. — Odgovorni urednik Tomo Brejc. — Izhaja dvanajstkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 3 dolarje, — Francija letno 600 frankov, — Belgija letno 90 frankov, — Holandija letno 7 guld, — Nemčija letno 8 DM, — Italija letno 1000 lir, — Avstrija letno 40 šilingov, — Anglija letno 1 funt, — Avstralija letno 1 avstralski funt, — Argentina letno 30 pezov, — Jugoslavija letno 750 dinarjev. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 1/II. — Rokopisov ne vračamo. — Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/5-155

Rodna

gruda

ST. 7-8

JULIJ-AVGUST 1958

LETO V.

MI BOMO GOVORILI V PRAVEM ČLOVEŠKEM JEZIKU, JEZIKU RESNICE, IN SI BOMO PRIZADEVALI OHRANITI SVOJO ENOTNOST ...

Na proslavi 150-letnice istrskih premogovnikov, ki je bila 15. junija v Labinu v Istri in katere se je udeležilo nad 50.000 ljudi, je govoril tudi predsednik republike in maršal Jugoslavije Josip Broz Tito.

Maršal je čestital rudarjem znamenitega rudnika Raše in drugih istrskih rudnikov v tem bazenu ob sto petdesetletnici njihovega obstoja in dejal, da so rudarji teh premogovnikov izredno mnogo pripomogli najprej k obnovi ter nato k industrijskemu razvoju današnje Jugoslavije. Maršal se jim je s toplimi besedami zahvalil za njihovo požrtvovalno delo ter obenem napovedal ponovno zvišanje plač rudarjem.

Dotaknil se je tudi nove gonje vzhodnoevropskih držav z ZSSR na čelu proti Jugoslaviji in odkrito povedal, zakaj je ta gonja nastala. Iz njegovega govora objavljamo najvažnejše odlomke:

Gonja proti nam ima globlje korenine. Glavni razlog je v tem, da nismo hoteli podpisati deklaracije dvanajstih dežel, sprejete lani novembra v Moskvi, in da se nismo hoteli vključiti v tako imenovani socialistični tabor ... To, da nismo podpisali deklaracije, sprejete v Moskvi in da se nismo vključili v socialistični tabor, ne pomeni, da nismo za najboljše sodelovanje z vsemi socialističnimi deželami, marveč nasprotno, da smo za to sodelovanje na vseh toriščih. Menimo, da se je treba na vso moč prizadevati, da se položaj na svetu ne zaostri in da se ognemo vojnemu spopadu. Mi menimo, da je treba z vsemi deželami navezati stike sodelovanja, ne pa omejiti se na dva tabora, ki se bosta prepirala in zaradi katerih bi utegnilo nekega dne priti do vojnega spopada.

Ko je maršal Tito obrazložil še govor Hruščeva na bolgarskem kongresu in povedal, da ta zanika lastne trditve, je naglasil, da smo sicer izkušeni, potrpežljivi in pogumni, vendar nas je ta najnovejši položaj hudo prizadel. Ne zato, da bi nam lahko karkoli preprečilo, da zmagovito korakamo naprej v izgradnjo naše dežele. Hudo nam je iz čisto moralnih razlogov. Čeprav je v moralnem pogledu naš položaj neprimerno boljši od njihovega, ker vemo, da imamo prav, nam je hudo zato, ker vemo, da to vendarle ni potrebno ne njim ne nam. Če pa je že tako, se ne bomo dosti pomudili pri tem. Mi bomo kdaj pa kdaj samo odgovarjali, mirno in hladnokrvno, ne da bi govorili v istem jeziku, marveč bomo govorili v pravem človeškem jeziku, jeziku resnice, in si prizadevali ohraniti našo enotnost, prizadevali si bomo, da ostanejo naše vrste strnjene. Važno je namreč, da zgradimo v naši deželi čim boljše življenje in ustvarimo resnične socialistične odnose. To bo koristilo nam in nadaljnjemu razvoju socializma.

Junaštvo brez primere

Dr. Metod
Mikuž

Letos 4. julija, na Dan borca, smo se ob njeni 15. obletnici spominjali tudi bitke na Sutjeski, ene najtežjih bitk jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske)

Zgodovine vseh narodov poznajo svoje heroje, borce za svobodo svoje domovine. Ves svet pozna recimo slavno starogrško sotesko Termopile, kjer je padlo junaške smrti tri sto velikih grških junakov, braneč svojo domovino pred okupatorjem. Prav tako je pozni pomladanski mesec leta 1943 uvrstil v domačo in svetovno zakladnico zgledov in primerov velikega junaštva in ljubezni do domovine in svobode tudi doma in po svetu še premalo znano Sutjesko, malo planinsko reko v strmeh kanjonu na meji med Črno goro in Sandžakom. Čeprav je Sutjeska le del enega od najslavnejših bojišč v zgodovini narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov, je bila prav ta, skupaj z Zeleno goro in s prebojem velikega sovražnega obroča na cesti Kalinovik—Foča priča največjega junaštva, samopremaganja, iskrenega partizan-

skega tovarištva in silno težkih in krvavih izgub. V Termopilah je obležalo tri sto starogrških herojev, v teh svetih krajih pa leži več tisoč jugoslovanskih herojev, od mladega krajiškega partizana do dalmatinske partizanke, od beograjskega študenta do črnogorskega rudarja iz Gusinja.

Nemci in Italijani so do 15. maja 1943 obkoličili okrog 19.000 borcev proletarskih brigad in vrhovni štab NOV pod vodstvom tov. Tita na enem od najtežjih prehodnih krajev v Jugoslaviji. Če bi vzeli v roke zemljevid Črne gore in Sandžaka, bi to obkoljeno ozemlje označevala približno naslednja črta: Foča—Kalinovik—Gacko—Nikšić—Danilovgrad—Titograd—Mateševo—Kolašin—Bijelo Polje—Plevlja—Goražde—Foča. To je torej veliko ozemlje, katero sekajo razni izredno strmi in globoki kanjoni zlasti dveh velikih planinskih rek Pive in Tare. Ozemlje, ki je silno malo naseljeno, revno in borno na zemlji in njenih pridelkih. In na tem sicer silno lepem in romantičnem svetu, pač pa skopem v prehrani, je več kot 117.500 mož okupatorske vojske Nemcev, Italijanov, Bolgarov, hrvaških domobrancev in ustašev obkoličilo 19.000 naših borcev. Že navadno številčno razmerje 1:6 pokaže velikansko sovražnikovo premoč. Poleg tega pa je bil sovražnik oborožen do zob z najmodernejšim orožjem, bil je dobro opremljen in opravljen in izvežban za planinsko bojevanje, bil je dobro hranjen, svoje ranjence je lahko odvažal po cestah v bolnišnice, s svojimi letali pa je dobesedno prekrival vse bojišče. In kaj so imeli partizanski borci? Recimo samo takole: puško in srce. S puško so tolkli in uničevali prekletega okupatorja, s srcem prenašali in skrbeli za ranjence in izkazovali drug drugemu toliko tistih tovariških dobrotljivosti in ljubezni, ki jo zmore in premore samo prava partizanska vojska. In samo to dvoje je bilo v stanu zmagati, to je, prebiti vse sovražne obročje, se prebiti v vzhodno Bosno in začeti od tam ponovno tako ofenzivo, da so znova nastala velika osvobojena ozemlja.

Zakaj je hotela fašistična vojska prav na tem delu Jugoslavije uničiti naše najboljše proletarske enote in vrhovni štab? Danes so dokumenti znani že vsaj toliko, da je na to vprašanje mogoče odgovoriti: bila sta dva vzroka. Prvič, ker je bila fašizmu in nacizmu prav NOV Jugoslavije velikanski trn v peti, dosti večji kot bi človek pričakoval spričo takratne mogočne neuničljivosti nemške in italijanske vojske. Vsa zaslužnjena Evropa se je ob fašistični okupaciji ponizala in je globoko sklonila glavo pred nemškim »nadčlovekom«, le jugoslovanski partizani ne. Danes poznamo nešteto izjav vodilnih nacističnih in fašističnih osebnosti, ki so na zunaj sicer trdile, da je uničenje jugoslovanskih partizanov samo »še zadeva varnostne policije«, v sebi pa so bili ves čas prepričani, da te njihove

Maršal Tito v peti ofenzivi spomladi l. 1943, nekaj dni prej je bil ranjen. Poleg njega stoji dr. Ivan Ribar

izjave ne ustrezajo resnici, kajti jugoslovanskih partizanov ni mogla uničiti ne varnostna policija, pa tudi ne velike in skrbno pripravljene vojaške ofenzive, ki po svoji silovitosti in številu okupatorske vojske niso v ničemer zaostajale za nekaterimi fazami bojev na afriškem bojišču. Še več. Več kot je bilo teh ofenziv, močnejša je bila NOV Jugoslavije.

Prav tedaj pa, ko je vrhovni štab s svojimi proletarskimi divizijami konec aprila 1945 zmagovito prodril preko Neretve v Sandžak in Crno goro in ko se je odpočivajoč se s preko 4000 ranjenci na tem prostoru pripravljal za velike nove ofenzivne operacije v Srbijo, in takrat torej, ko se je NOV znašla na strateško silno neugodnem terenu, je Hitler mislil, da je napočil čas, ko bo mogel temeljito obračunati s svojim največjim smrtnim sovražnikom. Hitler je namreč dobro vedel, da vsak partizan sovraži fašizem, ker sovraži smrt, fašizem pa je utelešena in posebljena smrt za poštenega in svobodoljubnega človeka. Zato je Hitler skoncetriral ogromne vojaške sile na razmeroma majhnem prostoru in dal tem silam silno enostavno nalogo: obkoliti in uničiti do slehernega človeka NOV!

In še en vzrok je bil, ki je nagnal Hitlerja prav v tem mesecu na ponovno ofenzivo proti NOV. Na vzhodni fronti so se Rusi pripravljali na novo ofenzivo, angloameriška vojska pa je pravkar likvidirala afriško bojišče. Tako sta v tem času stali dve svetovni fronti in Hitler je čisto realno računal na možnost angloameriškega izkrcanja in odprtja druge fronte na Balkanu. Še bolj realno je sklepal, kakšno veliko pomoč in oporo bi dobilo angloameriško izkrcavanje na Balkanu prav v jugoslovanski NOV. Zato je spretno izbral trenutno zatišje na svetovnih evropskih frontah in lahko pritegnil za borbo proti NOV velik del svojih rezervnih sil, zlasti pa letalstvo, ki je potem v borbi proti NOV prizadejalo relativno najtežje in največje izgube.

Ko je vrhovni štab NOV ocenil položaj, ki je nastal s popolno obkolutivjo, ki je prišla izredno urno in nepričakovano, je spredvidel, da mu ne preostaja drugega kot preboj preko nemških obročev in to preko težko prehodnega sveta, prepreženega še s kanjoni globokih in silno urno tekočih planinskih voda. Vrhovni štab se je odločil za preboj v smeri Vučevo—Sutjeska—Zelen gora—cesta Kalinovik—Foča. Nemci so postavili nešteto zased in zapornih črt, ki so bile posebno močne na robovih sotesk in kanjonov, predvsem pa nad Sutjesko in Zelen goro. Tako so si morale naše brigade dobesedno krčiti pot z neprestanimi juriši na te zasede in zaporne črte. Čim je bila prebita ena od teh zapornih črt in v njej narejena razpoka, skozi katero se je potem prebijala glavnina vojske in vrhovni štab, je bilo potrebno razbijati drugo zaporno črto, nato tretjo, četrto in tudi stoto. Vse to je terjalo strahovite žrtve, mrtve in ranjene. In ranjene je bilo treba nositi s seboj, kajti gorje, če bi živi padli v roke okupatorju. Vse to je šlo dan za dnem. Dan za dnem skoraj ves mesec samo juriš in zopet juriš, preboj črte, nobenega odmora in zopet juriš in samo juriš. Ni bilo časa za vsaj kratek odmor, kaj šele za spanje, stoje ali sede je borec zadremal za trenutek. Ni bilo časa tudi za hrano, sicer pa te itak ni bilo. Nad vsem tem nečloveškim trpljenjem in

V. Lamut: Na Sutjeski I. 1946

brezprimernim junaštvom pa so od ranega jutra do pozne noči krožili kot jastrebi nemški in italijanski avioni in neprestano bombardirali pota in stezice, po katerih se je prebijala herojska in nepremagljiva narodnoosvobodilna vojska.

Šele 16. junija 1945 je bil izveden zadnji, izredno težek preboj glavnega obroča na cesti Kalinovik—Foča. Ta preboj bodo verjetno študirali vojni zgodovinarji, komandanti in strategji vseh narodov še dolga leta. Nekaj vedo že sedaj, da je verjetno to edinstven primer, ko je bil izveden preboj velikega obkoljevalnega obroča brez pomoči od zunaj. Vse drugačni načini prebojev so se do sedaj še ponesrečili in iz vojne zgodovine je poznanih več takih primerov. Preboj na cesti Kalinovik—Foča pa se ni ponesrečil, ker se pač ni smel. NOV z vrhovnim komandantom se je morala prebiti, saj so se to pot prebijali pravzaprav jugoslovanski narodi sami in jugoslovanski narodi so bili, so in bodo ostali neuničljivi. To je tudi največja skrivnost, pa tudi največja javnost uspehov bojev na Sutjeski, pa tudi vse narodnoosvobodilne vojne jugoslovanskih narodov in sedanje Jugoslavije. Naša domovina in njeni narodi so neuničljivi, ker hočejo biti neuničljivi, ker hočejo ostati resnično svobodni in ker hočejo delati plodonosno zase in s tem za veliko skupnost naših narodov.

V letošnjem juliju so postavili na Sutjeski veličastne in mogočne spomenike. Še veličastnejši in mogočnejši spomenik pa je že postavljen v srcih vseh jugoslovanskih narodov: hvaležnost in brezmejna zahvala vsem tistim tisočerm in tisočerm borcem in borkam, katerih mlado življenje je pred petnajstimi leti ugasnilo na Sutjeski zato, ker so branili svobodo naše domovine, svojo lastno svobodo in svobodo nas vseh, danes resnično svobodnih in srečnih Jugoslovancev.

V. Lamut: Kanjon Sutjeske pri Suhi

Tone Seliškar:

Duntarska

*Po vročem smo boju zavzeli vasico
na vrhu slemena sred bukovih host.
Tovariši, le v bajte, na mizo potico,
razmahni se, kuhar, ti lakotna kost!*

*Le daj, gospodinja, nam mošta v bokale
pa semkaj prisedi, da čuješ napev
vseh pesmi ponosnih, ki bodo orale
čez zemljico našo svobode odmev!*

*Harmonika poje, srce se odpira
in puntarska pesem po vasi zveni,
svobode piščalka jim vriska in svira
in spev zmagoslavja v gozdove doni.*

*Vsi bajtarji, hlapci in dekle in kmetje
kar s hostarji pesem pojo iz srca,
prečudno jih dviga v višave to petje,
na polja svobodna jih pesem pelja.*

*Harmonika poje, vsa vas si pripelja
in ljudstvo se dviga iz teme v pomlad,
skoz hoste od bajte do bajte odmeva
mogočen vrisk pesmi slovenskih brigad.*

»Dobro mi je, tovariš komandant...«

Letos v sončnem junijskem dopoldnevu je sprejela skupna grobnica nad Tjentištem, enem od zgodovinskih krajev, znanih iz težkih bitk na Sutjeski, posmrtno ostanke borcev, ki so padli v borbah na ozemlju Bosne in Hercegovine, Črne gore, Sandžaka in Sutjeske med 15. majem in 15. junijem leta 1943. V skupno grobnico je bilo doslej prenesenih in pokopanih 3300 borcev in voditeljev iz vseh šestnajstih brigad, ki so padli v težki peti ofenzivi.

Med njimi so tudi posmrtni ostanki borca Djura Kozomare, delavca iz Livna, o katerem še danes od spomina ves pretresen, pripoveduje polkovnik Zaharije Škerovič:

Nemci so udarili na nas z vsemi silami, s Košira in z vseh vrhov, ki so jih držali. Bilo je, kakor da se je preklalo nebo. Grmelo in bobnelo je kakor najhujši orkan. Okrog nas so ležala raznesena trupla ljudi in konj, na desetine in desetine pobitih in težko ranjenih borcev.

S komandantom sva šla naprej. Na poti ob stezi sva našla ranjenega borca. Ležal je brez obeh nog, a živ in pri zavesti. Ko sva se mu približala, je spoznal komandanta in se mu nasmehnil. Si lahko predstavljate to groteskno podobo — nasmeh na obrazu nad razmrevarjenim telesom?

Potem je dvignil roko, pozdravil in s stisnjeno pestjo rekel:

»Dobro mi je, tovariš komandant, nismo jih pustili...«

To je bil najgrozotnejši raport, kolikor sem jih slišal v življenju. Mislil je na majhno postojanko, ki jo je njegov vod držal pred neprestano napadajočimi Nemci, ko je tako raportiral z dvignjeno pestjo v pozdrav. Ni prosil: »Tovariša, pomagajta mi...«

Tudi potem, ko so prišli borci ponj, da bi ga odnesli, ni maral z mesta. Ni dovolil, da bi ga odnesli in bi jim bil v breme v tistem peklu. Ostal je tam in kmalu potem tiho, brez tožba izdihnil.

Borec Djura Kozomara je samo eden izmed 3300 borcev junakov, ki so se hrabro borili in umrli za domovino v težkih bitkah pri Sutjeski...

S poti na Vršič. V ozadju Razor in Prisojnik

(Foto dr. I. Freljh)

Zetev je bila bogata

(Foto Krašovec)

Kako napreduje socialno zavarovanje v Sloveniji

Nam v stari domovini je znano, da se naši rojaki povsod po svetu zelo zanimajo za napredek našega socialnega zavarovanja. To je razumljivo, saj vsi vemo, da socialno zavarovanje, kakor pravijo, »spremlja človeka od zibel do groba«.

V Federativni ljudski republiki Jugoslaviji so v zadnjih letih vse tiste dejavnosti, ki so še posebej posvečene skrbi za človeka, doživele velik napredek in razmah. V prvi vrsti velja ta ugotovitev za naše socialno zavarovanje. To je razvidno iz povečanega obsega in števila dajatev iz naslova socialnega zavarovanja, iz dejstva, da število zavarovancev neprestano raste in da temu primerno rastejo tudi finančna sredstva, ki jih socialistična država daje za socialno zavarovanje.

Leta 1952 je znašalo število zavarovancev v Sloveniji 281.590, leta 1957 pa že 599.106 oseb! Skupaj z družinskimi člani, ki imajo pravico do dajatev iz socialnega zavarovanja, upokojenci in invalidi ter njihovimi družinami je znašalo število zavarovanih oseb v LR Sloveniji leta 1952 684.590, leta 1957 pa že 940.291, t. j. za celih 37 % več. Leta 1952 v Sloveniji polovica prebivalstva socialno še ni bila zavarovana, leta 1957 pa že več kot polovica vseh državljanov uživa pravice iz socialnega zavarovanja.

Leta 1953 so znašali celotni izdatki za socialno zavarovanje v republiki Sloveniji 16 milijard 700 milijonov, leta 1957 pa že 26 milijard 74 milijonov dinarjev! Izdatki za starostne osebnostne pokojnine so znašali leta 1953 2 milijardi 858 milijonov, leta 1957 pa že 3 milijarde 808 milijonov dinarjev. Za družinske pokojnine: l. 1953 1 milijardo 35 milijonov, leta 1957 pa 1 milijardo 432 milijonov dinarjev. Največ je socialno zavarovanje v Sloveniji žrtvovalo za izboljšanje zdravstvene službe zavarovancev. Leta 1953 so znašali stroški za zdravljenje 4 milijarde 97 milijonov, leta 1957 pa 9 milijard 448 milijonov dinarjev. Ti stroški so narasli prvič zato, ker se dajejo zavarovancem boljša, čeprav dražja zdravila, dalje, ker se je z novimi bolnišnicami v Kopru, Sežani, Št. Petru pri Gorici ter povečanjem že obstoječih bolnišnic število bolniških postelj povečalo za 5016 novih postelj ter končno zavoljo namestitve novih zdravstvenih kadrov. Pred vojno smo imeli v Sloveniji 620 zdravnikov, leta 1945 520 in leta 1957 že 1353 zdravnikov.

Naj te številke zadostujejo, čeprav bi lahko navedli še mnogo statističnih podatkov, ki bolj prepričevalno kot vse besede dokazujejo napredek našega socialnega zavarovanja.

Komu se imajo delovni ljudje naše domovine zahvaliti za ta napredek? Prav gotovo v prvi vrsti ljudski oblasti, drugič pa dejstvu, da socialno zavarovanje vodijo zavarovanci sami. Kdor je v zadnjih letih prisostvoval skupščinam podružnic, kakor tudi okrajnim ter republiškimi skupščinam socialnega zavarovanja, ki jih tvorijo izključno zavarovanci sami, je lahko ugotavljal, s kakšno skrbjo in poznavanjem vprašanj so zavarovanci, člani skupščin, obravnavali prav vse številne panoge socialnega zavarovanja pri nas, od zdravstva, pokojnin ter invalidnin do otroških dodatkov.

Poslovni mandat članov vseh skupščin je potekel letos junija meseca. Na svojih zadnjih sejah so samokritično ocenile svoje delo, dosežene uspehe, pa tudi pomanjkljivosti. Vse te dragocene delovne izkušnje je zbral in uredil republiški Izvršni odbor socialnega zavarovanja v posebnem poročilu, ki bo novoizvoljenim skupščinam služilo kot dober pripomoček za njihovo bodoče delo in nadaljnji napredek našega socialnega zavarovanja.

Iz tega poročila je med drugim razvidno tudi to, da bomo morali v bodoče večjo skrb posvetiti zobozdravstveni službi zavarovancev, ker imamo tako zobozdravnikov in tehnikov kot ambulant te vrste še vedno premalo. Nadaljnja prav tako važna naloga novega vodstva bo tudi posvetiti še večjo skrb izboljšanju zdravstvene službe sploh, tako kurativne kot preventivne. Zlasti zadnja je bila predmet izredno živahne in temeljite razprave. Sklenjeno je bilo, da mora okrog 10.000 novih članov skupščin socialnega zavarovanja posvetiti vso skrb izboljšanju higiensko tehnične zaščite zavarovancev pri delu, se zanimati, v kakšnih razmerah živijo zavarovanci tudi doma, kako stanujejo itd. Hvalevredno je priporočilo, naj bodoče nove skupščine našega socialnega zavarovanja še izdatneje finančno podprejo vse napore oblasti in družbenih organizacij za utrditev in okrepitev zdravja naših otrok, da bodo lažje kljubovali napadom raznih bolezni.

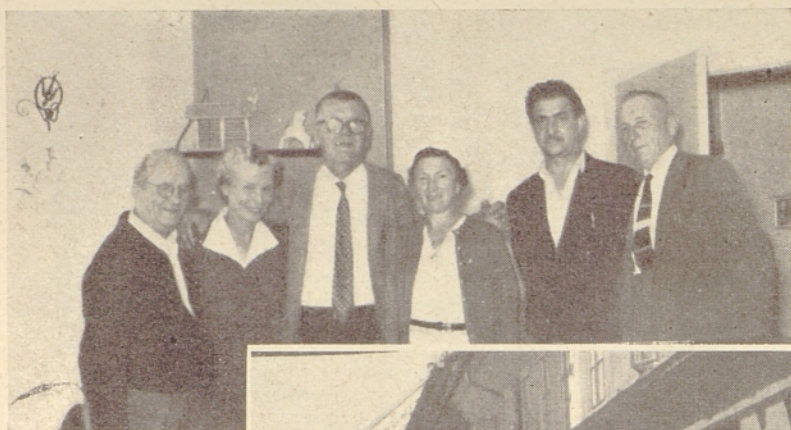
Ni dvoma, da naše socialno zavarovanje hodi pravo pot in da bomo v prihodnjih letih doživeli še večji njegov napredek.

Slovensko rudarsko pevsko in podporno društvo »Slavček« v Freyning-Merlebachu je letos 29. junija praznovalo desetletnico svojega rodoljubnega delovanja.

K lepemu jubileju toplo čestitamo in želimo društvu pri nadaljnjem delu novih delovnih uspehov in pobud.

Slovenska izseljenska matica

Preko
daljnega morja
so prišli

Spodnja slika: Rojaki izletniki pred odhodom na izlet po Sloveniji. Med njimi tajnik Slov. izseljenske matice A. Svagelj. Zgoraj: Z obiskov pri Matici. Od leve: Odbornik Matice Lojze Zdravje, Mary Matjašič in Charlie Jurkoshek iz Kalifornije, Tončka Erdekova, povratnica iz ZDA, tajnik Matice in rojak Gaber iz Detroita

16. AVGUSTA *izseljenski dan v Novem mestu*

Ena izmed priljubljenih vsakoletnih prireditvev, ki jih organizira Slovenska izseljenska matica v počastitev naših rojakov, ki so v domovini na obisku, je Izseljenski dan, ki ga praznujemo v avgustu, ko so med nami tudi rojaki iz evropskih dežel.

Letošnji Izseljenski dan bomo praznovali v soboto, 16. avgusta in sicer v prestolnici naše lepe Dolenjske, v Novem mestu. Predvideno bo na prireditve vozil posebni vlak, ki bo zjutraj odpeljal iz Ljubljane ter bo imel vmesne postaje v Zidanem mostu, Sevnici in Trebnjem.

V Trebnjem bo vlak stal eno uro, da bodo izletniki lahko obiskali naše pridne fante in dekleta, ki delajo pri gradnji nove avtoceste »Bratstva in enotnosti«. Popoldne bodo organizirani razni izleti v prelepo novomeško okolico.

Z avtobusi se bodo lahko popeljali v Šmarješke Toplice, kjer je znano zdravilišče, obiskali bodo preurejen grad Otočec, iz partizanskih borb znani Kočevski Rog, ali pa si ogledali veslaške tekme na Krki itd.

Zvečer se bodo pa vsi zbrali v Novem mestu na glavni prireditvi, na kateri bodo nastopili naši priljubljeni znanci iz oddaj ljubljanskega radija: godci Veseli Kranjci, pevci in tudi komika ne bo manjkalo.

Po prireditvi se bodo lahko tudi zavrteli ter ob rujni kapljici in dobrem prigrizku po domače zapeli — skratka vsega bo na pretek za židano voljo in dobro zabavo, da boste s prireditve koš lepih spominov lahko odnesli s seboj.

Vljudno vas vabi
Slovenska izseljenska matica

Osem desetletij Ludvika Medveška

Zmotila sem ga sredi dela. Pri hiši so imeli zidarje. Zadaj so nekaj prezidavali. Pri isti hišici v Zabji vasi št. 14, zaradi katere je pred desetletji moral za kruhom na tuje.

Skoraj sva se sporekla, ko sem mu povedala o namenu svojega obiska. Da bi radi ob njegovi 80-letnici, ki jo bo praznoval letos 11. avgusta, v »Rodni grudi« malo napisali o najstarejšem odborniku Slovenske izseljenske matice.

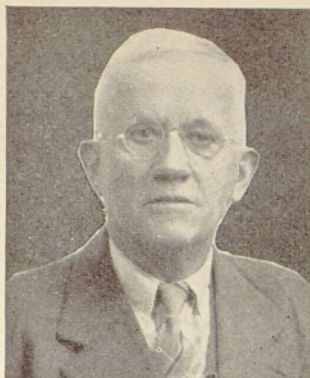
Ne, ne, o tem ni hotel nič slišati. Saj je tako skromen. No, končno, ko je posredovala še njegova hčerka, sva se »zglihala« za malo, čisto malo notičko.

Pred osmimi desetletji se je rodil v Dovškem pri Rajhenburgu. Družino pa si je ustanovil v Novem mestu, kjer je bil zaposlen kot notarski pisar. Ni malo zaslužil za tiste čase, toda družinica je hitro naraščala in hišica v Zabji vasi je skoraj postajala pretesna. Prišli so dolgovi in vse je kazalo, da bodo hišico, kjer so se rodili in odraščali njegovi otroci, morali prodati. To je bilo prehudo. Takrat se je Ludvik odločil za Ameriko.

Leta 1914 ga je odpeljala barka na dolgo, dolgo pot... V Ameriki ni bilo lahko in ne tako, kakor si je v mislih predstavljal. Devet let je liše barval, doma pa je bila medtem hišica v Zabji vasi oseeno prodana in mati njegovih otrok — zlata, dobra mamica in žena — se je s svojimi osmimi otroci morala potikati sedem dolgih let pod tujimi strehami.

V tistih letih so v Clevelandu rasla slovenska društva kakor gobe po dežju. In ta društva so potrebovala sposobnih ljudi. Ludvik Medvešek se je z vso vnemo vpregel v društveno delo. Bil je tajnik pri raznih društvih, med temi trideset let tajnik društva št. 5 Slovenske narodne podporne jednote. To društvo je bilo takrat največje in najpomembnejše. Več let je bil tajnik, blagajnik in upravnik pri listu Enakopravnost, nekaj let je bil zaposlen v znani Kollandrovi poštovalni pisarni itd.

Pridno je delal in štedil in tako je bila po sedmih letih mala hišica v Zabji vasi pri No-

vem mestu spet njihova. Ko je postalo življenje lažje, je vabil družino na tuje. Toda mati je odlašala iz lefa v leto. Preveč se je vrasla v domačo zemljo. Prišli pa so štirje sinovi — Jože, Janko, Milan in Viktor. Vsem je lepo uredil življenje. Jože je polkovnik, Janko mehanik, Milan upravnik »Prosvetes«, Viktor je bil letalski oficir, a se je leta 1941 smrtno ponesrečil.

Leta 1938 je bil devet mesecev doma na obisku, čez deset let, leta 1948 pa se je za stalno vrnil k svoji družini v Zabjo vas. Med tem časom se je v Clevelandu težko ponesrečil in z vso ljubeznijo govori o dobri snahi Ann, ki mu je v tistih časih skrbno kakor rodna hči stregla in ga negovala.

Rosnih oči se spominja žene, predobre matere njegovih otrok. Le nekaj let mu je po vrnitvi drugovala, pa je morala oditi tja, od koder ni povratka. Bila je zlata, požrtvovalna, prava slovenska mati.

Osem desetletij, polnih plodnega dela, dolga doba je to in ne da se stisniti v drobno notičko. Kje vsepovsod je raztreseno delo rojaka Ludvika Medveška, ki je bil v Clevelandu dolga desetletja kot tajnik v mnogih naših društvih srce in gibalo njihovega življenja. Toda rojak Medvešek noče hvale, noče priznanj.

Pomenek o sebi vedno prekine. Zdaj govori o otrocih, zdaj o vnučkih. Tudi otroci doma so lepo preskrbljeni. Hčerka, pri kateri živi, je omožena. Dva sinova živita v Ljubljani. Ludvik je magister farmacije, Mirko je trgovski poslovodja. Dolfi pa je v Splitu polkovnik in šef vojne bolnice. In spomni se vnučk Milene in Mirice, Milanovih hčerk iz Clevelanda, ki sta ga predlanskim obiskali. Takrat sta bili še deklici, danes sta pa že celi dekleti. Milena je v šoli odličnjakinja. Izbrala si je zdravniški poklic in se z vso vnemo pripravlja zanj. Hudomušna Mirica pa pravi, da bo najbrž zobozdravnica.

Rojak Ludvik Medvešek je bil v letih 1952 in 1953 podpredsednik Slovenske izseljenske matice, zdaj pa je vsa leta član Glavnega odbora Matice. Pred tremi leti je bil za svoje delo med rojaki odlikovan z visokim odlikovanjem — Redom bratstva in edinstva prve stopnje.

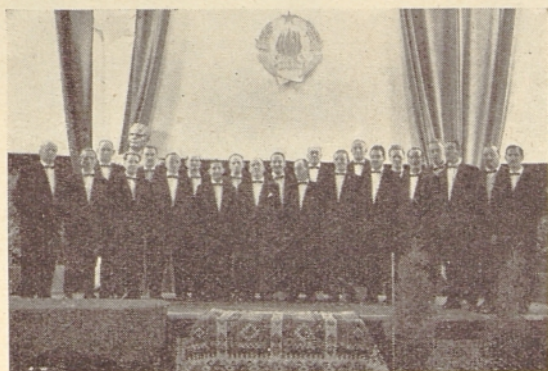
Ko mu bodo ob njegovem osemdesetem rojstnem dnevu čestitali njegovi otroci in vnučki, sorodniki ter številni prijatelji od blizu in daleč, mu tudi v imenu Slovenske izseljenske matice kličemo prav iskreno in iz srca: Se na mnoga, mnoga leta!

IS

Ob košnji (Foto Dole)

Pevci iz Celja med našimi rojaki

Komorni moški pevski zbor iz Celja je v maju obiskal naše rojake v Essenu, na Holandskem in v Belgiji. Na gostovanje v Holandijo ga je povabilo tamošnje pevsko društvo »Oranje« iz Schinwelda, ki je letos praznovalo 60-letnico obstoja in je v ta namen priredilo glasbeni festival. Tako je ta znani celjski pevski zbor ob pomoči Slovenske izseljenske matice v Ljubljani in naših rojakov v tujini organiziral več koncertov v Nemčiji, Holandiji in Belgiji. Že pri prvem nastopu, ki so ga priredili v Essenu, so bili deležni velike pozornosti in zelo toplega sprejema. Vstopnice za koncert so bile hitro razprodane, rojaki, ki delajo v rudnikih in tovarnah, so se zbrali iz različnih krajev in do zadnjega kotička napolnili doorano. Lepa slovenska pesem je bila toplotno sprejeta. Po odhodu iz Porurja so naše pevce onkraj holandske meje pozdravili rojaki iz Schinwelda, Brunssuma in drugih bližnjih krajev. Tamošnje slovenske družine so sprejele pevce v svoje domove, kjer so se počutili, kakor da bi bili prav zares doma. Marsikatera solza se je utrnila

ob slovesu, saj so v nekaj dnevih postali najboljši prijatelji.

Jubilejnemu koncertu v Schinweldu, na katerem je pevski zbor nastopil z daljšim programom, so prisostvovali mnogi ugledni glasbeni delavci iz Amsterdama in Rotterdama, ki so pevcem po nastopu toplotno čestitali. Ob splošnem navdušenju, ki ga je bila deležna lepa slovenska pesem tudi med domačini, so morali dodati še tri pesmi.

Nadose pristrčno je bil zbor sprejet tudi med našimi rojaki v Heerlenu in v Brunssumu. Tudi koncert v Heerlenu je bil dobro obiskan, pevce iz Celja je ugodno presenetil nastop domačih pevcev, ki so ubrano zapeli naše lepe narodne pesmi in s tem dokazali, da naši rojaki kljub temu, da so dolgo vrsto let odtrgani od domače zemlje, z veliko ljubeznijo gojijo slovensko govornico in slovensko pesem in da niso pozabili naučiti vsega tega tudi svojih otrok. Tudi med rojaki v Belgiji je bil pevski zbor nadose toplotno sprejet. Doorana v Watterscheijeu je bila pretesna za vse poslušalce, saj so nekateri rojaki prišli z avtomobili za njimi celo iz Holandije. Tudi tu so bili celjski pevci veselo presenečeni nad nastopi domačih pevcev — izseljencev. Člani komornega moškega pevskega zbora iz Celja so nas naprosili, da naj v »Rodni grudi« objavimo naslednjo zahvalo:

»V posebno zadovoljstvo nam je bilo nastopati med vami, našimi rojaki in vam približati domovino z lepo slovensko pesmijo. Spoznali smo vaše življenje, in kar nas je najbolj ganilo, vašo toplotno ljubezen do rodne grude. Za pozornost, ki nam je bila na vsem potu izkazana, in za prizadevanja, da bi se kar najbolje počutili med vami, smo vam iz srca hvaležni.

Še enkrat pristrčna hvala in na svidenje!

Komorni moški zbor iz Celja«

N O V I C E I Z F R A N C I J E

V ponedeljek, 19. maja smo pokopali v Sarrequeminesu zvestega člana našega društva »Slavček« iz Freyming—Merlebacha rojaka Dušana Banjaca. Delj časa je že bolehal in končno podlegel znani naši rudarski boleznimi silikozami. Člani društva »Slavček« so spremili pokojnika v lepem številu, nad njegovim odprtim grobom se je v zadnje slovo sklonila naša društvena zastava in pevci so mu zapeli žalostinko. Predsednik društva Stanko Glogovšek pa je z ganljivimi besedami orisal težko življenje tega našega tovariša in rojaka, ki smo ga vsi imeli radi. Vsem nam je hudo, da ga je bolezen, ki si jo je nakopal pri delu, tako zgodaj, komaj 52 let starega, položila v grob. Bil je zaveden Jugoslovan in zgleden član našega društva. V maju smo pokopali še drugega našega rojaka, Albina Baniča, starega 56 let. Doma je bil s Šutne na Dolenjskem in je bil več let član našega društva »Slavček«. Smrt ga je doletela

čisto nepričakovano. Podlegel je srčni kapi. Tudi njega smo spremili v lepem številu na zadnji poti in se poslovili s pesmijo. Naj bo pokojnima lahka tuja zemlja, kjer sta si vrsto let služila težki vsakdanji kruh, njunim družinam pa iskreno sožalje.

Anton Skruba
tajnik društva »Slavček«
Merlebach

POIZVEDBE

Prosim rojake v Ameriki, da mi sporoče, komur je kaj znano, kje živi moj stric Franc Hribar, doma iz Gaberja št. 14, p. Tržišče pri Mokronogu, Dolenjsko. Komur je znan sedanji naslov mojega strica in njegove družine, naj mi ga prosim, sporoči na naslov: Dakskobler-Hribar Elizabeta, Rue du Bois des Ritz, Sin le Noble, Nord France.

V SPOMIN ROJAKU MIRKU G. KUHLJU

Iz Chicaga, Ill. je prispela žalostna vest, da je tam na naglo umrl v ponedeljek, 30. junija t. l. v starosti 54 let glavni blagajnik Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ), največje organizacije ameriških Slovencev, Mirko G. Kuhlju. Pokojnik je bil doma iz Kostanjevice ter je študiral gimnazijo v Šentvidu pri Ljubljani. Ob koncu prve svetovne vojne je odpoštoval za svojim očetom v Ameriko. Tu se je kmalu uveljavil v javnem življenju med naprednimi rojaki in se je zlasti pričel udeleževati v vrstah Slovenske svobodomiselne podporne zveze in po njeni združitvi s SNPJ l. 1940, v katerih je bil več desetletij glavni odbornik, predvsem v svojstvu glavnega blagajnika. Med drugo svetovno vojno je bil zelo aktiven. Sodeloval je na obeh velikih zborih ameriških Slovencev 1942 in 1944. Na ustanovnem zboru Slovensko-ameriškega narodnega sveta (SANS), ki je bil 5. in 6. decembra v Clevelandu, je postal zapisnikar te organizacije, na prvi konvenciji SANS (2. do 5. septembra 1944) pa njegov tajnik. V sept. 1944 je postal tudi blagajnik

Združene organizacije Južnoslovanskih Američanov (ZOJSA).

V aprilu 1945 je izšla njegova 65 str. obsega-joča knjižica »Slovenija v borbi za svobodo.« Bil je dober prijatelj in zlasti med vojno ožji sodelavec pok. Louisa Adamiča. Ob njegovi smrti je napisal za oris Adamičevega dela značilne spomine »Louis Adamič — veliki človek, veliki Slovenec« (Prosveta 1951, str. 192 do 207). Precej se je ukvarjal tudi s pesnikovanjem in publicistiko o kulturnih vprašanjih, česar smo mnogo brali v Prosveti. Tam je izšel tudi njegov sonetni venec. Tudi v drugih ameriških naprednih listih je sodeloval. Domovino je obiskal l. 1949 in je napisal o tem obisku obširno poročilo v Prosveti. Z Mirkom Kuhljem so napredni ameriški rojaki izgubili človeka, ki ga bodo težko nadomestili. Njegovi družini v Chicagu in Slovenski narodni podporni jednoti izrekamo iskreno sožalje, prav tako pa tudi njegovi sestri Pavli vd. Kovačičevi, ki je pravkar na obisku v domovini in jo je bratova smrt tako nepričakovano prizadela.

Cv. A. K.

Veselo svidenje v Belgiji

Po več kakor 40 letih sem obiskal svojega bratranca v Houthalenu v Belgiji. Njegov oče in moj oče sta si bila brata. Bratranec Janez se je komaj 18-leten priselil v Nemčijo k svojim staršem. Pri nas je ostal le nekaj mesecev, nato se je vrnil domov. Tedaj se je začela prva svetovna vojna in bratranec Janez je moral obleči vojaško suknjo. Na ruski fronti je bil težko ranjen, nato pa ujet. V ujetništvu je dočakal konec vojne.

Po vojni je šel za delom in srečo na tuje. Delal je v Holandiji, Franciji in se končno ustavil v Belgiji, kjer živi zdaj že 30 let. Kljub temu, da je izučen čevljar, se je zaposlil v rudniku. Kot rudar je bil pred devetimi leti upokojen zaradi težke bolezni silikoze, ki si jo je nalezl v rudniku.

Ne morem vam povedati, kaj sem čutil v srcu, ko sva si z bratrancom po več kot 40 letih spet segla v roke. Saj sem si vedno vroče želel, da se še enkrat vidiva pred smrtjo.

Kakor vidite na fotografiji, ima Janez veliko družino. Tri hčere so dobro poročene. Od petih sinov sta tudi dva že oženjena. Trije sinovi so še doma pri starših, zaposleni pa so v rudniku. Ta velika bratrančeva družina je res družina v pravem in najlepšem pomenu besede. Saj se tako lepo razumejo med seboj in se imajo radi, da sta starša na svoje otroke res lahko ponosna. Vesel sem bil, ko mi je Janez rekel, kako rad bere list »Rodno grudo« in »Slovenski izseljenski koledar«. Obljubil mi je, da bo ostal

zvesti naročnik do smrti. In še to mi je naročil, da če bom kaj pisal o svojem obisku, naj po »Rodni grudi« sporočim vsem rojakom po svetu najlepše pozdrave od njega in njegove družine. Enako vse rojake pozdravljam tudi jaz.

*Franc Sikošek
upokojeni rudar iz Gladbecka,
Westfalija*

metliškem puščavniku, hudem kaprolu in drugih dogodkih iz zgodovine Metlike

Mnoge zanimivosti skrivajo orumeneli listi zgodovine. Pobrskajmo danes malo po zgodovini Metlike, temu drobnemu, živo utripajočemu srcu Bele krajine. Mnogo otrok te lepe, a nekoč tako siromašne deželice je danes razkropljenih po svetu. Skozi veliko krajev so šli v dolgih desetletjih svojega življenja, podoba rojstnega kraja pa jim je ostala v srcu draga in mila v svoji preprosti lepoti in prav gotovo jim je ljubo vse, kar slišijo o njem.

Torej rojaki, ki vam je zibelka tekla v Metliki in okoliških vaseh: v Brčicah, Križevski vasi, Vidošičih in drugod, preskočimo nekaj stoletij in povasujmo v Metliki, kakršna je bila takrat.

Kupček lesenih nizkih hišic, ozke kolovozne poti in nekaj bornih njivic in vinogradov. Ljudje preprosti, siromašni in kot domač kruh dobri. Ko so Turki rogovili po naših krajih, tudi Metliki niso prizanesli. Kar osemnajstkrat so jo požgali in izropali. Prvič je bilo to leta 1408, zadnjikrat pa 1578. Tudi pri tem zadnjem napadu se je moralo mesto vdati in so ga Turki porušili. Mestnega sodnika so s sulico prebodli, mestnim svetovalcem pa so odsekali glave.

Okrog l. 1770 je živel pri Treh farah pri Metliki puščavnik, nekdanji ogrski plemenitaš. Tu se je pokoril za svoj greh, ker je dva po

nedolžnem obsodil na smrt. Hudo ga je za to pekla vest. Pa je poromal k papežu v Rim in ta mu je naložil za pokoro, da se odreče vsega imetja in živi kot puščavnik. Ko se je vračal iz Rima, se je ustavil pri metliškem proštu, ker je bil ves bolan in oslabelel. Ker mu je kraj ugal, si je pozneje ob pokopališkem zidu postavil kočico in se tam nastanil.

Ljudje so imeli samotnega puščavnika radi, ker jim je svetoval pri kmetovanju in so mu radi prinašali hrane. Po mnogih letih, ko je že hudo ostarel, si je zaželel, da bi še enkrat pred smrtjo videl rojstni kraj.

Pobožnim Metličanom je bilo kar hudo, da bodo izgubili svojega dobrega puščavnika in moral jim je obljubiti, da se bo čimprej vrnil. Da bi se okrepil za dolgo pot, mu je trifarška mežnarica pripravila krepčilno kopel iz zdravilnih rož, ki jim je dodala še močnega vina. Starček je stopil v kad in ženske so ga prekrile z rjuhami, da bi mu kopel čimbolj koristila.

Toda, joj groza! Ko so rjuhe odkrile, je bil starček mrtev. Siromak se je zadušil. Vse prestrašene so ženske o nesreči povedale svojim možem, ki so nato mrliča skrivaj pokopali. Njegova koča je bila pozneje prodana na dražbi. Ko so čez leta puščavnikov grob prekopali, so

Plestenjak: Glavni trg v Metliki

Metlika

našli v njem več svetlih cekinov, ki jih je imel starček vsite v obleki za dolgo pot.

Metlika je pred stoletji imela tudi pravico do krvnega sodstva. V spomin na tiste čase se še dandanes grič na zahodu mesta, čez katerega gre cesta iz Metlike v Crnomelj, imenuje Gavgenhrib. Kakor pripovedujejo zgodovinski viri, je na tem griču žalostno končal kaprol Frie, ki je iz ljubosumnosti zabodel svojo ženo. Najprej so ga zaprli na Dunaju, nato pa obsodili na smrt z obglavljenjem. Še prej pa mu je moral rabelj odsekati desnico, s katero je zabodel ženo. Sodniki so sklenili, da se mora sodba izvršiti v kraju, kjer je bil izvršen umor, to je v Metliki. Sodba je bila izvršena l. 1775 na Gavgenhribu. Sodniki pa so bili usmiljeni in so izpolnili zadnjo željo obsojenca, da so mu odsekali najprej glavo in nato še roko.

Okrog leta 1785 je bil zgrajen most čez Kolpo, kar je bilo res velikega pomena za vse prebivalce, ki so se prej morali prevažati preko Kolpe z brodom.

Leta 1828 je bil premeščen iz Šmartnega na Gorenjskem v Metliko župnik Friderik Irenej Baraga. Župnik Baraga je bil zelo pobožen. Ljudsko izročilo pravi, da je on prepovedal ženskam nošnjo črnih volnenih pasov, ki so si jih prepasovale preko belih drobnih nabranih kril in so jim zadaj v obliki dolgih repov padali po krilu. Ti »repi« so bili v veliko zabavo fantom, ki so si radi privoščili šalo, da so v cerkvi dekletom pasove skupaj zvezali, kar je povzročilo dosti smeha in tudi jeze. To pa ne le dekletom, ki so bile zvezane skupaj, ampak tudi pobožnemu župniku, ki ni mogel prenesti, da bi se med službo božjo počenjale takšne bogokletne reči. O pobožnem Baragi pripovedujejo, da je leta 1829 na pustni torek s križem v roki prišel nasproti sprevedu pustnih šem, rekoč: »Le križajte ga, križajte ga še enkrat!« Ta nastop je vse tako pretresel, da so se maškare v hipu porazgubile in potem nikoli več

niso v Metliki tako na veliko pustovali. Leta 1830 se je pobožni Friderik Baraga poslovil od Metlike in grešnih Metličanov in kot misijonar odšel v Ameriko.

Leta 1868 je bilo v Metliki ustanovljeno »Prvo kranjsko svilno društvo«. Pobudo zanj je dal tehant Vincenc Vovk, ki je v Metliki že leta 1838 zasadil prve murve in začel gojiti sviloprejke. Funt svile so prodajali po deset goldinarjev. Za gojitev sviloprejk so se zavzemali tudi okoliški učitelji. Društvo je najbolj vnetim gojiteljem sviloprejk razdeljevalo tudi nagrade. V spomin na nekdanje nasade murv se še danes imenuje kraj za sv. Rokom »murvež«.

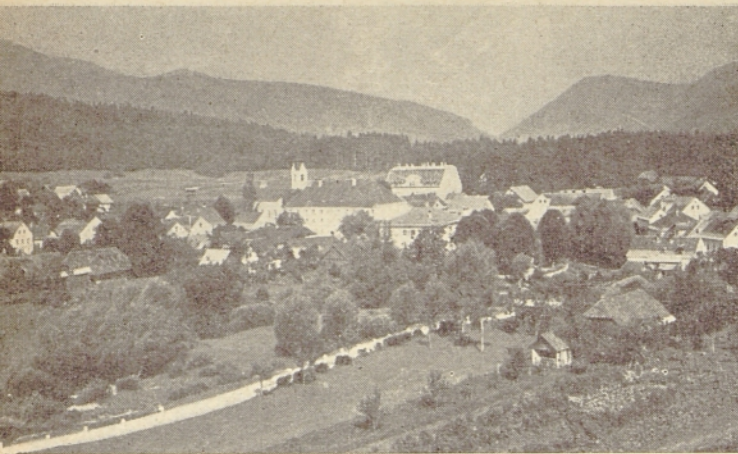
Tudi na kulturnem področju so se Metličani postavili. Kakor pripoveduje zgodovina, so že leta 1792 v Metliki prvič igrali »Županovo Miciko« in je bila to šele tretja uprizoritev te Linhartove veseloigre na Slovenskem. Leta 1865 pa je Metlika dobila svojo čitalnico, ki je postala zbirališče naprednih Metličanov.

Danes je Metlika prijazno mestece, ki se v svobodi, za katero je tudi doprinesla velike žrtve, lepo razvija. Leta 1942 je v metliški okolici Cankarjeva brigada prizadela fašistom težak udarec. Po kapitulaciji Italije je bila Metlika vse do konca vojne osvobojena. Julija 1944 pa je od Zagreba vdrla v Belo krajino nemška divizija, ki je mestecu povzročila ogromno škodo. Te rane pa so danes zaceljene. Današnja Metlika, vsa pomlajena in prerrojena kakor nevestica nudi gostoljuben sprejem vsakomur, ki jo obiše.

(Po podatkih iz *Kronike let. 1955/II. priredila I. S.*)

PRISPEVKI ZA TISKOVNI SKLAD MATICE

Pavel Berger, Chicago 5.000 din. Valentin Mrcina in soproga Rock Springs 5 dolarjev. Križničevi, Serraing, Belgija, 200 belgijskih frankov. Iskrena hvala!

Dolenjske Toplice

Gustav Strniša

Na poti

*Skrjanec vriska. Sonce žgoče
razsiplje žarke čez cvetočo plan,
mežika potok in šepetajoče
pošilja valčke toplo razigran.*

*Le starka vrba sključena in siva
molče v tišini zre svoj blede lik,
ko nad vodo se sklanja, grbo skriva
v zelenje svežih vejic in trstik.*

*Nemirna ribica se je v višino
pognala, padla pljusкома nazaj.
Popotnik je zapustil domovino,
zdaj trudni starček roma v rodni kraj.*

PISMO IZ FLORIDE

Iz Port Piercea v Floridi vam menda še ni nihče pisal. Zato se bom pa jaz malo oglasil in vam nekoliko opisal mesto, kjer živimo. Je to eno starejših mest v vzhodnem delu Floride, tik ob Atlantskem oceanu, nekako sredi med New Smyrna ali Slovincem bolj znano Samsulo in Miami. Mesto ima nekaj nad 50.000 prebivalcev, večina južnakov, ki jim severnjaki niso nič kaj preveč dobrodošli. Vendar pa postajajo zadnje čase nekoliko prijaznejši in vljudnejši. Naših rojakov, ki so tukaj naseljeni, je sicer samo toliko, da jih lahko našteješ na prste ene roke. Dva od teh živita tukaj že vrsto let in sta lastnika lepih obsežnih pomarančnih nasadov, grape-fruit dreves in limonovcev. To sta rojaka Gust Supank (Zupančič) in Frank Skubic. Kakšne tri milje sta drug od drugega oddaljena. Seveda obema na njihovih plantažah pridno pomagata soprogi, Gustu gospa Anna, Franku pa gospa Mary.

Letos si je v bližnjem Lakewood Parku, kjer se izredno hitro razvija nova naselbina, postavil prijazno hišico dobro znani bivši clevelandski mesar Jack Pintar. Poleg tega si je še več naših rojakov kupilo zemljišča, kjer si gradijo svoje hišice, da bodo preživeli v njih zimske mesece v sončni Floridi.

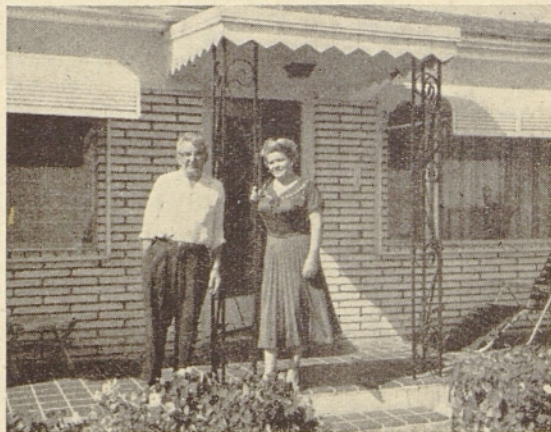
Zdaj pa naj še malo podrobneje spregovorim o rojaku Gustu Supanku, lastniku oranžnih nasadov. Rodil se je v Dolenjskih Toplicah 1886. leta in je torej že dosegel lepo starost 72 let. V Ameriko je prišel že leta 1904, in sicer najprej v Pennsylvanijo, od tam pa v Cleveland, kjer je bil do leta 1920, nato pa v Chicago v državi Illinois. Leta 1936 si je tukaj v Fort Pierce kupil 20 akrov citronovih nasadov, čez nekaj let pa še nadaljnjih 20 akrov ter se tukaj za stalno naselil. Iz starega kraja si je pripeljal družico Ano Gorjančevo in se z njo poročil. Leta 1951 se jima je rodil sin Harold, ki je dovršil višje šole in je sedaj nastavljen kot profesor glasbe na višji šoli. Gust je splošno znan v Clevelandu in v Chicagu tudi med

kegljači, saj je bil včasih eden izmed najboljših. Med svoje prijatelje šteje tudi clevelandskega senatorja Franka Lausheta, s katerim ga veže prijateljstvo že od mladih let.

Kakor je splošno znano, smo imeli letos v Floridi tako občutno zimo, kakor je že dolgo let ne pomnijo ljudje. Zaradi neprestanega deževja in mraza je tudi na tisoče in tisoče goveje živine težko obolelo. Hud mraz je zelo občutno prizadel pomarančne nasade. Na tisoče dreves je popolnoma uničenih in gre škoda v milijone dolarjev. Naša rojaka Supank in Skubic sta pa pri tem imela še srečo, da so njuni nasadi utrpeli le nezatno škodo.

Tako sem vam tukaj na kratko opisal kraj, v katerem živimo. Morda bo kakšnega bralca ta opis zanimal. Tople pozdrave vsem naročnikom in bralcem »Rodne grude«.

R. F. Gregorich
Fort Pierce, Florida

Rojaka Gust in Anni Supank iz Fort Piercea

Naše lepe narodne noše

DOMA IN NA TUJEM

Naše lepe, pristne narodne noše so vedno redkejše. Tiste pa, ki jih še imajo, se ob posebnih praznikih rade postavijo z njimi. Zgoraj: dekleta letos pri procesiji na Telovo v Ratečah na Gorenjskem. Slika levo: Za praznovanje občinskega praznika so se nekatere Belokranjice oblekle v narodne noše. Spodaj: To zalo slovensko dekle je pa Dorothy Kovačič iz Chicaga, ki je bila pred dvema letoma na prireditvi »Slovenskega dneva« izbrana za Miss Slovenijo

U t r i n k i o t e m,

KAKO SE ROJSTNA DOMOVINA RAZVIJA IN NAPREDUJE

Povprečna življenjska doba se v naši državi venomer daljša. Zdaj znaša za celotno državo 51 let in je že boljša od svetovnega povprečja, ki je 50 let. V Sloveniji imamo najdaljšo povprečno življenjsko dobo 55,3 leta, medtem ko živijo prebivalci Bosne in Hercegovine povprečno 13 let manj.

Glavno mesto Jugoslavije Beograd spada med tista evropska glavna mesta, katerih prebivalstvo je v zadnjih desetletjih najhitreje napredovalo. Leta 1890 je imel komaj 54.240 prebivalcev, zdaj pa jih ima že pol milijona. Leta 1900 jih je bilo 69.769, deset let pozneje pa 89.876. Ko so po vojni pridružili Beogradu na drugi strani Save ležeči Zemun, je pričelo prebivalstvo naraščati še hitreje. Leta 1931 je bilo na tem območju že 266.847, leta 1940 pa 320.000 prebivalcev.

Elektrarne so pogoj na sodobni napredek. Tega se dobro zavedamo in stalno gradimo nove. Tako so v prvih treh mesecih letos dale elektrarne v vsej državi za 29 % več električne energije kakor v istem času v lanskem letu. Delež energije, ki ga dajejo vodne elektrarne (hidroelektrarne), narašča bolj kakor pa delež kaloričnih central. To je ugodno, ker je energija vodnih central najcenejša in imamo pri nas še mnogo neizkoriščenih vodnih sil. Zadostna količina električnega toka omogoča tudi modernizacijo gospodinjstev. Zaradi tega raste tudi proizvodnja električnih strojev za gospodinjstvo. Hladilniki so bili pred leti pri nas še redkost, zlasti v gospodinjstvu. Zdaj imamo več domačih tovarn zanje. Tako so zelo upoštevani hladilniki znamke Tobi iz Maribora. Najnovejša tovarna pri nas pa je nastala v Bitolju v Makedoniji. Posvetila se je izdelavi teh hladilnikov predvsem za gospodinjstvo. Letos jih bodo napravili 6000. Izdelujejo jih v treh velikostih 70, 110 in 155 litrov prostornine.

Zadostna proizvodnja živil je tudi znak za dvig življenjske ravni prebivalstva. V sezoni 1957-58 so izdelale zaradi lanske dobre letine sladkorne pese naše sladkorne tovarne 254.758 ton sladkorja ali 85.000 ton sladkorja več kakor leta 1956. Na vsakega prebivalca pride 12 kg sladkorja, kar je 4 kg več kakor predlanskim. Poraba sladkorja je n. pr. v Sloveniji zelo porasla. Leta 1956 je bilo porabe 17,7 kg na prebivalca, lani pa kar 23,35 kg. Povprečna poraba v vsej državi pa je 12,99 kg, ki pa je tudi porasla, saj je leta 1956 znašala samo 11,1 kilograma. V nekaterih republikah jo bo treba še dvigniti, saj znaša v Črni gori komaj 5,8 kg, v Makedoniji pa 8,2 kg. Tako se je tudi naša država pričela uvrščati med tiste države, kjer je visoka poraba sladkorja znak visoke življenjske ravni.

Tudi proizvodnja jedilnega in tehničnega olja ter margarine se je pri nas v prvih petih mesecih tekočega leta zelo povečala v primeri z lanskim letom.

Industrija pri nas v splošnem napreduje iz leta v leto. V prvih letošnjih štirih mesecih je bila proizvodnja za 14 % višja kakor v istem razdobju lani. Tobačna industrija za 78 %, elek-

trarne za 27 %, usnjarsstvo in obutvena industrija za 15 %, naftna polja za 14 %, industrija elektrotehničnih izdelkov za 25 %, železarne za 13 %, strojna industrija 16 %, ladjedelnice 14 % itd. Premogovniki pa so nekaj zaostali.

Prav lepo je lani napredovala pri nas strojna industrija. Število traktorjev, izdelanih v naših tovarnah, se je dvignilo od 2961 na 4500, drugih kmetijskih strojev pa od 14.722 na 22.200. Letos bo ta industrija izdelala 3870 ton strojev za obdelavo lesa in kovin ter 8840 ton gradbenih strojev. Izdelanih bo pri nas tudi 3900 težjih tovornih avtomobilov, 4800 lažjih in potniških. Lani je bilo slednjih samo 3900. Poleg tega bo izdelanih še 18.000 motornih koles vseh vrst. Tovarne vagonov so lani izdelale 21.000 tovornih vagonov, letos pa jih bodo 29.000. Samo tovarna avtomobilov v Priboju bo letos izdelala 1040 kamionov, leta 1964 pa jih bo že 3600 na leto.

Zelo važno za napredek pri nas je kmetijstvo. Kakor je naša industrija lepo napredovala, tako kmetijstvo še zaostaja in zaradi tega je posvečena vsa skrb napredku kmetijstva. Lani so n. pr. samo v Srbiji vložili v kmetijstvo 32 milijard dinarjev investicijskih sredstev in 78 % tega denarja so uporabili za nove stroje. Letos je že dodelil Zvezni sekretariat za kmetijstvo in gozdarstvo skoraj 176 milijonov dinarjev za razna raziskovanja in poskuse v kmetijstvu. Skupno pa bo letos v te namene porabljenih 654 milijonov dinarjev.

Da bi se dvignil donos v kmetijstvu, prirejamo razna tekmovanja v dobri obdelavi. V Sloveniji se je prijavilo za tekmovanje 258 kmetijskih organizacij, med njimi tudi 160 kmetijskih zadrug s 16.453 zadržniki. Tekmovali bodo v proizvodnji pšenice, koruze in krompirja, v mlečni proizvodnji, v pitanju mladih govedi in reji prašičev. Zmagovalci pri teh tekmovanjih dobijo lepe nagrade. Tako so dobili tekmovalci v pridelovanju krompirja v Sloveniji za lansko leto skupno 61.505.382 dinarjev nagrad v gotovini.

Dobra obdelava in izboljšava zemlje so tudi med pogoji dobrih žetev in pridelkov. O velikem delu, gradnji kanala Tisa—Donava—Tisa, smo že pisali. Podobnih del je mnogo po vsej državi. Letos bodo n. pr. z velikimi melioracijskimi deli v Pelagoniji (Makedonija) pridobili 18.000 hektarov nove obdelovalne zemlje. V ta namen bodo izkopali 30 km nove struge Crne reke. Delajo večinoma s stroji in imajo več kakor 30 bagrov. Letos bodo ta dela stala 600 milijonov dinarjev.

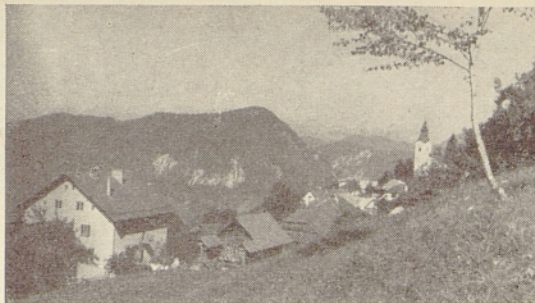
Že od leta 1949 imamo pri nas tudi kmetijsko letalstvo. Sodeluje pri zatiranju škodljivcev in pri zatiranju malarije. Lani so poleg drugega poškopili iz letal 62.152 ha gozdov, 4418 ha posevkov, na 12.137 ha pa so zatirali komarje, prenašalce malarije. Letos so predvidene še večje površine.

Tudi kmetijska proizvodnja je porasla. Tako smo na tretjem mestu v Evropi pri pridelovanju tobaka. V Makedoniji pa pridelujejo tudi bombaž, ki ga bodo letos pridelovali

na 16.000 ha, kar je za 50 % več kakor lani. Doslej je Makedonija dajala na leto približno 12.000 ton bombaža, zdaj pa ga bo po načrtih dajala 4000 ton več. Tudi hmeljišča se bodo povečala. Do leta 1962 jih bo skoraj dvakrat toliko kakor jih je bilo doslej. Imeli jih bomo skupno 4000 ha ali 1850 ha več kakor zdaj. Na teh 4000 hektarjih bomo pridelali 47.500 stotov hmelja v vrednosti 7 milijonov dolarjev. Od tega bo 1800 hektarov hmeljišč v Sloveniji, kjer je hmelj najboljši.

Jugoslavija je obmorska država. Zaradi tega zelo pospešuje svojo mornarico. Naša trgovska mornarica je zdaj že močnejša od predvojne, čeprav je bilo med vojno ogromno naših ladij uničenih. Leta 1959 je imela Jugoslavija 220 ladij z nosilnostjo 403.372 bruto registrskih ton, zdaj pa imamo 540 ladij z nosilnostjo 415.000 bruto registrskih ton. Pri tem moramo upoštevati, da smo ob koncu vojne zatekli samo 115 ladij s 57.829 bruto registrskimi tonami. Lani smo pridobili 46 ladij s 136.500 tonami. Trgovska mornarica je po osvoboditvi zaslužila s svojimi storitvami že 91 milijard deviznih dinarjev. V naših ladjedelnicah je zdaj zaposlenih že 40.000 delavcev in vanje je bilo vloženih po vojni 25 milijard din. Zmogljivost teh ladjedelnic je izdelava 120.000 ton ladij na leto poleg popravil ladij. Največja ladja domačega izdelka je bila splovljena pred nekaj meseci. To je tanker, ki ima 19.500 ton nosilnosti. Lanski promet naših pristanišč je znašal 5.659.000 ton blaga in je bil za 17 % večji kakor v letu 1956. V primeri z letom 1959 preložijo zdaj v naših pristaniščih štirikrat več blaga kakor pa so ga prej. Promet naraste vsako leto za 12 do 16 %. V zadnjih treh letih je bilo vloženih v povečanje in modernizacijo naših pristanišč 4800 milijonov dinarjev.

Dovolj naj bo za danes. Zaradi pičlega prostora smo morali seveda marsikaj izpustiti. Menimo, da si je vsakdo lahko napravil sliko o vsem dogajanju pri nas. Preberite natančno, pogledajte si ob obisku domovine tudi vse to, o čemer pišemo, in videli boste, kje je in — kam gre domovina.

Polšnik nad Litijo, zadaj hrib Zambah

Pismo stari Litijanki mrs. Katarini Zadel v Severno Ameriko

Zmeraj sem vesel, če se mi oglasi kak litijski rojak iz daljnega sveta. Zdaj mi je pisala mrs. Katarina Zadel, ki je zvedela za moj naslov iz Koledarja Slovenske izseljenske matice in iz Rodne grude.

Mrs. Zadel je odšla v Ameriko pred 55 leti. Njen oče je bil rudar v rudniku Sitarjevcu nad Litijo. Takrat so bili rudarji slabo plačani. Rudar Suhadolnik, kakor so se pisali tedaj njeni starši, je dobival dnevne plače 80 krajcarjev, kar je bilo premalo za vzdrževanje družine, ki je imela štiri otroke. Zdaj mi piše mrs. Suhadolnikova — Zadel: »Več smo bili lačni kakor sitti...«

Stanovali so v Velikem vrhu, v hribih med Litijo, Stango in nad Podšentjurjem. Katarina je imela v šolo dobro uro hoda. Učil jo je pred 78 leti, v letih 1880 in 1885, kakor piše, »Hrvat« Josip Cepuder, blag mož, ki mu je še danes hvaljena. Ljubil je vse otroke brez razlike, najsi bodo revni ali bogati. (Učitelj Cepuder je bil Slovenec in ne Hrvat, kakor se moti naša rojakinja Katarina.)

Mati Katarine Suhadolnik je bila po rodu Kmetčeva z Grbina, ta družina še zdaj živi na Dobravi med Litijo in Smartnem. Vendar je bilo takrat na Dobravi le dvoje ali troje hiš sitarjevskih rudarjev. Danes pa sta domala Litija in Smartno združena, ker nastaja na Dobravi in v bližnjih naseljih Grbin in Uštje pri Smartnem kar novo naselje. Ta prostor bo zazidala podjetna tovarna usnja v Smartnem za svojo stanovanjsko naselbino.

Prav v bližini stare Kmetčeve hiše je tudi nova stavba Gozdnega gospodarstva. Ta stoji sredi pota med Litijo in Smartnem. Spodnji del zgradbe je zidan, zgornji lesen. Na pročelni strani visi jelenova glava z velikim rogovjem. Glava je umetna, kiparjev izdelek. Ravnatelj gozdne uprave Litija tov. Sosič, ki skrbi za več tisoč hektarov državnih gozdov okrog Litije, mi je povedal, da so dobili rogovje tega jelena iz Bistre pri Vrhniku, kjer deluje gozdarski in lovski muzej. Ker imajo tam obilo takih lovskih trofej, so prepustili nekaj rogovja tudi za okrasek te nove, zelo lepe litijske stavbe.

Mrs. Katarina — ki je stara 85 let — sporoča, da živi v njenem kraju Witt v Illinoisu še več rojakov iz litijske okolice, zlasti iz Kostrewniške doline.

Jože Zupančič

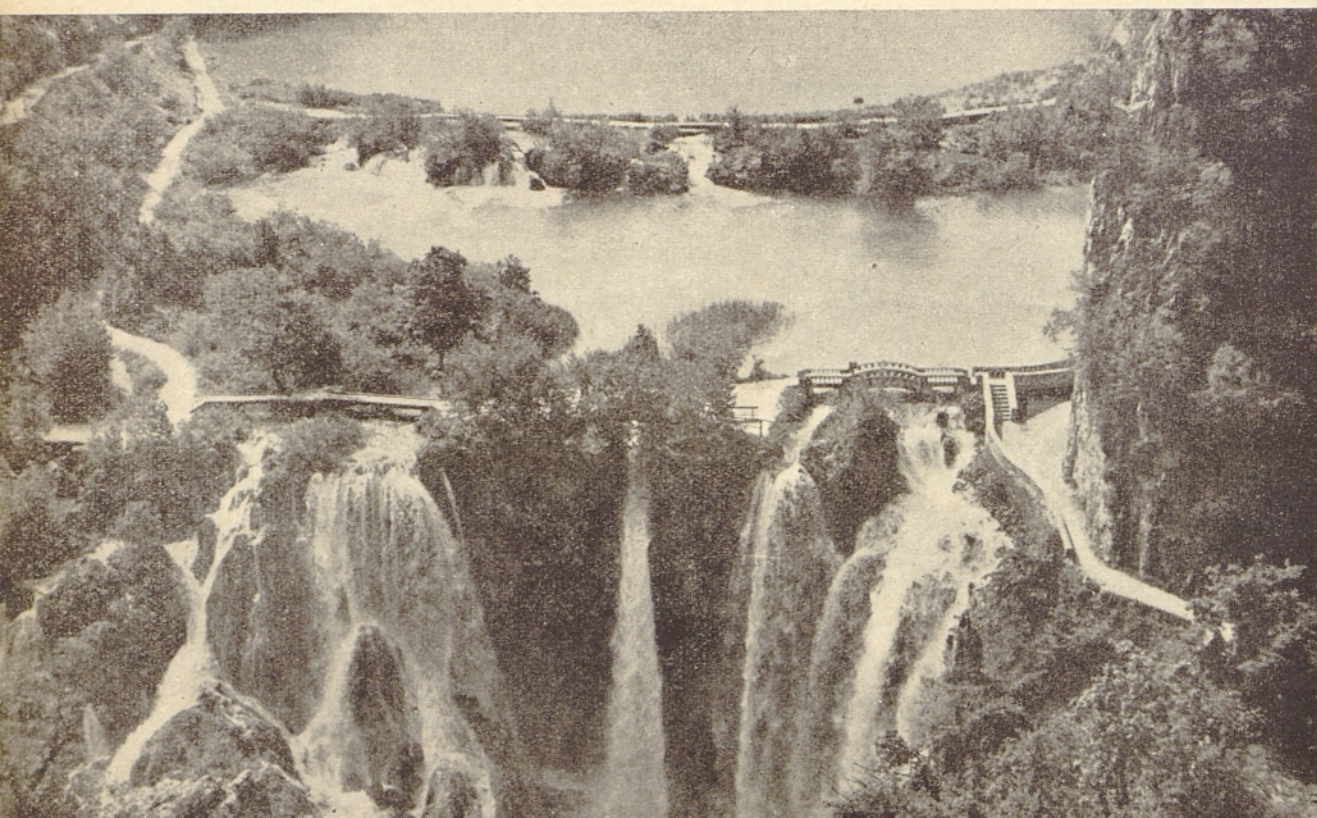

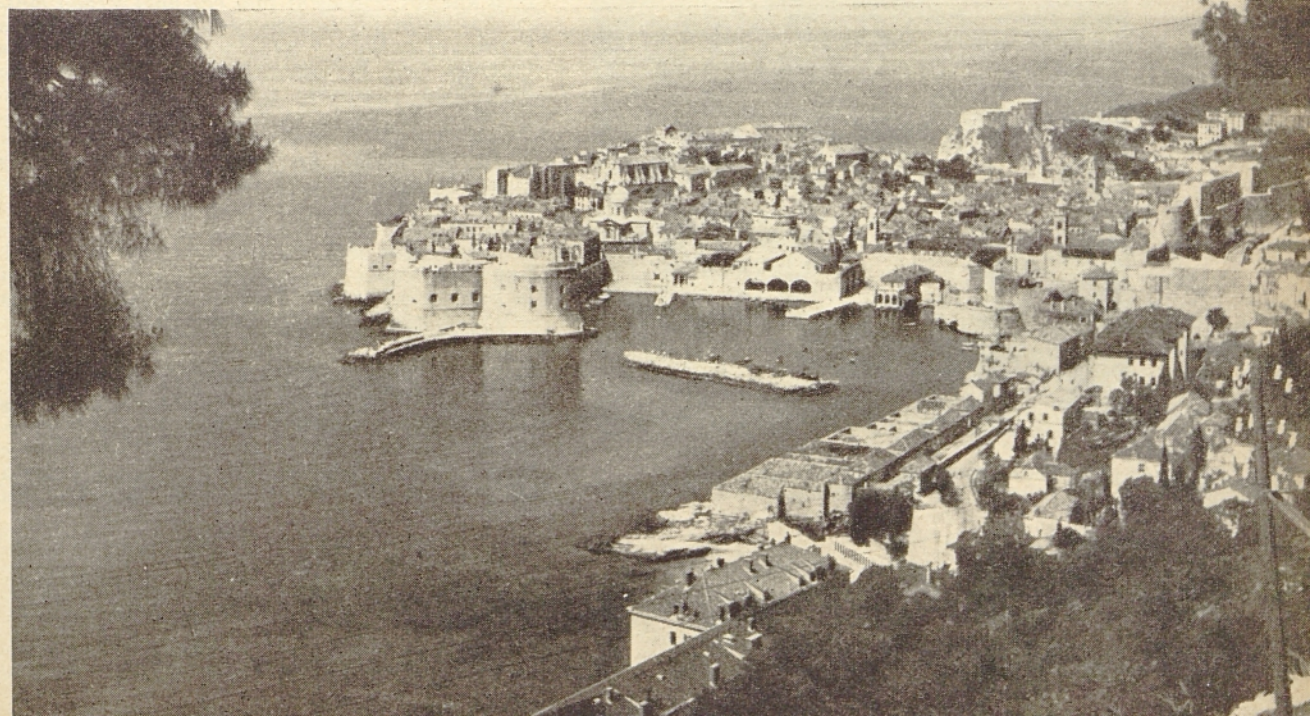
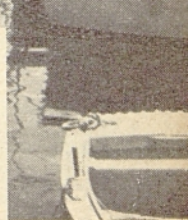
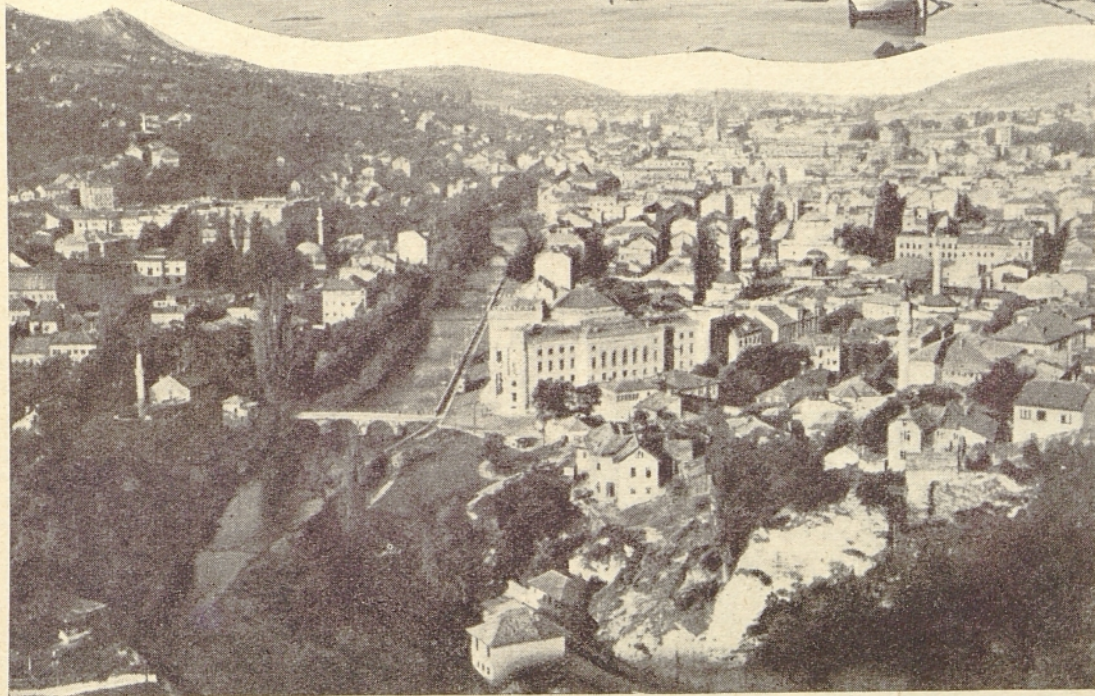
Družina Voje iz Tep nad Litijo z bratom Francem iz Brooklyna, ko je bil l. 1956 doma na obisku. Zadaž Franci Voje, ki živi zdaj v Nürnbergu v Nemčiji. Vojetovi lepo pozdravljajo vse svoje in njihove družine v ZDA in Nemčiji

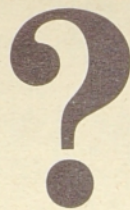
LEPA NAŠA DOMOVINA

Res je lepa naša domovina, o tem vam bodo veliko vedeli povedati rojaki, ki so nas letos obiskali. Na zgornji sliki vidite Beograd, spodaj čudovita Plitvička jezera na Hrvatskem, na desni zgoraj Split, v sredi Sarajevo, kjer so bile od 10. do 13. julija prireditve letošnjega Izseljenskega tedna, spodaj starodavni Dubrovnik

Kje je moj Peter ?

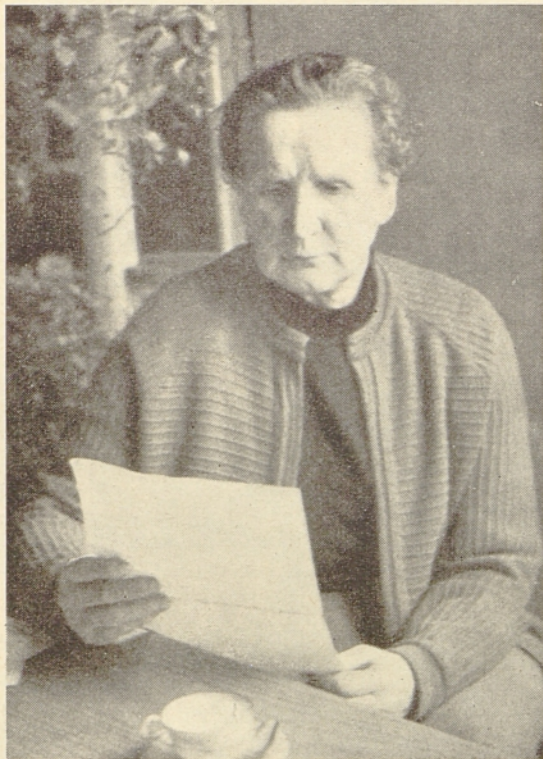

»Kdor je zmožen tolikšnega poguma,
temu se ne plača z zlatom, pač pa s častjo in slavo!«

V GELSENKIRCHENU

Te besede so prodrle v dušo in ko je predsednica židovskega ženskega društva ga. Misenberg nadaljevala, je bilo vse tiho kot v grobu. Misli žene so se oddaljile iz Gelsenkirchena in Bottropa ter tavale za bodečimi žicami zloglasnega taborišča Rawensbrück. Oči pa so bile uprte v ovela lica Ane Pavlinove iz Kranja in njenega šestnajstletnega Petra. Sledili so pokloni, spomini, čestitke. Žene so objemale in pozdravljale slavljenko, ki se je v okorni nemščini in ginjena komaj uspela zahvaljevati in odvracati sočutje žena, mater iz tega westfalskega mesteca.

Toda dogodek ni ostal v okviru skromne, dasi pristrčne proslave židovskih žena. O njem so takrat, pred malone 4 leti (oktobra 1954) pisali westfalski časopisi. O »čudežu« nesebične matere so govorili po ulicah in žene so kazale za vzor materinskega čustva primer Ane Pavlinove.

Vedno iznova prebira Pavlinova Petrovo zadnje pismo...

CE ZVEDO...

Dogodek je bil res pretresljiv. Ana Pavlinova, rojena Rusinja, ki že vrsto let živi v Kranju, je bila poleti 1941 internirana. Odvedli so jo v zloglasno žensko taborišče Rawensbrück. Nacisti so tu mučili in pokončali mnogo nedolžnih žena in tudi otrok. Ana je trla lakota, poslušala je krike in vzdihne mučenih, čutila duh sežganih trupel, vendar ni omahnila. Morda zato, ker so jo že prekalile stavke, policijska zasliševanja in zapori že v stari Jugoslaviji.

V hudi zimi, januarja 1945 so v taborišče pripeljali še 60 otrok. Najmlajši so komaj kobacali. Ana se je slučajno srečala z malim dečkom, ki mu je bilo okrog 6 let. Iz izsušenega, koščenega obražčka je zrlo vanjo dvojce globoko udrtih oči s toliko turobe, žalosti in obupa ter prošnje hkrati, da ga je privila k sebi. Deček je zajokal. Morda se je takrat spomnil, da je nekoč imel mamico in... Snidenja med njima so se ponavljala. Ana je od svojega skromnega obroka nosila dečku krompirčke in koščke korenja, kar je tu veljalo za slaščice.

Postopoma se je deček razgovoril. Znal je nemško in delno poljsko. Oba jezika je tudi Ana delno razumela. Končno pa tu ni šlo za jezik, marveč za dvojce src: za materinsko nagnjenje in za otroka, ki išče mamico. Ana je tako zvedela za bridko otrokovo usodo: da je gledal z materjo, kako so Nemci ustrelili očka, da matere tudi ni več, umrla je v plinski celici, njemu pa da je ime Herman...

Ana ga je jemala v naročje, mu prala srajčke in ga z redkimi besedami, kakor je vedela in znala, skušala tolažiti. Nekega dne jo je deček jokaje zaprosil: »Tetka, moja tetka Ana! Jaz bom kar pri tebi ostal tudi čez noč! Vzemi me!«

Ani se je skrčilo srce. Še bolj ga je stisnila k sebi in peljala k svojemu ležišču. »Moj sin Peterček je,« je samozavestno odgovarjala na neprijetna vprašanja. Druge žene so jo opozarjale: »Ne šalite se z življenjem! To so židovski otroci! Če zvedo, veste, kaj vas čaka...«

Ni bilo dolgo, ko so izginili vsi otroci iz bloka, kjer je bil prej mali Herman. Oči žena jetnic so se naslednje jutro s solzami ozirale proti plinski celici in krematoriju. V ozračju je bilo čutiti duh mladih življenj — trupel. Ana je spoznala sedaj, kako velika odgovornost je pred njo. Rešila je smrti malega Hermana — Petra, zdaj mu mora zagotoviti življenje.

V NOVO DOMOVINO

Se preden so se razcvetele prve marjetice pred žicami taborišča, leta 1945, je preko stražnih stolpov zapihal vetrc svobode. Ana se je v dolgi koloni izžrpanih internirancev vračala s sinkom Petrom. Peter Fadejev, tako ime mu

je dala in tako so ga imeli vpisanega na vseh spiskih. Ana mu že davno ni bila več samo tetka, ampak — mamica. Z njo, z novo mamico je hodil, se vozil in kolovratil Peter proti novi neznaní deželi, novi domovini Sloveniji.

Izrpana mamica se je v Kranju morala takoj zaposliti. Ni bila več sama, morala je skrbeti za sinka. Ko je prišla iz tovarne, je raznašala časopise, krpala, pletla, vse za sinka.

A Peter? Težko se je znašel. Sel je med otroke, toda... Ni jih razumel. Vendar prej kakor v enem letu jim je bil že enak. Mamica mu je kupila lepo šolsko torbo in slovenščina mu tudi v šoli ni več delala preglavic. Leta so tekla. Končal je četrto gimnazijo in dvoletno obrtno šolo. Še več, postal je pravi Kranjčan — vesel, veder, delaven. Učil se je klavirja, kitare, pel v zboru, se podil po športnih igriščih, hodil na delovne akcije...

JAZ NISEM MAMA

Kljub temu pa Peter le ni bil pravi Kranjčan. Tako mu je vedno pravila Ana. »Nisem tvoja prava mama,« mu je tolmačila medtem ko je doraščal in dojemal vse bolj in bolj življenje. Pravila mu je o boju delavcev za boljše življenje, o krutosti vojne, tolmačila nacizem, pripovedovala o internirancih in vedno zaključevala: »Morda bomo še našli tvoje sorodnike.«

Peter je bil šele v drugem razredu osnovne šole, ko ga je nekega dne Ana vznemirila: »Našla bova tvoje! V radiu sem slišala poziv, da iščejo fantka, ki ga je neka žena imela v Rawensbrücku. Gotovo si to ti! Pisala jim bova, se javila in...«

Peter pa, kot da se ga vse to nič ne tiče. Preveč se je že vživel v Kranju. Spomini na taborišče in njegove misli na morebitne sorodnike so že zbledeli, usahnile.

Ana pa je javila naslov in dala vse podrobne informacije. Cez leto dni je prišlo pismo starega očeta iz Amerike, nato se je javila še teta iz Nemčije. Ana je vzpodbujala Petra, da odpiše, da se jim javi. Saj znanje nemščine mu je omogočila s tem, da je najela posebnega učitelja, ki je Petra poučeval nemškega jezika. Peter je začel odpisovati, toda le bolj mehanično, kot zanimive šolske vaje, svojcem, ki jih ni nikdar poznal, nikdar videl, ničesar vedel o njih. Na kaj več, kakor na samo pisanje, na to, da bi kdaj odšel iz Kranja, od mamice, Peter ni nikoli pomislil.

Poleti 1954 pa ga je iznenadil obisk iz Nemčije. Prišel je stric in drugi. Samega so povabili v kavarno. Med likerji in gorujenjem o lepota in dobrotah v daljnih mestih je privolil: »Da, grem.«

Tako sta z mamó že iste jeseni potovala v Nemčijo in takrat so v Gelsenkirchenu vsi govorili o tem dogodku.

OBISK V OREHKU

Ustavili smo se pred enonadstropno hišico v Orehku pri Kranju. Ana je plaho odprla vrata. Po okornem rokovanju je ponudila stol in že smo bili sredi razgovora.

»Ne! Nič ne vem več o njem,« je dejala. Potem je hitro vstala, dvignila predpasnik k licu. Vprašanje je bilo prehudo, preboleče.

»Tolikokrat sem mu pisala,« je potem pripovedovala in naštevala praznike, rojstne dneve, in to vedno na isti naslov: Bottrop, West-

Zmeraj boš moja mamica, ji je zatrdil Peter ob slovesu, toda...

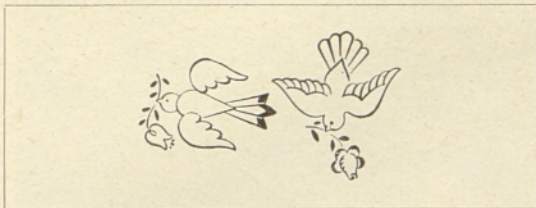
fallen, Brauerstrasse 18; toda niti glasu ni več,« je tiho pristavila. Pokazala je njegovo zadnje, na stroj pisano pismo z letnico 1955. V lepi slovenščini jo še imenuje mamó, toda pravi, da nima dosti časa za pisanje in konča s hladnim pozdravom.

»Ni on kriv. Dobro ga poznam. Okolje je tam takšno. Slutila sem to,« je pripovedovala tiho, bolj zase. Morda je svojce in druge v Nemčiji res motilo to, da Herman ni znal dobro nemško. Morda jih je motilo to, da je ob domotožju po novi domovini prepeval slovenske pesmi. Morda jim ni bilo všeč niti to, da je poznal krutost nacizma, grozote vojne in hvalil miroljubno Jugoslavijo, ki jo je dobro poznal.

»Vse, kar sem zanj naredila, sem naredila kot žena — mati. Rešila sem ga smrti, izučila za življenje in ga vrnila svojcem. Vse to, da bi bil srečen, ker sem ga imela rada. Več mu tudi rodna mati ne more dati. Le to bi rada vedela, če je še živ, če je zdrav in kje je, moj Peter. Samo to,« je dejala in se obrnila v stran.

V sobi je bilo zopet vse tiho, mučno, boleče. Posloveli smo se. Pomlad je pritisnila sneg v zadnje grape Storžiča. Iz dimnikov kranjskih tovarn se je kadilo, tam nekje pri Škofji Loki je piskal vlak. Odhajali smo globoko prizadeti nad krivico, storjeno dobri materi Ani Pavlinovi, ki ima samo eno željo — da zve, kje je njen Peter in kako živi.

K. M.

PO DOMAČI DEŽELI...

Pomembna obletnica. V juniju je minilo 450 let, odkar se je v Rašici pri Velikih Laščah rodil ustanovitelj slovenske književnosti Primož Trubar. Njegova prva knjiga, ki je izšla leta 1531, pomeni preokret v zgodovini slovenskega naroda, saj smo se z njo Slovenci že zgodaj uvrstili med narode z lastno književnostjo in z lastno kulturo. V dolgem razdobju štiri in pol stoletja so šli nad našo deželo najrazličnejši usodni dogodki. Menjali so se rodovi in znatno se je spremenila podoba naše dežele. Seme pa, ki ga je zasejal Primož Trubar, je pognalo močne korenine in danes ga lahko imenujemo za očeta slovenske književnosti.

V Domžalah gradijo letos okrog 120 stanovanj. Največja pridobitev za ta kraj bo nedvomno velik 50-stanovanjski blok, ki ga gradijo prav sredi Domžal ob Ljubljanski cesti. Imel bo tudi špecerijsko in manufakturno trgovino, mesnico, bife in frizerski salon.

Izseljence bodo popisali v Murški Soboti in okoliških krajih Pomurja. Popis pripravlja podružnica Izseljenske matice v Murški Soboti. Podoben popis v dveh krajih je že pokazal, da se je v letih po 1908 izselil iz vsake hiše vsaj po en družinski član.

Tudi v Zasavju bodo letos zgradili nad 500 novih stanovanj. Od tega največ v Trbovljah, Zagorju in Hraстniku, pa tudi v Vidmu-Krškem, Brežicah, v Senovem, Sevnici in Radečah se bo precej ljudi selilo letos v nova stanovanja.

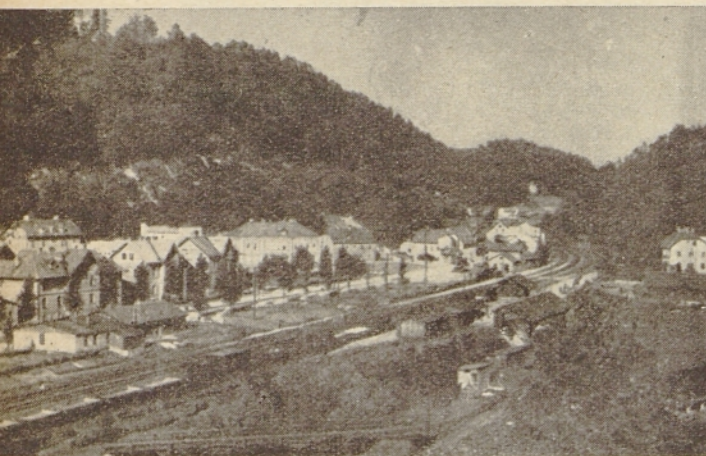
V Vidmu-Krškem bodo letos pri novem hotelu zgradili dva velika stanovanjska bloka s trgovskimi lokali. Tu bo bodoče središče tega mesta.

V Brežicah nameravajo zgraditi novo pekarno, izdelane imajo pa tudi načrte za novo klavnico. Ob Krki pa bodo uredili tudi novo kopaljšče.

Na Bizeljskem gradijo nov zdravstveni dom, ki bo zelo koristen temu kraju in vsej okolici.

Nov vodnjak so dobili v Stopnem pri Skocjanu. Pri gradnji so s prostovoljnim delom pomagali vaščani sami. Rdeči križ pa jim je podaril črpalko in gradbeni material.

Šiška, ki je bila nekoč predmestje Ljubljane in je danes njen mestni del, bo v prihodnjih letih zelo spremenila svojo zunanost. Dobila bo nov zdravstveni dom, višjo gimnazijo, novo kinodvorano z 800 sedeži, moderno restavracijo in še vrsto stanovanjskih zgradb. Po sredini novega šišenskega centra bo vodila moderna nova cesta. Med hišami bodo urejeni lepi vrtovi in parki. Tudi za najmlajše bo dobro preskrbljeno, saj bodo imeli kar 18 obširnih otroških igrišč.

Poletje

Planinski dom v Logarski dolini

Store pri Celju

Na Kojskem v Goriških Brdih so maja odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši pokojnega glasbenega in kulturnega delavca Srečka Kumarja. Lepe svečanosti se je udeležilo nad 2000 ljudi iz vsega Primorja pa tudi iz drugih krajev Slovenije.

Na Jakovcah nad Podnanosom so nedavno pokopali znano partizansko mater, 68-letno Jožefo Jelerčič, rojeno Čebrov iz Jakovc. Pogreba se je udeležilo veliko prijateljev in znancev ter zastopniki množičnih organizacij iz sežanske in postojnske občine, ki so pokrili grob z lepimi vencami. Pokojnica zapušta v domovini dva sinova in štiri posvojene otroke, v Clevelandu, ZDA brata Antona in v svaka Antona ter svakinjo Ivanko Lenarčič.

V Selu na Vipavskem je 31. maja umrl 86-letni upokojeni železničar Jožef Pišot, tast dobro znanega pevovodje, pionirja slovenskih zborov v Argentini Cirila Jekseta. Za njim žalujejo v Jugoslaviji dva sinova in štiri hčere z družinami, v Argentini pa hčerka Katarina.

V Oseku je podlegla po večmesečni bolezni 81-letna Pavlina Badalič, rojena Kosovel. Doma zapušta sina in dve hčeri, v Argentini pa sina Izidora.

Gledališče »Antona Cufarja« na Jesenicah je imelo v letošnji sezoni že 91 predstav. Sezono pa bo zaključilo šele s stoto predstavo. Gledališče je letos pripravilo 38 gostovanj, vse predstave pa si je ogledalo nad 21 tisoč ljudi. Prihodnjo sezono bo imelo to gledališče svojo stoto premiero. Za to jubilejno predstavo bodo izbrali dramatisirano delo slovenskega pisatelja Inana Tavčarja »Visoško kroniko«.

Kmetje v novomeškem okraju se v zadnjem času čedalje bolj zanimajo za gojenje hmelja. Razen na že izbranih zemljiščih bo hmelj začela saditi še skupina kmetov v črnomeljski občini, pred dnevi pa so se za to odločili tudi kmetje v Vrhpolju in Smarčji vasi pri Sentjerneju. Na Brezovici pa so začeli graditi prvo sušilnico za hmelj.

50 dolarjev za nov gasilski dom so darovali prekmurski rojaki gasilcem v Vučji gomili v Pomurju. Zbiranje prispevkov med prekmurskimi rojaki v ZDA, in sicer v njihovi največji naselbini Betlehemu, je organiziral rojak Jožef Horvath. Vaščani Vučje gomile se vsem darovalcem lepo zahvaljujejo.

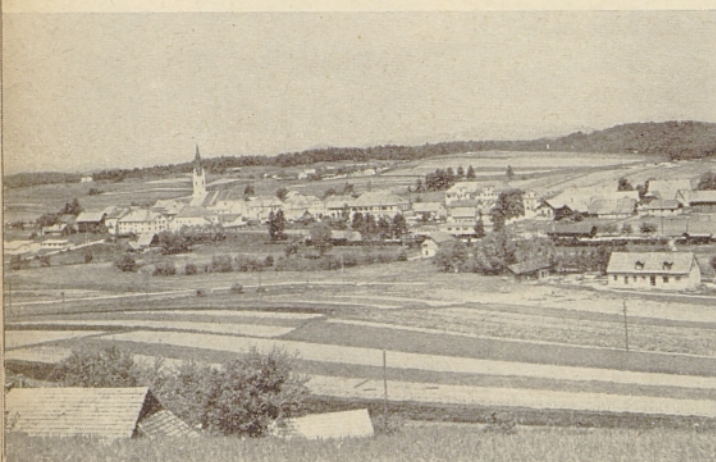
90-letnico prvega slovenskega tabora so 1. junija praznovali v Ljutomeru, ki je bil na ta dan okrašen s cvetjem, zastavami in slavoloki. Nad 5000 ljudi se je zbralo v Sršenovem logu na proslavi. Nastopili so združeni pevski zbori in godbe na pihala iz vsega Pomurja. Pevski zbori so med drugim zapeli tudi pesem »Slava Slovincem«, ki so jo prvič peli na ljutomerskem taboru pred 90 leti.

V Vučji vasi so v zadnjih desetih letih s stoopojnim delom zgradili okrajno cesto, napeljali v vasi elektriko in popravili šolo.

Ljutomer

Ljutomerčani ob praznovanju 90-letnice prvega slovenskega tabora
Slovenska Bistrica

V Vanči vesi v Pomurju gradijo nov most čez potok. Ta most so si vaščani že dolgo želeli. Vsa težaška dela in prevoze bodo opravili prostovoljno.

Na Travnici gori na Dolenjskem so junija odprli nov dom. S tem bo postala ta lepa turistična točka še bolj privlačna. Travnica gora je zelo znana iz narodnoosvobodilne borbe. V njenih gozdnih trohne kosti sovražnih vojakov, tu so tudi številni skromni grobovi padlih partizanov.

Gasilci v Šalki vasi so praznovali 50-letnico svojega društva. V teh letih so nešteto krat požrtvovalno priskočili na pomoč. Najpečji požar, ki so ga morali pogasiti, je bil 4. julija 1880, ko je pogorela cela vas, t. j. 78 hiš.

150 tisoč deviznih dinarjev za kilogram eteričnega olja iz kamilic dobi tovarna Luxol iz Zrenjanina. Lansko leto je ta tovarna izvozila za 22 milijonov deviznih dinarjev tega olja. Razna eterična olja so na tujih tržiščih zelo iskana. Da bo imela tovarna v bodoče za izdelavo teh olj na razpolago še več surovin, si je uredila po okoliških krajih poskusne plantaže za pridelovanje raznih aromatičnih in zdravilnih rastlin. Tovarna računa, da bo letos lahko izvozila za okrog 60 milijonov deviznih dinarjev eteričnih olj.

Dvosobna hiša v šestih tednih. Strokovnjakom v Železarni v Sisku je po daljših poskusih uspelo izdelati iz žindre montažne elemente za gradnjo stanovanjskih hiš. Ti bodo okrog 25 % cenejši od opečnatih. Z njimi bo mogoče zgraditi dvosobno hišo že v šestih tednih.

V Preboldu v Savinjski dolini so 15. junija praznovali svoj prvi savinjski kmečki praznik. To je bila največja povojna manifestacija prebivalcev iz celjskega okraja, na kateri je sodelovalo nad sto traktoristov, kosci, grabljice iz vseh kmetijskih zadrug in gospodarstev Savinjske doline. Tekmovanja so se udeležili tudi zmagovalci na dosedanjih tekmovanjih v posameznih krajih celjskega okraja.

V Podzemlju pri Metliki so 22. junija praznovali 100-letnico tamkajšnje osnovne šole. Na slovesnost so povabili vse nekdanje učence te šole in vse še živeče učitelje. Ob tej priložnosti je bila odkrita spominska plošča znanemu borcu za pravice delovnih ljudi, pok. inženirju Janezu Marentiču. Po akademiji je bilo veliko ljudsko razjane.

Dan slovenskih rudarjev so tudi letos v Završju lepo proslavili. Ker je ta praznik 3. julija, so ga v Trbovljah, Zagorju, Hrastniku in na Senovem združili s praznovanjem Dneva borca oziroma 15-letnico bojev na Sutjeski. Na sam praznik je bilo na letnem telovadišču veliko zborovanje, na katerem so bile razdeljene nagrade vsem tistim rudarjem, ki so zaposleni v rudniku več kot 35 let.

Most v Črnučah pri Ljubljani so razširili in obnovili. Vozišče je zdaj razširjeno za dva metra, na obeh straneh pa je široka cesta za pešce in kolesarje. Nosilnost se je zelo povečala in je zdaj most sposoben tudi za najtežja vozila.

Grad na Tolstem vrhu na Dolenjskem
Trebneje na Dolenjskem
Mirna peč na Dolenjskem

V vaseh Podstrn, Malih Vodenicah in v Kočerijah pod Gorjanci so slovesno proslavili zaključek elektrifikacijskih del. Na slavnostnem prostoru so vaščani prižgali električno luč, sledil je krajši kulturni program in prijetna zabava.

Kri za življenje. 4. junija 1945 je začel v ljubljanski vojaški bolnišnici delovati skromen oddelek za transfuzijo krvi. To je bil začetek te službe v Sloveniji. Iz skromnih začetkov se je krvodajalstvo pri nas razvilo tako močno, da smo danes med prvimi na svetu. Leta 1953 na primer so zbrali samo v Ljubljani, ko se je začelo množično prostovoljno dajanje krvi, več krvi kot v desetih letih na Danskem, ki sodi glede tega med prve dežele v Evropi. Na Zavodu za transfuzijo krvi v Ljubljani je zdaj registriranih več kot 103.000 prostovoljnih krvodajalcev. Poleg tega zavoda deluje še šest stalnih transfuzijskih postaj v raznih krajih Slovenije, ki tudi vodijo seznam krvodajalcev. Lani so zbrali v Sloveniji nad 90 hektolitrov krvi. Najbolj požrtvovalni prostovoljni dajalci krvi so dobili srebrna in zlata odlikovanja.

Jugoslavija ima rekord v pridelku konoplje. Nedvomno največji hektarski pridelek konoplje na svetu so dosegli lani v okraju Vršac v Srbiji, kjer je na posestvi v Hajdučicah na 80 arih hektarski pridelek konoplje znašal 16.482 kilogramov. Z lepšimi uspehi pri pridelovanju konoplje se ne morejo ponasati niti v deželah, ki pridelujejo največ te industrijske rastline.

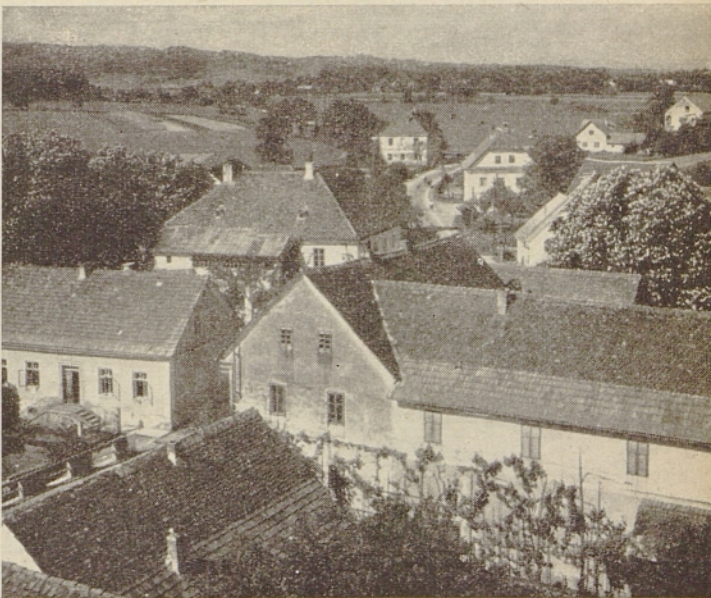
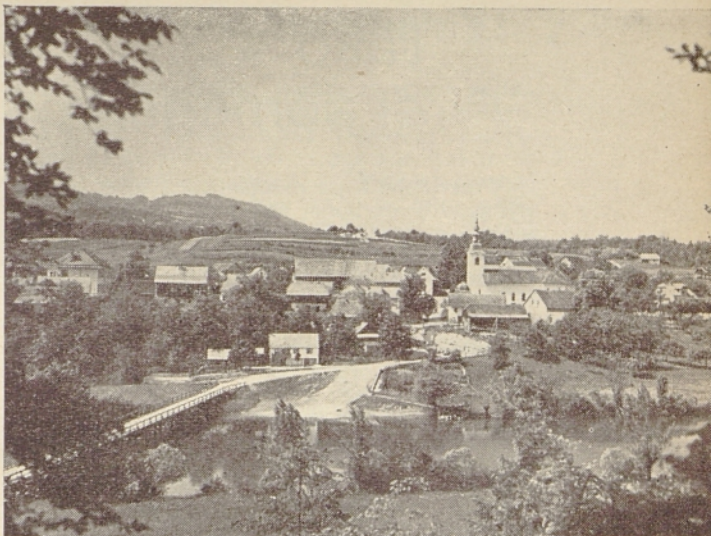
De Beneške Slovenije

Čvrste so naše korenine. Na Brdu sta pred nekaj meseci praznovala zlato poroko 77-letni Miljo Sinicca Boronič in Ana Ukesja. Oba jubilaranta sta zdrava in čvrsta, čeprav jima ni bilo v življenju postlano z rožicami. Mož je že 11-leten moral za delom. Kruh si je služil v raznih državah. Vzgojila sta štiri otroke, ki so jima v veselje na starost. — Tudi v St. Petru Slovenov so imeli zlatoporočenca, in sicer sta ta lepi življenjski jubilej praznovala zakonca 84-letni Ivan Blazutič in 75-letna Ana Juša. — V Dreki pa sta si po petdesetih letih še enkrat rekla »ja« 75-letni Ivan Trušnjak in 72-letna Antonija Čičigoj. — Vsem trem parom tudi mi prisrčno čestitamo!

Skoraj dve tretjini prebivalcev je že odšlo za stalno na tuje za kruhom iz Viskorš. Če se bo tako nadaljevalo, bo ta kraj po nekaj letih izumrl.

Rekord pri gozdnih delih v kanadskih gozdovih je odnesel 25-letni Peter Trušnjak iz Peternela na Dreki, ki je odšel v Ameriko pred nekaj leti. Trušnjak je v 97 dneh podrl 248 smrek ter 37 od teh olupil, s čimer je dosegel rekord najboljšega delavca družbe Newaygo Tibre Comp, kjer je zaposlen.

Vas Otočec pri Novem mestu
Straža na Dolenjskem
Sentjernej

Tako si pomagamo

V prvih letih po osvoboditvi smo v Jugoslaviji gradili predvsem industrijske objekte. Vse-povsod so zrastle nove tovarne, nove hidro- in termoelektrarne, nove železniške proge itd. Danes industrijo v glavnem imamo in zato lahko še več sredstev in sil posvetimo vsemu tistemu, kar nam bo izboljšalo življenjske pogoje. Gradili bomo še več stanovanjskih hiš in ustanavljali čim več raznih uslužnostnih servisov, da se čim bolj olajša in poenostavi delo žena, ki danes niso le gospodinje in matere, ampak so večinoma tudi poklicno zaposlene ter se poleg tega udeležujejo tudi v javnem življenju.

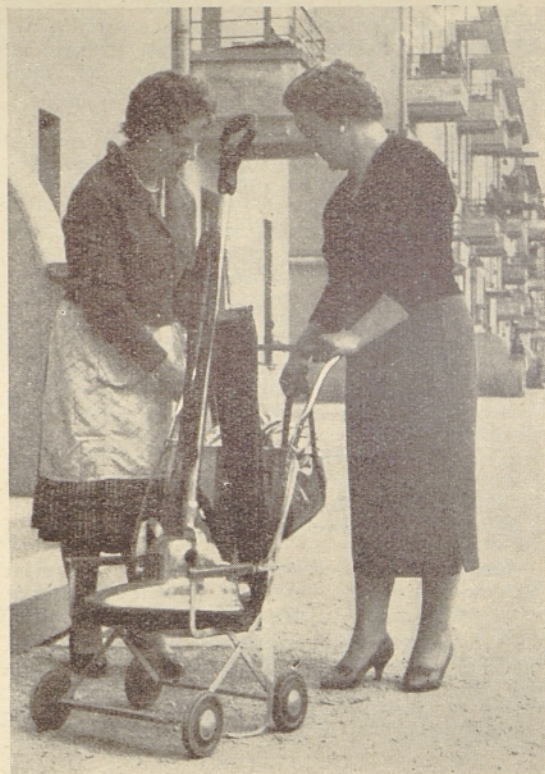
Mehanizirane pralnice, krpalnice, šivalnice, čistilnice, menze, otroški vrtci, igrišča itd. itd. vse to so ustanove, ki so v nujno pomoč družinam in ki gospodinjam in materam odvezamejo veliko mero skrbi in časa. Dandanes zaenkrat še ne moremo misliti na to, da bi mogla imeti vsaka družina svoj pralni stroj, svoj sesalnik za prah in razne druge potrebne, a drage gospodinjske stroje in pripomočke. Tako se je rodila zamisel »stanovanjske skupnosti«, ki naj predstavlja samostojno samoupravno organizacijo, katera na svojem območju (v posameznem mestnem predelu ali bloku stanovanjskih hiš) skrbi za ustanavljanje in delovanje uslužnostnih ustanov.

V vseh občinah, zlasti v večjih mestih v Sloveniji, so že v polnem razmahu priprave za organizacijo stanovanjskih skupnosti. Marsikje so te skupnosti že ustanovljene in so dosegle že prav lepe uspehe. Tako so ustanovili svojo stanovanjsko skupnost stanovalci za Bežigradom v Ljubljani. Ze letos januarja so izvolili 35-članski svet skupnosti in 8 delovnih komisij. V področje te stanovanjske skupnosti spada okrog 5000 prebivalcev, v njenih komisijah pa je okrog 100 prebivalcev, med temi 44 žensk. Za svoje delo je stanovanjska skupnost sprejela svoj statut.

Samo pet mesecev je minilo od takrat in že lahko pišemo o delu in uspehih, ki jih je v tem kratkem času dosegla stanovanjska skupnost Stadion kakor se imenuje.

Gospodinjam so podrobno razložili pranje s pralnim strojem

Redno ob določenem času pride vsaka gospodinja po sesalec za prah, ki si ga izposoja proti majhni odškodnini

Predvsem so si uredili mehanizirano pralnico, ki je bila zgrajena v marcu z denarno pomočjo bežigradske občine. Pralnica ima grelec za vodo, moderen pralni stroj in ožemalnik. Vsaka gospodinja plača za enkratno pranje le 170 dinarjev. Celotni režijski stroški znašajo 75 dinarjev, za amortizacijo strojev, ki veljajo nad milijon dinarjev, pa je predvideno za eno pranje 95 dinarjev.

V začetku so nekatere gospodinje še imele malo pomislekov. Bale so se, da stroji perilo trgajo ali da bodo stroje pokvarile. Zato je stanovanjska skupnost organizirala poučna predavanja s filmom o pralnih strojih in mehaniziranem pranju. V pralnicah pa je po skupinah prikazalo gospodinjam, kako je treba ravnati s strojem. Danes se gospodinje rade poslužujejo pralnice, ki je vedno zasedena. Posamezne ulice imajo pralnico rezervirano že za svoje dneve. Dnevno so v pralnici štiri pranja; da bo lahko pralo vsaj 6 gospodinj, nameravajo v kratkem namestiti še en pralni stroj.

Morda bo kdo od vas menil, ko bo ta članek prebral, da smo še daleč za vami. Saj pri nas imajo danes pralne stroje, sesalce za prah in druge takšne gospodinjske pripomočke že skoraj vse gospodinje. Tudi naše tovarne leto za letom izdelujejo več raznih gospodinjskih strojev. Nimamo jih pa še toliko, da bi jih lahko imele vse gospodinje. In zato si začasno pomagamo na način, ki smo ga opisali. Prav gotovo pa ni več daleč čas, ko bodo tudi žene pri nas,

Daleč ti si domovina!

vsa v veliki večini, imele doma vse tiste stroje in pripomočke, ki jim bodo »desna roka« pri gospodinjskih delih.

Poleg pralnice je stanovanjska skupnost za svoje stanovalce organizirala tudi delavnice za instalaterska in kleparska dela, ključavničarska in elektro popravila in za umetno fino krpanje oblek. Nabavila je sesalec za prah, loščilnik za parket ter sokovnike za predelavo sadja v sokove, ki jih izposoja gospodinjam proti malenkostni odškodnini.

Eno članico so poslali na 6-tedenski tečaj za fino krpanje volnenih tkanin in je sedaj že zaposlena pri skupnosti. Iz vrst gospodinj, ki so izučene šivilje, se jih je ponudilo kar 5, ki bi rade krpale in šivale za stanovalce, zato bo skupnost v kratkem času odprla tudi krpalnico. Tudi delavnice za kleparska, instalaterska in elektro popravila imajo čez glavo dela, to pa zato, ker so poceni. Stanovanjska skupnost je namreč za svoje usluge stanovalcem oproščena vseh dajatev in davkov.

Organizirali so tudi že vrsto poučnih predavanj za gospodinjje. Tako o čiščenju madežev, kar so prikazali tudi s praktičnimi vajami, o pravilnem likanju, o predelavi sadja v sokove itd.

Od kod pa denar za vse to, boste gotovo vprašali. Stanovanjski skupnosti pripadajo dohodki 9 % od tistega dela stanovanjskih najemnin, ki jih odvajajo hišni sveti občini v sklad za zidavo novih stanovanjskih hiš in 20 % od sklada najemnin od lokalov na območju te skupnosti. S temi sredstvi je bila nabavljena najnujnejša oprema za delavnice in za začetek poslovanja obrtnih uslug. Komisija za finančna vprašanja, ki dela pri tej skupnosti, ima že izdelan natančen obračun o donosnosti gospodinjskih strojev in raznih uslužnostnih delavnic. Vsi ti prejemki bodo krili tekoče izdatke, amortizacijski sklad pa bo zadoščal za izplačilo oziroma popravilo strojev v prihodnjih 15 letih. Svoj prispevek pa bodo dajala stanovanjski skupnosti tudi gospodarska podjetja z njenega območja. Za razna komunalna dela na območju skupnosti pa bo nekaj prispevala tudi občina iz svojega proračuna.

Začetek je kar lep in bežigradske gospodinjje so nadvse zadovoljne. Stanovanjska skupnost pa ima še številne načrte. Tako misli na gradnjo samostojnih prostorov za razne delavnice ter garaž za avtomobile in motorje. Pri teh obsežnih delih bo seveda morala s kreditom pomagati bežigradska občina, stanovalci pa bodo prispevali s prostovoljnimi delom. Ustanovili bodo še nove uslužnostne delavnice: krpalnice, likalnice, pleskarstvo in za mizarstva in zidarska dela. Ustanoviti nameravajo tudi stanovanjsko zadrugo za zidavo hiš v sklopu stanovanjske skupnosti, ki bo predvsem namenjena tistim družinam invalidov in bivših borcev, ki danes še nimajo primernih stanovanj.

Takšno je v kratkih obrisih delo stanovanjske skupnosti Stadion v bežigradski občini v Ljubljani. Po njenih že izvršenih nalogah lahko vidimo, kako širok je delokrog stanovanjske skupnosti v korist družine in za razbremenitev žene.

Približno take so naloge in cilji vseh stanovanjskih skupnosti. Zato njihovo število iz dneva v dan raste.

Ančka Cerin

Kaj pomeni »Rodna gruda« za nas v tujini, tega človek z besedo skoraj ne more povedati. V Argentini imamo edini slovenski časopis »Lipa«, ki ga gotovo tudi vi poznate. Kakor vidite, je to skromen časopis, vendar smo ponosni nanj, saj je v njem vsa volja in žrtev naših rojakov, ki še nismo pozabili domovine. Tukaj v Argentini je življenje precej težko. Draginja je v zadnjem času postala tako neznosna, da ne vemo, kaj še bo. Več naših Dalmatincev se je tudi odločilo za vrnitev.

Pred kratkim smo videli tukaj prelep film »Zavičaj« ali po naše »Domovina«. Lahko si mislite, kako smo bili ginjeni, ko smo na platnu videli naše vasi, gore in gozdove. Videli smo Ljubljano in še vas pri Slovenski izseljenski matici. Tako nas je film za kratek čas tesno povezal z vami in tega ne bomo nikoli pozabili. Prav zdaj, ko vam pišem to pismo, imam na mizi pismo nekega slovenskega fanta iz Chileja. Osebnost ga ne poznam, vem pa, da je eden od tistih, ki ga je želja po tujini zvalila od doma in se danes za to zelo keša. Tako piše ta fant: »Dragi stric! (tako me imenuje, čeprav mu stric nisem) Mogoče mi Vi lahko pomagate, da bi se vrnil nazaj v Jugoslavijo. Tukaj delam po 12 ur na dan, pa niti za hrano in revno stanovanje ne zaslužim.«

Fant je pobegnil leta 1956 v Italijo, od tam so ga poslali na delo v Chile.

Drugo pismo je od sestrične moje žene, ki je prišla iz Avstrije v Kanado, kamor jo je zvalil njen fant, ki jo je potem pustil. Med drugim piše: »Ko sem ušla v Avstrijo, bi bilo boljše, da sem skočila v vodo in utonila. Tako sem nesrečna v Kanadi. Toliko, kar tukaj zaslužim, sem zaslužila tudi v tovarni doma. Bila sem pri starših, sestrah, pri svojih ljudeh, bila sem doma.«

Dolga je še vrsta takih, ki jih osebno poznam in mi enako povedo. In kaj naj vam zapišem o sebi? Petindvajset let sem trdo delal. Ko sem prišel iz tovarne, sem gradil svoj dom, utrujen sem bil, vendar sem delal. Moral sem! Imam dva otroka, sinu je 17 let, hčeri 14. V soseščini živi italijanska družina. Sami smo tako daleč od domovine in ta zavest je večsili silno težka.

Jože Senica
Lanus Este, Argentina

Prijetno je v urejenem domu

Paola Voje:

Po mnogih letih

Izpolnjene želje
so upi srca,
po mnogih spet letih
doma sem — doma.

In brate in sestre,
kdor koli mi drag —
poljubil, pobožal
še rodni bi prag.

Pogledam v kuhinjo.
Kaj matere ni?
Kuhalnico druga
zdaj v roki drži.

In v prostor očetov
oči zastrme,
zapeček pobožajo
ljubeče roke.

Misel boleča
v srce zaskeli:
Matere, očeta
že davno več ni!

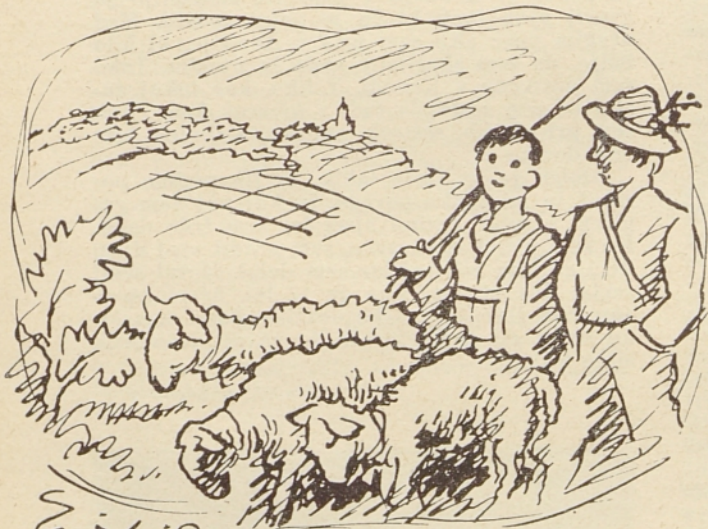
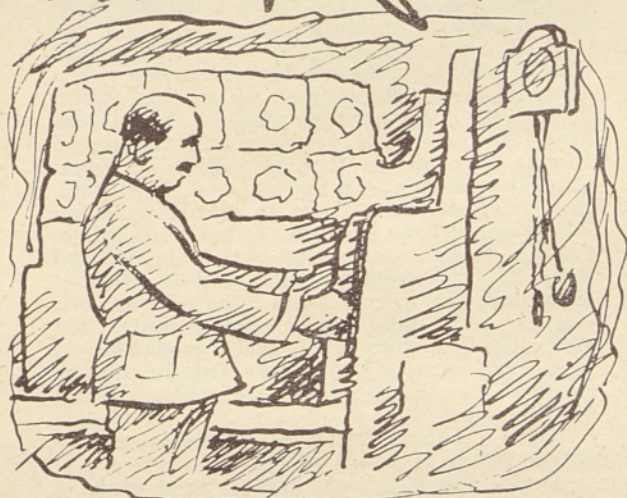
Rad bi zabrisal
vse davne spomine,
po sreči nekdanji
začutim skomine.

Rad bi, da vrne
nazaj se mi vse,
kar nekdanj čutilo
je mlado srce.

Zenem s pastirjem
na gmajno zeleno,
kjer vije potoček se
v daljo megleno.

Da ribico ujel bi
se vpognem čez pas,
a v vodi zagledam
svoj veli obraz.

Zvečer se podvizam
med fante na vas,
da tam preizkusim
tenor ali bas.

spet doma

Po fantih pogledam,
moj um se zave:
hej fantič, prestar si,
ne spadaš med nje.

Od fantov jo mahnem
po ozki stezici,
kjer nekdam sem hodil
k sosedovi Mici.

Potrkam na okno,
hej, Mica, odpri!
A ona zaopije:
Čuj, Janez, straši!

In Janez, mož Mice
s sekuro na rami,
skoz vrata pogleda,
je že za petami.

Pa nekdam sva z Mico
se rada imela,
sklenila sva vendar,
da bova se vzela.

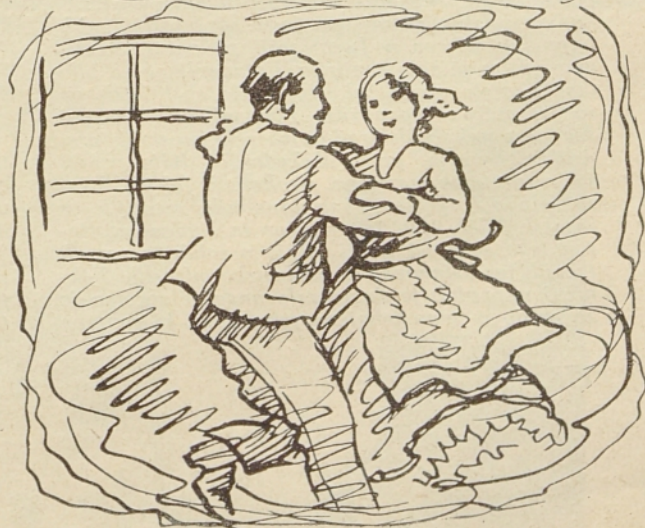
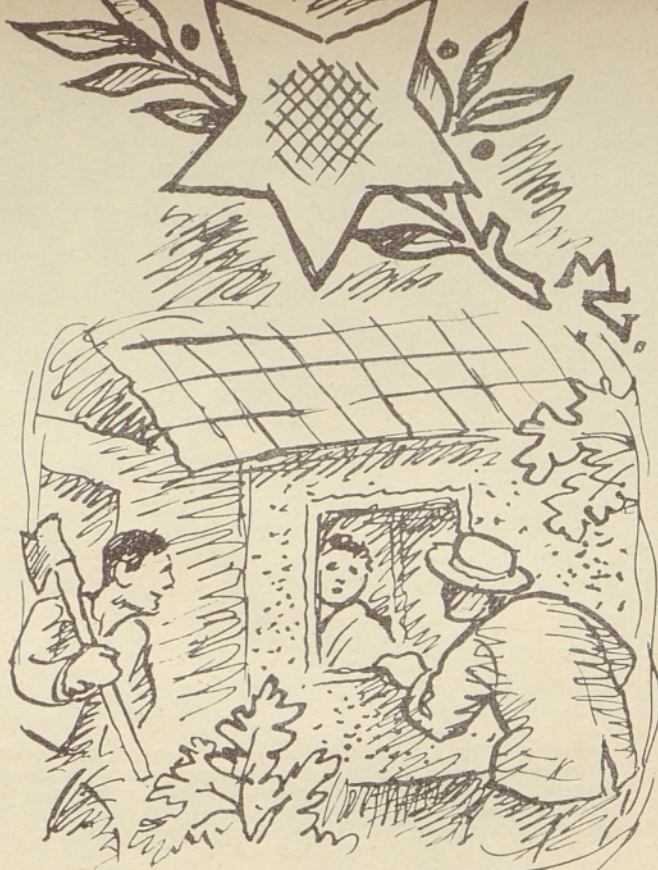
Zdaj ona je žena
in Janez mož njen,
jaz pa sem samec,
ves pust, zagrenjen.

Povabi me sosed
s prijatelji v hram,
da srečne spomine
obujal bi tam.

S prijatelji trčim,
zavriskam: juhe!
in z mano gre plesat
najlepše dekle.

Življenje je moje
kot pisana slika,
zdaj sreča, zdaj radost,
zdaj smola velika.

S prijatli, sosedi
pred hramčkom posedam
in včasih za Mico
skrivaj še pogledam.

Kaj predstavlja zgornja slika, ste gotovo ugabili? Na zadnji šolski dan se vsem šolarjem hudo mudi, saj so pred njimi prijetne počitnice. Naš mladi rod se ne uči več v zatohlih, temačnih kmečkih bajtah, tudi ni treba podeželskim otrokom več po ure daleč hoditi v šolo. Leto za letom imamo več novih, modernih šol s svetlimi, zračnimi prostori. Na desni od zgoraj navzdol: Nova šola v Kostrevnici, nova šola na Trojanah, vzdava temeljnega kamna za novo šolo v Savskem naselju v Ljubljani, nova šola v Vačah pri Litiji, nova šola v Mlinšah pri Izlakah

Šola, ki nas bo tesneje povezala z življenjem in našimi potrebami

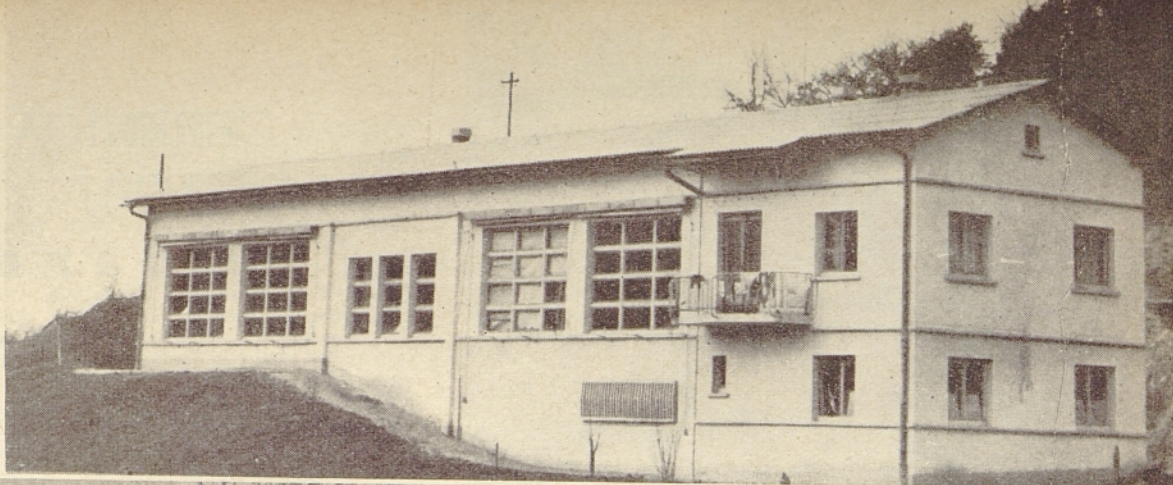
Na zasedanju Zvezne ljudske skupščine dne 25. VI. v Beogradu je bil soglasno sprejet osnutek splošnega zakona o šolstvu, ki uvaja nov šolski sistem, katerega širok in soliden temelj je osemrazredna osnovna šola. To je šola splošne izobrazbe, ki je obvezna za vse državljane od 7. do 15. leta. Razen rednih šol obsega novi šolski sistem tudi različne ustanove za vzgojo otrok v predšolski dobi ter ustanove za izobrazbo odraslih ter za strokovno izpopolnjevanje. Učencem, ki bodo dovršili osemletke, bodo nudile nadaljnjo izobrazbo različne strokovne šole, gimnazija itd., naposled pa lahko tudi visoke šole in fakultete.

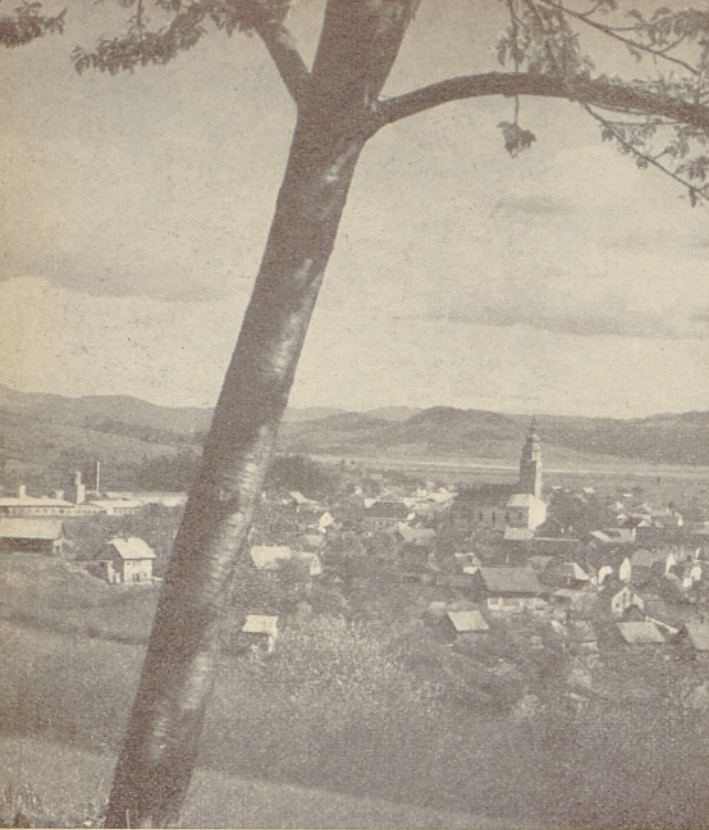
Podpredsednik Zveznega izvršnega sveta Rodoljub Čolaković je na zasedanju Zveznega zbora podal obširen ekspozé k predlogu splošnega zakona o šolstvu, v katerem je izčrpno orisal velik napredek šolstva v Jugoslaviji po vojni. Šolsko omrežje se je zelo razširilo. Ustanovljene so bile mnoge vrste novih šol, število že obstoječih pa se je znatno pomnožilo. Pomemben je razvoj šolstva v nekaterih pred vojno zelo zaostalih predelih države, n. pr. v Makedoniji, dalje porast šol za narodne manjšine, strokovnih šol itd. Zdaj se šola v Jugoslaviji na osnovnih, srednjih in visokih šolah 2.597.543 dijakov in študentov. Razen tega se deset tisoči šolajo v šolah in raznih tečajih ter ustanovah za izobrazbo odraslih. Tehnični napredek je danes zelo nagel, človeštvo je že prišlo v novo tehnično revolucijo, ki zahteva

bolj izobražene, kvalificirane ljudi, da bodo lažje in hitreje opravljali svoje delo na raznih področjih naše izgradnje. Zato je naša skupnost poskrbela za čim ugodnejše pogoje pri šolanju otrok in mladine. Ti so: brezplačen pouk, številne šolske kuhinje, zdravstvena zaščita učencev, dijaški in študentski domovi in letovišča, športna igrišča za šolsko mladino in desetine milijard za otroške doklade in štipendije šolske mladine itd. itd.

Podpredsednik Čolaković je dalje naglasil, da se je preporod našega šolskega sistema začel pravzaprav že pred tremi leti, ko je Zvezna ljudska skupščina leta 1955 sprejela zakon o družbenem upravljanju v šolah. Šolski odbori, ustanovljeni pri posameznih šolah, so te trdneje povezali z njihovim okoljem. Nova reformirana šola, katere krepka podlaga so osemletke, pa bo uresničila načelo, da mora današnja šola predvsem vzgajati mladi rod v delovne ljudi, ki razumejo, da je delo glavni pogoj za napredek in obstoj posameznika in družbe.

Ob koncu svojih izvajanj se je podpredsednik Čolaković zahvalil organizaciji UNESCO, ki je omogočila 103 prosetnim delavcem iz Jugoslavije študijsko bivanje v raznih deželah Evrope in v ZDA, kjer so proučevali šolske probleme. To je olajšalo delo komisije, ker smo se ravnali po načelu, da uporabljamo tuje izkušnje seveda toliko, kolikor to ustreza našim pogojem in potrebam.

Cerknica

Cerknica, prijazen trg na Notranjskem, je daleč znan predvsem zaradi svojega vsako leto presihajočega jezera. Leži ob vznožju 1114 m visoke Slivnice in njena okolica je polna naravnih lepot, ki so nadse prikladne za turiste in izletnike. Čudovit je naravni park znane Rakove doline, mikavna so pozimi smučišča na Bloški planoti, mnogo skrivnostnih lepot krije Križna jama, ki po svojih podzemskih čudesih ne zaostaja dosti za Postojnsko jamo, da ne govorimo o Cerkniskem jezeru, ki v letnih mesecih presahne in se izpremeni v prostrano Cerknisko polje.

Kraji okrog Cerknice so bili naseljeni že v davnih časih, kar so dokazale izkopanine. V času odora Rimljanov je mimo Cerknice vodila cesta iz Trsta v Ljubljano, takratno Emono. Že v srednjem veku so znali ceniti lepoto in važnost teh krajev oglejski patriarhi, ki so bili dolga stoletja njihovi cerkveni in svetni gospodarji. V teh časih je Cerknica dobila tudi pravico trga. V njej sta tedaj zacveteli obrt in trgovina. Tu so bila velika skladišča za sol, ki so jo Notranjci tovorili od morja proti Štajerski. V Italijo so pa vozili les, ki so ga izsekavali tako nenačrtno, da ima Slivnica in vsa Bloška planota od teh časov še danes vse preveč goličav. Cerknica je bila tedaj znana po svojem blagostanju, zato je bila pa tudi ponovno napadena od Turkov, ki so plenili po Notranjski v petnajstem in šestnajstem stoletju.

Tudi v času zadnje vojne je Cerknica mnogo trpela. Cerknica, Grahovo, Loška polica, Stari trg so bili znani partizanski kraji že leta 1941. Tam so se bili hudi boji in dogajala fašistična grozodejstva ob času tretje sovražne ofenzive proti slovenskim partizanskim enotam v drugi polovici l. 1942. Po kapitulaciji Italije pa so bile

CERKNICA NEKDAJ i n d a n e s

tam težke borbe z Nemci in domobranci. Cerknica je bila tedaj deloma požgana in so sledovi še zdaj ponekod vidni.

Po osvoboditvi so bili s podporo ljudske oblasti dani temeljni pogoji, da Cerknica in sosedni kraji gospodarsko napredujejo. Lepe uspehe so doslej dosegli zlasti v kmetijstvu. Prizadevni kmetovalci goje ob podpori kmetijskih zadrug vedno več plemenske živine, pridno pogozdujejo goličave, v načrtu imajo pa tudi plantaže malin in jagodičja. Vedno večje zanimanje je za umno sadjarstvo. Tudi semenski krompir iz teh krajev je vedno bolj znan.

Glavna sedanja skrb in naloga kmetovalcev cerkniskega polja je pa regulacija odtoka vode v jezero spomladi, da ne bo več mogla preplavljati rodovitnih njiv. V Cerknici je bila ustanovljena vodna skupnost, ki bo že letos najbrž tudi s pomočjo mladinskih brigad pričela z izkopi prekopov za hitrejši odtok vode v jezerske ponore in ponikve. Vodna gladina jezera bo še vedno merila, čim se jezero napolni tekom oktobra, okroglo 2.550 hektarov. Okoli 2000 hektarov rodovitne zemlje bo pa s prekopi iztrganih dosedanjim vsakoletnim poplavam.

Nadse so Cerkničani zadovoljni s svojo največjo povojno pridobitvijo, z lesno-industrijskim podjetjem »Brest«. »Brest« (lani je obhajal desetletnico svojega obstoja) se nenehno razvija in zaposluje v svojih obratih čez tisoč sto ljudi. Postal je največje lesno podjetje v Sloveniji. Njegovi izdelki so znani in cenjeni tudi na tujih

Lojze Perko; Cerknisko jezero

tržiščih. Delavsko upravljanje se je pri »Brestu« odlično izkazalo. Strokovno vodstvo podjetja, složno z delavskim svetom, stremi, da bi po številnih investicijskih gradnjah (letos je v načrtu tovarna ivernih plošč) pričelo z gradnjo stanovanjskih hiš za delavce in drugih ustanov. Sezidali so že samski dom, v katerem je stanovanj za 76 samcev, zaposlenih pri podjetju. V načrtu so pa gradnje petintridesetih enodružinskih hiš ter novo poslopje, v katerem bo uprava podjetja, zdravstvena ambulanta, kinodborana itd.

Še bi bilo treba omeniti, da živi ob Cerknškem jezeru umetnik — akademski slikar Lojze Perko, katerega ljubka slika »Materina sreča« je bila priobčena v majski številki »Rodne grude«. Lepota Cerknškega jezera je umetnika tako navdušila, da jezero upodablja v vsaki letni dobi. Umetnika sem srečal v novem lepem cerknškem hotelu. Je zdrav in zastavev notranjski rojak, ki se bliža petdesetim. Pesniško navdahnjen uspešno upodablja svoja gledanja in razpoloženja na platnu in papirju. Imel sem priložnost videti že nekaj njegovih del v Ljubljani, na Gorenjskem in na Dolenjskem. Ko sem ga povprašal o njegovi umetniški poti, mi je povedal, da je, namenjen in izučen za drugo delo, pričel z umetnostjo šele v dezetindvajsetem letu svoje starosti. Tedaj šele je pričel s šolanjem na kiparski šoli v Ljubljani. Nadaljeval je pa šolanje na slikarski akademiji v Sofiji. Prekinjen v šoli zaradi vojne je po krajši dobi umetniškega ustvarjanja pri partizanih diplomiral po vojni na slikarski akademiji v Beogradu. Njegov nadaljnji študij v inozemskih slikarskih galerijah in uspela dela so ga

Slikar
Lojze Perko

prepričali, da težka pot, ki si jo je izbral, ko se je prebijal do umetniškega poklica, ni bila odveč. To mora priznati tudi vsak, kdor pozna njegove ustvaritve v originalu, kot je n. pr. slika »Materina sreča«, ki krasi poročno doborano v Kamniku, ali pa kot je n. pr. »Pogreb talca«, ki je sedaj last Mestnega muzeja v Novem mestu. Prelepe so tudi njegove slike Cerknškega jezera in slike, na katerih je upodobil notranjsko pokrajino, kmete in težake.

Foltanov Tone

Janez Poharc:

Moja dolina

Skromno pesem tebi naj zapojem,
tebi tih sladak in lep spomin,
saj le ti živiš v srcu mojem
kot najlepša izmed vseh dolin.

Zdiš se mi kakor prekrasen ort,
vidim te, kako si vsa zelena,
takšna pač dolina ni nobena,
koderkoli svet je razprostrl!

Bistra reka teče čez vasice,
goni težko mlinarju kolo,
sonca žar v valovih se odbija,
res, v dolini moji je lepo!

Vseokrog zeleni so gozdovi,
pritajeno noč in dan šume,
a v dolini kmečki so domovi,
mimo njih pa bela cesta gre.

Ko na vzhodu zjutraj sonce vzhaja,
ptičke drobne pesmice žgole,
kosec se na travniku oglaša,
saj življenje z delom se začne.

To v dolini moji se ponavlja,
v njej imel bom tudi zadnji dom,
tu, kjer trda roka kruh pripravlja,
mirno sladko jaz počival bom!

To pesem je zložil Janez Poharc, kmet iz Pečk na Štajerskem in bil zanjo nagrajen na javni oddaji »Pokaži kaj znaš« Radia Ljubljana.

ODBOR PRIJATELJEV
IZSELJENSKE MATICE HRVATSKE

Hrvatski rojaki v Chicagu so ustanovili poseben odbor prijateljev Izseljenske matice Hrvatske. Odbor ima pet članov. Njegov predsednik je rojak Franjo Lacković. Odbor bo zbiral zgodovinsko gradivo iz življenja hrvatskih rojakov v Chicagu in okolici ter ga dostavljal Matici za hrvatski izseljenski muzej. Siril bo mesečnik Matico in hrvatski izseljenski koledar ter deloval med ameriškimi Hrvati za poglobljanje kulturnih vezi med staro in novo domovino. Dalje bo v okviru ameriških predpisov prikazoval izseljencem in drugim ameriškim državljanom jugoslovanske filme ter nekajkrat na leto v korist Izseljenske matice Hrvatske organiziral prireditve. To lepo pobudo hrvatskih rojakov toplo pozdravljamo!

KOLLANDROVA POTOVALNA
PISARNA BO POSLOVALA DALJE

Kakor smo že poročali v 4. številki »Rodne grude«, je umrl znani in upoštevani lastnik slovenske potniške pisarne (agencije) v Slovenskem narodnem domu v Clevelandu na St. Clair Ave. Avgust Kollander. Zdaj je prevzel vodstvo trdke Avgust Kollander Kollandrov posinovljenec Avgust Mišurac, ki bo tudi svoj priimek spremenil v Kollander. Mišurac je diplomiral na ekonomski fakulteti zagrebške univerze ter je bil zaposlen v Verkehrsbureauju na Dunaju in pa pri Putniku v Ljubljani. Nadaljeval bo Kollandrovo delo v polnem obsegu. V pomoč mu bo, kakor je že bil Kollandru, Mirko Antloga.

NOVO KRAJEVNO DRUŠTVO SNPJ

V El Cajonu, Calif. so tamkajšnji rojaki ustanovili novo društvo Slovenske narodne podporne jednote (SNPJ), ki bo zaradi velike večine mladih članov poslovalo samo v angleščini in bo imelo ime »Valleyites«. Vanj je poleg novih članov stopilo tudi precejšnje število ro-

Domovina

Družina Ruppe iz Milwaukee, Wisc. Rojakinja Uršula je doma iz Slovenske Bistrice, njen mož pa iz Starega trga pri Kočevju

jakov, ki so že bili člani SNPJ, a so po preselitvi v Kalifornijo prenehali biti člani, ker v bližini ni bilo društva.

XI. KONVENCIJA SLOVENSKE
ŽENSKÉ ZVEZE V MILWAUKEEJU

Od 18. do 21. maja je bila v Milwaukeeju, Wisc. X. redna konvencija (kongres) organizacije katoliških žena v Ameriki — Slovenske ženske zveze. Ta organizacija je bila ustanovljena 19. decembra 1926 v Chicagu, kjer ima še vedno sedež. Konvencije ima zdaj vsaka tri leta. Iz poročil za konvencijo vidimo, da ima SSZ 57 delujočih krajevnih podružnic in 12.766 članic. Za kongres je bilo izvoljenih 65 delegatk. 31. marca je imela organizacija 394 tisoč 502.56 dolarja čistega premoženja. V dobrodelnem skladu so imele 1537 dolarjev, ki so jih v celoti porabile za razne podpore in darila, kakor n. pr. za darila bolnim članicam, za nakup šivalnih strojev za Miren pri Gorici, Vinico pri Črnomlju in Rečico v Savinjski dolini, za pošiljko epidiaskopa šoli v Ribnici, za pošiljko aparata za merjenje krvi za bolnišnico v Celju (590 dolarjev) ter za pošiljke paketov Care za revne družine. V Chicagu vzdržujejo tudi svoj pevski zbor. Njihovo glasilo je mesečnik »Zarja« (The Dawn), ki izhaja že 30. leto, vendar je zdaj

nekako tri petine gradiva v angleščini, ostalo pa je v slovenščini. Predsednica je Josephine Livek, tajnica Albina Novak, častna predsednica pa Marie Prislund. V okviru otvoritvenih slovesnosti ob začetku konvencije so prikazali med drugim prizor v spomin umrlim članicam, igralska skupina »Triglav« pa je uprizorila znano igro »Trije vaški svetniki«.

VELIKA POMOČ
DALMATINSKIH ROJAKOV
RODNEMU KRAJU

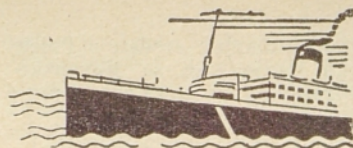
Na pobudo rojaka Andra Sambraila, tovarnarja v Limi, glavnem mestu države Peru, so začeli rojaki iz Dalmacije z veliko zbirko za svoj rodni kraj gorske vasi iz okolice Dubrovnika. Zbrali so lepo vsoto 50 tisoč dolarjev, h kateri so največ prispevali rojaki Andro Sambrailo, Mato in Kriste Galjuš, Anton in Mihe Milošević in še nekateri.

Z zbranim denarjem ter ob pomoči ljudske oblasti in s prostovoljnimi delom vaščanov je bila zgrajena lepa nova cesta skozi vasi Martinoviče, Makoče, Grbavec in Buiče, ki jih je povežala z Dubrovnikom. Za 10 tisoč dolarjev so kupili nov kabel, ki je povezal daljnovid od Kupara do Podstranja, zgradili so dve transformatorski postaji in napeljali v vasi elektriko, dalje so si zgradili kulturni dom, kupili sanitetni avtomobil ter razne zdravniške instrumente za zdravstveno ambulanto itd. Pobudniku za to veliko akcijo Andru Sambrailu, ki je sam za svoj rodni kraj doslej prispeval v našem denarju nad 15 milijonov dinarjev, so v njegovi rodni vasi Buičih nedavno odkrili spominsko ploščo, ki so jo vzdali na novo transformatorsko postajo.

ZLATE POROKE

Letošnjo pomlad sta proslavljala 50-letnico skupnega zakonskega življenja Filip in Frances Godina iz Chicaga, Ill. Filip Godina je znan kot zelo aktiven delavec in organizator

na tujih tleh

v Slovenski narodni podporni jednoti ter je bil dolga leta njen glavni odbornik, dalje je delal v Jugoslovanski socialistični zvezi in njenih klubih, bil odbornik Jugoslovanskega republikanskega združenja itd. Tudi zdaj, ko uživa pokojnino, še ne miruje, marveč še vedno dela v raznih odborih za stvar naprednih rojakov. — 24. februarja sta proslavljala v Sheboyganu, Wisc. zlato poroko John in Marie Priland. Marie je ustanoviteljica in častna predsednica katoliške Slovenske ženske zveze v Chicagu, ki je bila ustanovljena 1926. Zdaj se nahaja na obisku v domovini. Ima sina in dve hčerki. — 1. junija sta praznovala v Euclidu pri Clevelandu zlato poroko Jacob in Agnes Žagar, oba rojena Notranjca. Jacob je doma na Blokah, Neža pa je bila rojena v Selščku pri Begunjah. Imela sta štiri otroke, od katerih pa sta živa samo še dva. Naše čestitke!

POČASTITEV ROJAKOV SPORTNIKOV

Rojaka občinski sodnik John Somrock in miss Marjorie Kromar sta bila izbrana v vrsto vodilnih osebnosti v športnem življenju svojega mesta in sta bila kot taka počaščena na športnem banketu ob proslavi 100-letnice države Minnesote, ki ga je priredila v Minneapolisu Minnesota Junior Chamber of Commerce (Minnesotska mladinska trgovinska zbornica). V okraju Stearns je bil na podoben način počaščen rojak Georg Marinšek iz mesta St. Clouda.

SLOVENSKI KULTURNI CENTER V CHICAGU

Chicaški Slovenci, ki se zbirajo okrog Slovenskega radijskega kluba, so ustanovili stavbinski sklad za postavitev Slovenskega kulturnega centra v Chicagu (Slov. delavski center v Chicagu že stoji), v katerem bi bili poleg manjše dvorane tudi še prostori za slovensko knjižnico. Za ta dom razpečavajo delnice in prodali so jih že za

nekaj tisoč dolarjev. Slovenci, združeni okrog SNPJ in okrog sedanjega, žal že premajhnega, Slovenskega delavskega centra, pa zbirajo za Slovenski dom in imajo okrog 20.000 dolarjev.

SLOVENEK — ČASTNI DOKTOR PRAVA

Slovenski rojak prof. John A. Svetina (Zvetina), ki poučuje pravne vede na univerzi Loyola, je bil od iste univerze počaščen s častnim doktoratom prava.

AMERIŠKA SLOVENKA NA KOREJI

Felicia Malec, hčerka rojakinje Zofije Malec iz Chisholma, Minn., ki je bila zadnje leto uslužbena pri vladni inteligenčni zbiralni službi, je bila imenovana za uradnico pri ameriškem veleposlaništvu v Seulu na Koreji. Tam ostane dve leti.

NOVI IZSELJENCI V TORONTU

Število slovenskih izseljencev v Torontu, Ont. (Kanada) je narastlo od leta 1946 od 200 na 1000, ki so prišli iz raznih krajev Evrope. Med njimi je tudi mnogo političnih izseljencev oziroma beguncev. Slednji so zelo aktivni in jih podpirajo zlasti katoliške organizacije iz Clevelanda in Jolietu. Lani so zgradili v Torontu novo cerkev in dvorano.

Mrs. Lucy Lane iz Alhambre, California, ki ji pošilja lepe pozdrave nečakinja Lojzka Sorsak iz Stor pri Celju

SLOVENSKI KANDIDATI PRI VOLITVAH V CLEVELANDU

Na listi kandidatov za samoupravne organe v državi Ohio pri primarnih volitvah (ko se določajo kandidati), ki so bile 6. maja, je bilo v okraju Cuyahoga, kamor spada tudi mesto Cleveland, 10 kandidatov slovenskega in dva hrvaškega porekla. Med drugimi sta kandidirala za okrajna komisarja Joseph W. Kovač in John F. Kovačič, mestna odbornika v Clevelandu. Za senatorje države Ohio so kandidirali Herman A. Marolt, John M. Novak in Edmund J. Turk, za državne poslance pa univ. prof. William J. Kenick, John Kovach, Anthony L. Nosan in Anthony F. Novak; za okrajnega sodnika pa Ernest J. Halambeck. Vsi so kandidirali na demokratski listi. Kolikor so že prispeli vesti, sta na listi poslancev, ki bodo v novembru kandidirali v parlament države Ohio, prodrli Anthony F. Novak in John Kovach. Novak, rodom iz Clevelanda, je bil že doslej član te zbornice. John Kovach je pa hrvaškega porekla, rojen še v stari domovini in je zdaj prvič kandidiral. Znan je kot aktiven delavec pri Hrvatski bratski zajednici v Clevelandu, po poklicu pa je diplomirani računovodja in je zaposlen v uradu mestnega blagajnika.

SLOVENSKA NASELBINA V STRABANU

V Strabanu, Pa. je ena izmed najpodjetnejših slovenskih naselbin v ZDA. Mesto ima sicer samo 2000 prebivalcev, a med njimi ima slovenska naselbina približno 100 družin. Imajo pa kar tri slovenske domove, ki pripadajo društvom Slovenske narodne podporne jednote, Kranjsko slovenske katoliške jednote in Ameriške bratske zveze. Prva dva doma imata tudi svoje kegljišče, ki je, kakor znano, priljubljena zabava ameriških rojakov. V Strabanu imajo tudi slovensko hranilno in posojilno društvo (banko), ki ga vodi rojak Tomšič in ima 3 mi-

lijone dolarjev sredstev. Poleg tega imajo tudi še slovensko potrošniško (konsumno) zadrugo.

ELEKTRIFIKACIJA SLOVENSKE NASELBINE V CHICAGU

25. marca je čičaški župan Richard Daley s pritiskom na gumb sprožil električni tok v 500 žarnic nove električne napeljave v slovenski naselbini v osrednjem delu Čermakove avenije v Chicagu. Po tej proslavi se je razvil motoriziran sprevod 250 vozil, pri katerem so sodelovale tudi razne slovenske organizacije.

KONCERT PEVSKEGA ZBORA »JADRAN« V CLEVELANDU

Slovenski pevski zbor »Jadranc« je imel 20. aprila v Slovenskem domu na Waterloo Rd. v Clevelandu-Euclidu svoj spomladanski koncert. Pod vodstvom zborovodje Vladimira Malečkarja so na koncertu sodelovali moški, ženski ter mešani zbor in nastopili so tudi v duetih in četverospvih.

PRIREDITEV PRESERNOVCEV V CHICAGU

Čičaški Prešernovci so priredili letos namesto običajnega spomladanskega koncerta 26. aprila v čičaški Sokolski dvorani kabaretno prireditev pri pogrjenih mizah. Nastopili so pevci Prešerna, hrvaški operni baritonist Dragutin Šoštarko, ki je pel v angleščini razne operne arije, rojakinji Anita Vipotnik in Margie Prah pa sta prikazali baletne in druge plesse. Mlajši pevci so nastopili v raznih igricach. Ta kabaretni večer je bil namenjen predvsem slovenski mladini v Chicagu in okolici.

OBLETNICE DRUŠTEV

3. maja je bila v Chicagu proslava 50-letnice društva SNPJ št. 86 »Slovenski dom« in 50-letnica angleško poslujočega društva SNPJ »Integrity«, ki se je pozneje združilo z društvom št. 86. Novo združeno društvo je privzelo ime »Integrity«. Obe društvi sta zdaj praznovali skupno.

KONCERT CLEVELANDSKEGA SLOVANA

Pevski zbor »Slovan« v Clevelandu je imel svoj letošnji spomladanski koncert 13. aprila

v Ameriško-jugoslovan. centru v Euclidu na Recher Ave. Na sporedu so bile slovenske narodne in umetne pesmi, med njimi nekatere, ki so jih šele nedavno dobili iz stare domovine. Nastopili so zbor, oktet, kvartet, duet in solisti. Nekatere pesmi so peli prvič v Združenih državah. Zbor vodi Tone Šubelj, pri klavirju pa sodeluje Vera Slejko.

ROJAK DIPLOMIRAL

V mestu Menomonie, Wis. je diplomiral 30. maja na Stout State College kot Bachelor of Science Franklin D. Tomšič, sin glavnega tajnika Ameriške bratske zveze Franka Tomsicha iz Elyja, Minn. Po koncu tega študija se je Franklin posvetil študiju za diplomu Master's Degree, ki jo bo dosegel konec poletnega tečaja. Čestitamo!

14. KONVENCIJA SLOVENSKE DOBRODELNE ZVEZE V CLEVELANDU

Slovenska dobrodelna zveza v Clevelandu (ustanovljena leta 1910), ki deluje samo na območju države Ohio, je imela od 12. do 16. maja v Slovenskem narodnem domu na E. 80-th St. (v naselbini Newburgh pri Clevelandu) svojo 14. redno konvencijo. Na zboru je bilo 110 delegatov in h glasovanju upravičenih odbornikov. Uradno glasilo zveze, ki se imenuje »Glas SDZ-SDZ Voice«, bo odslej izhajalo namesto enkrat, dvakrat mesečno, vendar tako, da bo prva stran v angleščini. Ta stran je bila doslej v slovenščini. Kljub temu pa je to ugodna novica, saj smo v zadnjih časih navajeni, da slovenski listi omejujejo čas izhajanja ali pa celo sploh prenehajo. V novi glavni odbor so bili izvoljeni naslednji odborniki: za predsednika John Sušnik, za podpredsednika Frank M. Surtz in Louis Balant, za tajnika John A. Kodrich, za blagajnika pa Louis L. Boldin. V glavni nadzorni odbor: za predsednika Joseph Kalčić in še štirje člani, od tega tri ženske. V finančni odbor je bil izvoljen za predsednika Jožko Penko in še štirje člani, imenovani finančniki. Predsednik mladinskega odbora je Frank Debelak, v odboru pa so še štirje člani. Med temi 20 člani jih je 15 rojenih že v Ameriki, pet odbornikov pa je

bilo rojenih še v stari domovini. Skoraj vsi glavni odborniki so imeli protikandidate in so bili izvoljeni z »bojnim« glasovanjem. Tako je bil dosedanji blagajnik Jožko Penko poražen od L. Boldina s 55 proti 53 glasovom. Pozneje je bil izvoljen za predsednika finančnega odbora.

KONCERT PEVSKEGA DRUŠTVA »PLANINA« V MAPLE HEIGHTSU

Pevsko društvo »Planina«, ki deluje v naselbini Maple Heights pri Clevelandu, je imelo letos aprila svoj spomladanski koncert, ki je uspel tako po sporedu in obisku. Prireditelj je bila v Slovenskem narodnem domu v Newburghu (Maple Heightsu), kjer je bila močna slovenska naselbina. Pri »Planini« pojejo še pevci nekdanjega Zvona, ki je slovel pred 40 leti kot vzorna pevska skupina v Newburghu. Nekateri med njimi se bližajo že 70 letom, pa vendar z navdušenjem pojejo. Z njimi skupaj pa poje številna že v Ameriki rojena mladina, ki navdušeno prepeva slovenske pesmi. Zbor je vodil pokojni slovenski pesnik in zborovodja Ivan Zorman, zdaj pa ga je nasledil izkušeni pevovodja Frank Vautar. Prireditve »Planine« oživljajo slovensko življenje tudi na tem koncu Clevelanda.

SAMOSTOJNA PODPORNNA DRUŠTVA

Poleg podpornih društev, ki so včlanjena in združena v velikih in manjših združenih ali zvezah, imajo ameriški Slovenci tudi še samostojna podporna društva. Eno med njimi je Slovensko samostojno bolniško podporno društvo za Greater New York in okolico s sedežem v Brooklynu pri New Yorku. To društvo je izplačalo v 45 letih svojega poslovanja 23.400 dolarjev posmrtnine in 25.357 dolarjev bolniških prispevkov. Konec 1957 je imelo 20.503 dolarje premoženja. Predseduje mu že več let rojak Anthony Svet. — Drugo tako društvo pa je Slovensko samostojno podporno društvo v Johnstownu, Pa., ki je imelo letno sejo 26. januarja. To društvo je imelo konec 1957. skupno 172 članov in 29.300 dol. premoženja. V 42 letih delovanja je izplačalo 50.577 dol. raznih podpor ozir. zavarovalnin. Predsednik tega društva pa je rojak John Langerhole starejši.

Rojaki nam pišejo

ROCK CREEK, OHIO

Zelo rada gledam slike v »Rodni grudi«, pa že bolj malo vidim, ker mi oči slabijo. Srčno rada bi še enkrat videla rojstno domovino, pa si ne upam na dolgo pot. Bodite vsi najlepše pozdravljeni, vi pri Matici in rojaki naročniki »Rodne grude«.

Barbara Jerančič

LORAIN, OHIO

Po pošti Vam pošiljam 9 dolarjev za »Rodno grudo«. Nekaj za nazaj, drugo za vnaprej. Moj pokojni mož je tako rad bral »Rodno grudo«, zdaj počiva v hladni zemlji že od oktobra 1957. Jaz bom seveda še ostala naročnica. Tako se nam vsem dopadejo slike iz naših lepih domačih krajev. Posebno se Vam zahvaljujem za objavo slike iz moje rojstne vasi Police pri Grosupljem. Vedno dam prečitati »Rodno grudo« svojim prijateljem in jim je zelo všeč. Pošiljam Vam naslov novega naročnika Jos. Skapina, ki prilaga 5 dolarje za naročnino. Upam in želim, da boste še veliko let pošiljali nam v tujino »Rodno grudo« in da nam bo prinesla še dosti slik iz naše in Vaše tako lepe in drage Slovenije.

Mary Raonikar

CLE ELUM, WASH.

Po M. O. Vam pošiljam 7 dolarjev, to je dveletna naročnina za »Rodno grudo«, kar je pa več, naj bo v podporo listu. Zelo ste me razveselili z objavo slik iz Novega Velenja in vasi Šalek, ti kraji so mi v dobrem spominu. Želim mnogo uspehov lepi »Rodni grudi« in vse pozdravljam.

Mary Zevart

KOČE, SLOVENIJA

Prosim Vas, če imate še v zalogi Slovenski izseljenski koledar, da mi ga pošljete. Rad bi z njim razveselil svojega sina za rojstni dan. Tudi »Rodno grudo« z veseljem prebiram, saj je to tako krasen list. Zelo bi ga pogrešal. Prilagam malenkost, 100 din v podporo listu.

Pavel Česnik

BUENOS AIRES, ARGENTINA

Želim Vam, da bi bil tudi ta koledar tako lep kot so bili vsi dosedanji.

Ciril Jekše

SCHUMACHER, ONT., CANADA

Po dolgem času se spet oglašam, da boste vedeli, da še živim. Prilagam po M. O. naročnino za priljubljeni list »Rodno grudo« 5 dolarjev. Zahvaljujem se Vam za redno pošiljanje lista, ki me vedno zelo razveseli, saj me spominja na lepo zemljo, kjer sem preživel svojo mladost.

Tudi pri nas je letos pomlad pozna in muhasta. Jaz sem vsak dan bolj utrujen, ker mi teži hrbet 30 let težkega rudarskega dela. O svojem žiljenju in delu sem Vam napisal pesmico, da jo morda uvrstite v »Rodno grudo«.

Ko zjutraj na delo se podam
jaz, ubog rudar,
ne mislim na veseli dan
dokler ni šihl končan.

Minilo trideset je let,
odkar hodim v podzemni svet,
kjer delam težko dan na dan
in sem od dela ves zgaran.

Tam zunaj drugi srečni so,
tam sonce zlato se smehlja,
veselo ptičice pojo
in coetke pisane cveto.

A jaz rudar v rovu trpim,
se od dela težkega znojim,
in mislim na veseli dan,
ko zapustim rudarski stan.

Lepe pozdrave vsem!

Joe Rachky

CUDAHY, WISC.

Po bančni nakaznici Vam pošiljam 4 dolarje za naročnino »Rodne grude«. Priložena barvna slika je zelo krasna in sem jo skrbno shranil. Ne pozabite ob priložnosti objaviti sliko Polžovega ali Višnje gore. Kar ostane od poslanega zneska, naj bo za tiskovni sklad.

Frank Borštnar

FARCIENNES, BELGIJA

List prav z veseljem sprejemam in ga vneto preberem, saj iz njega veliko vem o rojstni domovini. Nadose rada bi že obiskala rodno gnezdo. Čez dve

leti se mi bo ta želja uresničila, čakam namreč, da mi malo zraste moj otročiček, ki ima zdaj komaj 6 mesecev. Pošiljam naročnino za »Rodno grudo« za celo leto. Lepe pozdrave od zvestih rojakov iz Belgije.

Justi Stumfl

CLEVELAND, O.

Pošiljam Vam po M. O. naročnino za »Rodno grudo« za l. 1956, 1957 in 1958. Prav lepa hvala, da ste mi jo tako dolgo pošiljali. Zelo rada jo čitam. Imela sem namen letos priti na obisk, lani pa mi je umrla mama in zato žal, letos ne morem priti. Morda pridem prihodnje leto. Lepe pozdrave vsem!

Emma Janc

OGLESBY, ILL.

»Rodna gruda« se mi zelo dopade in jo redno prejemam. Posebno me zanimajo poročila iz Westfallije, kjer je moj pokojni oče delal v rudnikih in kjer sem bila rojena. Spominjam se, kako sta se oče in mati pogovarjala o tamkajšnjih doživetjih. Bila sem še otrok; ko smo se preselili v Slovenijo na očetov dom. Pozdravljam vse čitatelje »Rodne grude«!

Christina Nadvesnik

GLADBECK, WESTFALIJA

Pozdravljam Vas iz Westfallije, kjer živim kot upokojen rudar. Rad pišem zgodbi, to je moje veselje. Vsak človek ima pač nekaj, česar se veseli. Rad imam »Rodno grudo«, ki prinaša toliko lepega iz rojstne domovine, nikoli pozabljene. Posebno mi je bila všeč barvna slika, ki je bila priložena četrti številki. Dal jo bom v okvir. Prav gotovo bodo tudi drugi rojaki tako naredili. Mnogo pozdravov iz Westfallije!

Franc Sikošek

CARCASSONNE, AUDE, FRANCE

Tukaj nas je Slovencev malo. Samo nekaj družin srbske narodnosti. »Rodno grudo« pa imamo vsi radi. Ko jo preberem, jo dam še drugim sosedom, tudi Srbom. Eden mojih sosedov Slovenec ima 6 otrok in še bolezen ga neprestano tare, zato težko živi in ne more naročiti lista. Pa ga prebere pri meni. Če imate še koledar, mi ga kar pošljite, bom vse obenem plačala. Oba s sinom Vas prijateljsko pozdravljava!

Margarite in Janko Magajna

Na Trški gori (Foto Fr. M. Močnik)

Asta Malavašič:

Poletna pesem

Minila je pomlad in zdaj poletje
med petjem čričkov bujno zeleni.
Dekleta pojejo. V večerih toplih
mehko se glas med polji jim gubi.

Poletje pesem je v zelenem žitu
in veter pleše sredi zrelih trav.
Kako je vendar daleč do jeseni,
ko boš osamljen sredi polj obstal!

Spet je poletje. In med lehe njiv
bi človek legel z mrakom na večer.
In bi kot majhno zlato žitno zrno
molče za nekaj lepega zorel.

NORTH CHICAGO

Pošiljam Vam nadaljnjo celoletno naročnino za »Rodno grudo« zame in rojakinjo Mary Debelak. List z veseljem berem, saj prinaša novice iz različnih krajev sveta. To je že četrto leto, odkar sem naročena na »Rodno grudo« od takrat, ko sem obiskala rojstni kraj in urad izseljenske matice.

Frances Gregorin

GALLUP, NEW MEXICO

Prilagam naročnino za dve leti. List je zanimiv; tudi jaz kakor menda vsi izseljenci, hitro pogledam, če bi zagledala sliko moje rodne hiše, ki stoji med Prekopq in Kaplo. Moja rojstna hiša je bila sicer pred nekaj leti zaradi razširjenja cestišča podrti, toda zdaj so tam zgradili drugo. Obilo napredka listu želi

Julia Drobež — Novak

SHEBOYGAN, WISC.

Pošiljam Vam 10 dolarjev za naročnino »Rodne grude« in se Vam zahvaljujem, da je niste ustavili. Rada berem dopise rojakov, posebno opise tistih, ki so obiskali domače kraje. Tudi jaz sem s svojo sestro, ki je zdaj že med pokojnimi, leta 1951 obiskala rojstno domovino. Sestra si je tako želela še enkrat tja nazaj, pa se ji ta želja, kakor mnogim, ni izpolnila. Res je zdaj pri Vas marsikaj drugače in veliko boljše kakor je bilo včasih. Delavci imajo pri Vas boljšo zaščito kakor pri nas v Ameriki. Tukaj moraš biti star 65 let, da prideš do težko prigarane pokojnine, pri Vas pa so upokojeni že s 55 letom itd.

Pozdraženi vsi Slovenci širrom Amerike in Jugoslavije!

Angela Rossman

UNIVERSAL, PA.

Pozdrav vsem naročnikom lepe »Rodne grude«!

Jennie Bregant

SARRAGACHIES PAR RICHE,
FRANCE

Pošiljam naročnino za »Rodno grudo«, kar je več, naj bo za tiškovni sklad. Zelo krasna je priložena barona slika slikarke Vončina-Šegule, pa tudi vse druge objavljene slike so mi zelo všeč.

Jože Kovačič

DÜSSELDORF, NEMCIJA

Sporočam Vam, da se tudi za prihodnje leto naročam na Izseljenski koledar. Letošnji se mi zelo dopade, kakor tudi »Rodna gruda«. V prihodnjem koledarju bi si želel tudi nekaj iz Tolmina in okolice; da bomo videli, kako Tolmin napreduje. V avgustu nasvidenje. Lepe pozdrave!

Johan Kripic

O izseljencih in za izseljence

Poleg Slovenskega izseljenskega koledarja 1958, o katerem smo v »Rodni grudici« poročali že lani v št. 11 na strani 237, moramo opozoriti še na nekatere knjige in razprave o naših izseljencih in za naše izseljence.

Tako je konec lanskega leta izšel v Zagrebu spet **Matičin iseljenički kalendar 1958**. Izdala ga je bratska Matica hrvatskih iseljenika. Na 216 straneh je v tem koledarskem zborniku zbranega mnogo gradiva tako o domovini kakor tudi o hrvatskih oz. naših izseljencih po vsem svetu. Posebej opozarjamo na nekatere prispevke, kakor n. pr.: Hrvatski slavuj — buran život naše slavne pjevačice Ilme Murske (J. D.) — Kad Matice iseljenika Hrvatske (Božo Prpic) — Ovogodišnja iseljenička turneja kroz Jugoslaviju (Cedo Variola) — Kroz ledenu pustoš Aljaske (William Bazant) — 50-godišnjica prvih hrvatskih radniških lovina u Americi (J. L. V.) — Nasi iseljenici u Broken Hillu — Avstralijska (V. Cvjetanin) — uspomene jeunog iseljenika (Stjepan Lojen) — Jugoslovenski iseljenici u Peru (Andro Sambrailo) — književnost gradišćanskih Hrvata (I. Mladinic) — Detroit i nasi iseljenici u njem (Franjo Tadej) — 15-godišnjica kongresa američkih Hrvata itd. Po en članek sta tudi v angleščini in kastiljanščini (Južnoameriški španščini). V koledarju je tudi več pesmi in črtic ter zelo veliko slik. Koledar je zbornik dobrega in koristnega branja za vsakogar, zlasti pa za tiste, ki se zanimajo za izseljence. Naši rojaki po vsem svetu bodo ta koledar z veseljem sprejeli in s pridom brali kot dar in pozdrav iz rodne domovine.

V Torontu, Ont. v Kanadi je izšel četrti letnik zbornika kanadskih Jugoslovancev. Naš kalendar 1958 (Yugoslav-canadian Year Book). Izdala sta ga Savez jugoslovenskih Kanadjana in njihovo glasilo »Jedinstvo«. Njegova naloga naj bi bila prispevati k poglobitvi bratstva med narodi in k pospešanju zapužanja v dosegu miru ter v ustvaritev boljše, za človeka dostojnejšega družbenega ustroja. Koledar ima 145 strani gradiva in 15 strani oglasov. Prispevki so pisani v glavnem v hrvaščini, ker je pač v Kanadi med Jugoslovanci največ Hrvatov. Uvodna pesem pa je v slovensčini in slovenska (Tone Ravček: Novoletna). Precej prostora v koledarju zavzemajo pod naslovom »Svjedeli likovi« življenjski podatki o pomembnih Srbih, Hrvatih, Slovencih, Crnogorcih in Makedoncih. Slovence zastopajo med njimi France Kreseren (objavljen je tudi prevod enega od Sonetov ljubezni), Oton Zupančič, Ivan Cankar ter Anton Askerc. Objavljen je tudi prevod črtice Miška Kranjca »Vecera«. Poleg tega je v koledarju še vrsta crtic, pesmi in članok jugoslovenskih in tujih piscev ter precej drobnih zanimivosti. Med članki o izseljenskem življenju opozarjam na dva: »Najlepša stranica naše historije« (o sodelovanju naših rojakov pri ustvarjanju naprednega slovenskega gibanja v Kanadi) ter »Kako smo ustpostavili naš demokratski pokret« (Tomo Cičić). Koledar je koristna povezava med našimi naprednimi rojaki v Kanadi.

V Slovenskem etnografu (letnik X. 1957), ki ga je izdal in založil Etnografski muzej v Ljubljani, je na strani 81 do 96 objavljena razprava dr. Boža Skerlja: Nekaj akulturacijskih pojavov pri Ameriških Slovencih. Dr. Skerlj je bil v l. 1952-53 leto dni na študijskem potovanju v Ameriki ter je o njem napisal l. 1955 knjigo »Neznana Amerika« (Glej »Rodno grudo« št. 4 — 1956, str. 95). Ob tej priložnosti je proučeval tudi navade in običaje naših rojakov v ZDA.

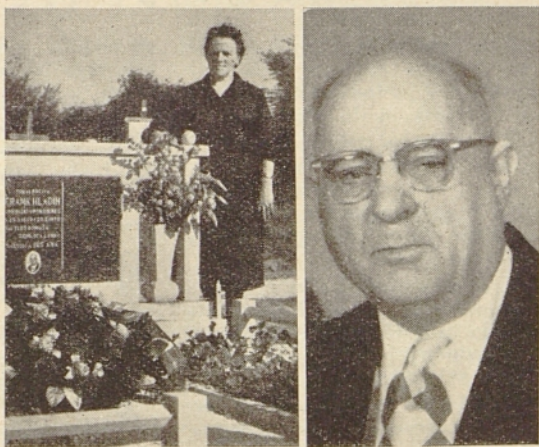
V razpravi, ki jo tu navajam, opisuje nekatere akulturacijske pojave pri njih. Akulturacija je lahko aktivna in pasivna, predstavlja pa — na kratko povedano, dr. Skerlj jo razlaga na treh straneh — prevzemanje, vsiljevanje ali prilagoditev enega naroda navadam, običajem in miselnosti drugega naroda, da bi se tako nekako olajšalo mirno in uspešno sožitje med njimi. Razpravo deli dr. Skerlj na uvod in opis problema (kaj razumemo pod pojmom akulturacije), na vtise, opazovanja in razgovore ob obiskih pri Slovencih ter simbole in vrednote, dalje na problem generacije in akulturacije ter na zaključek. Na koncu je naštetih 22 virov, ki jih je pisec uporabljal poleg lastnega opazovanja ter povzetek v angleščini (summary) pod nazivom »Acculturation Problems in American Slovenes«. Objavljen je tudi zemljevid ZDA z označbo zveznih držav, v katerih Slovenska narodna podporna jednota leta 1952 ni imela nobenih včlanjenih društev.

V največjem slovenskem dnevniku v Ameriki, v čičaški Prosveti, je izhajala od 7. do 22. oktobra 1957 (št. 195—206) reportažna zgodba mariborskega književnika in publicista Draga Vresnika »Bila sem hči Amerikance«. V njej je opisana resnična usoda Stefke Kac, poročene Blasin, iz Maribora, Ulica kneza Koclja 36. Njen nezakonski oče Ciril Zanič je odšel kmalu po njenem rojstvu v Ameriko, da bi si tam pridobil sredstva za ustvaritev družinskega življenja. Svojo nevesto Marijo Kac je — ko si je tam našel stalni zaslužek — poklical, da naj pride s hčerko Stefko za njim, vendar ji avstrijske oblasti zaradi napetosti pred izbruhom vojne leta 1914 niso dale dovoljenja za pot v Ameriko. Po vojni se iz neznanih razlogov ni več javljal, čeprav je ostal sam, kakor je to objubil Mariji (»ali tebe ali nobene«). Umrl je že po osvoboditvi in zapustil skoraj 6000 dolarjev, od česar pa Stefka ni dobila nič, ker ni bilo listine, da jo je oče pred sodiscem priznal za svojo, medtem ko izjave priče niso veljale. Zanimivo pa je, da je po objavi te zgodbe Stefka dobila iz Amerike poročila raznih znancev svojega očeta o življenju Cirila Sonicha in o njegovi smrti v bolnišnici v Milwaukeeju. Nekateri so ji poslali celo pomoč. Tako je videti, da objava te zalostne zgodbe, ki je tudi del življenja naših izseljencev, ni bila zaman.

Na slavističnem oddelku ljudske univerze delajo študentje diplomske naloge o raznih slovenskih književnikih. Raziskati morajo njihovo življenje in delo ter analizirati književna dela. Tako je dobila Majda Zavašnik nalogo, da ugotovi življenje in delo pokojnega književnika Louisa Adamiča. To nalogo je uspešno izvedla. Spis je naslovlila: Louis Adamič — naš rojak, kronist in slikar naših izseljencev. Naloga obsega naslednja poglavja: Življenjepis, analizo Adamičevega dela (idejno — vsebinsko in oblikovno), pregled prevodov Adamičevih del v slovensčino, sintezo, vire in bibliografijo. Izvod svoje naloge je poslala tudi rojaku Janku Roglju, dolgoletnemu Adamičevemu prijatelju, ki ji je pomagal pri zbiranju podatkov. Kogel je izročil spis polmesecniku New Era-Nova Doba, glasilu Ameriške bratske zveze, ki izhaja v Clevelandu. Spis je pričel izhajati 15. aprila 1957 v št. 8 in še izhaja. Doslej je izšel v št. 8—14 in 21 iz 1957 ter v št. 4, 5, 8, 10 in 11 iz 1958. Je prav zanimiv.

Ta kratki informativni pregled kaže, da naša književnost ne pozablja na izseljence in njihova vprašanja in da se jih dotikajo tako književniki-leposlovci kakor tudi književniki-esejisti.

Cv. A. K.

Rojak Frank Hladin iz Jurkloštra, ki se je po 44 letih trdega dela v Južni Ameriki vrnil domov, kjer pa ni dolgo užival trdo prislužene pokojnine. Na sliki levo njegov grob, za katerega zvesto skrbi pokojnikova gospodinja Ana Jus, ki mu je z veliko ljubeznijo stregla tudi v boleznih

MLADI ROD

Zgodba o mladem junaku

To resnično zgodbo nam je v šoli povedala tovarišica učiteljica. Jaz pa jo zdaj povem vam:

Milan Mravlje, štirinajstletni fant je bil borec — partizan. Tudi njegova mati in oče sta delala za Osvobodilno fronto. Milan je nekega večera prišel s svojimi partizani domov po šotorsko platno, ki so ga potrebovali.

Oče se je začudil, ko je to povedal. Rekel je:

»Platno je vendar težko.«

Milan pa se je nasmehnil:

»Saj so vendar zunaj pred hišo partizani.«

Oče mu ga je dal. To platno jih je pošteno utrudilo.

Nekega dne je nesel Milan važno pismo za neke čete na drugem bregu. Ker so sovražniki vedeli, da delata mati in oče za Osvobodilno fronto, so ga počakali v zasedi in ustrelili.

Oče in mati sta bila zelo žalostna.

Slava Milanu Mravljetu! Mi mladi pionirji smo zelo ponosni nanj.

Mladen Senk

učenec 2. razreda osnovne šole v Ljubljani

Crtnomir
Sinkovec

Tone-lone

*Tone-lone
nese v mlin,
meh koruze
činkvintin;
ko se vrnil
bo domov,
jel bo žgance
kakor vol.*

*Žlico žgancev
mačku dal,
žlico žgancev,
kužku dal,
meni žlico,
tebi žlico —
Tone lačen
je ostal.*

Branka Jurca:

NA SVIDENJE

Jesen, svetla in topla zadnji dan pouka. Prelep pomladni dan. Zavel je tudi v razred, sega do otrok in do učiteljice.

Otroci in učiteljica so prišli po slovo. Poslavljaajo se od šole, a ne za zmeraj, ne, ne — samo za dva meseca, samo za šestdeset dni! Samo do septembra, samo do jeseni!

V šolo so prišli otroci z naročajem pisanih pomladnih rož. Dajejo jih učiteljici in pravijo:

»Na svidenje!«

»Na svidenje!«

Učiteljica vzame rože, stisne vsakemu posebej desnico in reče še sama, zadovoljno in veselo:

»Na svidenje, otroci, do jeseni!«

Otroci so izdelali razred. Do sti so se naučili, bolj pametni

so postali. S pisanimi barvami napišejo na tablo:

»Na svidenje!«

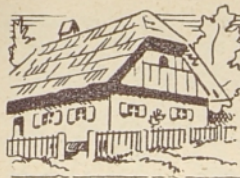
Potem gredo, se razhajajo na svoje domove in se spet poslavljaajo: otrok od otroka, sošolec od sošolca...

»Na svidenje!«

»Na svidenje!« veselo vzklikajo in mahajo v pozdrav.

O, to je veselo slovo — saj se ne poslavljaajo za zmeraj. Poslavljaajo se samo za dva kratka meseca, samo do septembra.

DOM IN DRUŽINA

Od pravilne prehrane je odvisen naš zunanji videz

Naš zunanji videz, ki je enako važen za moške kot za ženske, je odvisen od naše notranjosti. Ženske in moški bi morali vedeti, da samo z uporabo dnevnih in nočnih krem z ali brez hormonov ne moremo doseči nobenega učinka, če nismo privoščili telesu pravilne hrane. Pravilna prehrana pospešuje prekrvavitev kože. Vezivna in podporna tkiva v telesu so odvisna od vsakodnevnih hrane.

Le kaj naj potem jemo? Vse! Vendar dajmo prednost črnemu kruhu pred belim, kolaču pred torto, jogurtu pred sladlicami, mleku pred kavo, surovemu maslu pred margarino, čokoladi pred bonboni, krompirju pred testeninami, govejemu mesu pred svinjino, ribam pred mesom, rižu pred kašo, korenju pred repo, špinaci pred kolerabo, svežemu grahu pred suhim, siru pred

klobaso, limoninemu soku pred kisom, papriki pred poprom, sadju pred pudingom, sadnemu soku pred šumečo limonado, pivu pred žganjem, vinu pred pivom in čaju iz poprove mete pred ruskim čajem.

Ta majhen seznam vam lahko služi kot osnova pri izbiri hrane. Če pa hočemo s pomočjo prehrane vplivati na naš zunanji videz, ne smemo pozabiti, da ima naš zunanji videz nekaj hudih sovražnikov. Ti so nespečnost, želodčne motnje, prebavne motnje, prehladi in migrene. Gre torej tudi za to, da tem sovražnikom spodkopljemo tla pod nogami. Nasveti v tem pogledu spadajo seveda najprej v zdravnikovo področje, lahko pa nanje vplivamo s prehrano, če gre za želodčne ali prebavne težave in za nespečnost.

(Iz lista »Sodobno gospodinjstvo«)

Za pestrejšje jedilnike

PLJUCNA PEČENKA MALO DRUGACNA

Od pljučne pečenke odstranimo kožico in maščobo, nato jo posolimo, potresemo s poprom in pokapamo z limoninim sokom. Nato jo hitro opečemo na vroči masti od obeh strani, potem pa pridenemo košček surovega masla in nekaj žlic juhe ter pečemo približno pol ure ter med pečenjem pridno polivamo s sokom. Nato dodamo še košček sladkorja, zajemalko črnega vina in malo juhe. Ko pečenka v tem soku prevre, jo zrežemo ter prelijemo s tem sokom. Za prilogo k pečenki postrežemo s pečenim novim krompirjem.

NADEVANI PIŠČANCI Z GRAHOVIM NADEVOM

Očiščene piščance nasolimo in jim privzdignemo kožo na obeh straneh tam, kjer smo jim

odstranile golšo. Na žlici surovega masla prepražimo žlico sesekljanega čebule in žlico sesekljanega zelenega peteršilja. Pridenemo eno v vodi namočeno ožeto žemljo ter 4 do 5 žlic smetane ali mleka. To mešamo na ognju, da postane gladko, nakar odstavimo. Hladnemu nadevu primešamo žlico na drobne kocke zrezanega telečjega mesa, ki smo ga prepražile na surovem maslu obenem z dvema žlicama zelenega graha, osolimo in odstavimo. S tem nadevom nadevamo piščance ter jim nato kožico zašijemo. Nato jih položimo v ponev ter pečemo nekaj minut suhe, nato pa jih polivamo z vročo mastjo, s surovim maslom in juho ter pečemo počasi približno pol do tričetrt ure. Ko so piščanci pečeni, jih razrežemo, manjše na 4, večje pa na 6 kosov. Zložimo jih na krožnik, oblijemo s sokom in serviramo s solato. Na-

mesto telečjega mesa lahko vzamemo za nadev tudi nekaj žlic prepraženega riža.

KROMPIR S SMETANO

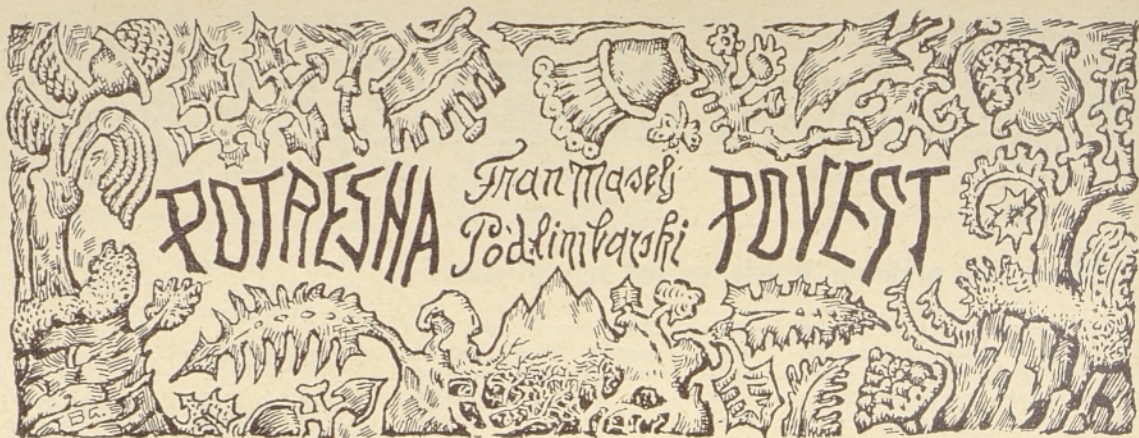
5 do 6 debelih krompirjev skuhamo, olupimo in ohlajene narežemo na drobne kocke, ki jih rumeno opražimo na žlici razbeljenega masla. Medtem krepko zmešamo 2 jajci, kozarec smetane, sol, žlico nasekljanega drobnjaka ter to zmes vlijemo na krompir, vse premešamo na ognju, da poliv zakrkrne, nato krompir serviramo kot samostojno jed.

GOBE S TESTENINAMI

Gobe (jurčke, lisičke, sivke, golobice ali kakšne druge vrste) osnažimo, zrežemo na tanke liste ter poparimo s kropom. V kozico damo 2 žlici surovega masla. Ko se speni, dodamo žlico sesekljanega čebule. Ko ta zarumeni, dodamo žlico sesekljanega peteršilja in gobe, osolimo, popoprano in pražimo toliko časa, da se mokrota izduši. Nato potresemo gobe z žlico moke, dolijemo nekaj žlic kisle smetane, zajemalko juhe ali vode, prevremo, nato pa gobam dodamo posebej skuhan in odcejene testenine. Vse dobro premešamo in postavimo za nekaj minut v pečico, da se jed malo popeče, nato serviramo.

OCVRTE MARELICE

Velike, zrele, a še trde marelice olupimo, prerežemo čez polovico, potresemo s sladkorjem in pokapamo z rumom ter pustimo, da stoje pokrite eno uro. Medtem napravimo jajčno testo kakor za omleto. Marelice pustimo na situ odteči, nato pa jih z vilicami pomakamo v testo ter jih nato ocvremo v vroči masti ali maslu. Soku, ki se je odtel od marelic, prilijemo malo vode in po potrebi dodamo še sladkorja, nato pa prevremo ter serviramo poleg ocvrtih marelic. Zelo dobro, poskusite!

Poslušal jo je kakor v sanjah. V naglici je zmil s praske kri, namešano s peskom in glino, namočil čelo in obrisal. Polonica je pokleknila k njej in ji otirala z las pesek in smeti. Zazrl se je v svojo nenagledano deklico. Barva starinskega marmora na dekliškem obrazu se noče umakniti živejši barvi; ko da so iz voska, leže ob straneh čudovite roke; tesno zakrivajo s temnimi resicami obrobljene trepalnice oči, kakor bi stražile spanec; znova beži svetla struja krvi z obraza na labodji vrat; kaplja tudi njemu kane na roke. Zopet umiva rano in moči čelo. In glej — ustnica zatrepeta, trepalnica se zgane, deklica odpre oči; sramežljivo se ji nasmejne mladenič ter se zagleda v to luč življenja.

»Rezika, duša moja, ali še živiš?« se je obveselila Polonica in z obilnimi solzami močila sestričine lase.

Tone je videl, da v sobi ne smejo ostati. Pogled okrog sebe ga je prepričal, da se lahko zgreznejo razkropane stene ali pogrezne odprti strop. Med durne podboje se je že udrl velik kos zida in zaprl izhod. Le en izhod je ostal odprt — skozi okno.

»Deklici,« je dejal ves razburjen, »ta kraj moramo zapustiti! Vsak čas se vse to lahko podere na kup. Ne mudimo se! Polonica, vrzi vso obleko in posteljno opravo skozi okno! Ti sama lahko greš po lestvi doli, Reziko ponemem jaz.«

Zdaj se je Rezika zavedala nevarnosti, v kateri se nahaja. Skozi temo neizvestnosti so ji vstajale rezke podobe resničnosti. Hotela je planiti pokonci, ali njene moči so bil preslabe. Tone jo je prestregel v naročje. »Ne boj se, in ne sramuj se! Sama ne moreš iti,« ji je govoril, naslonivši glavo k njenemu ušesu. »Trenutek rešitve je blizu. Okleni bele roke okoli mojega vratu in položi svojo glavo na mojo glavo, da te ponemem iz teh razvalin. On, ki pozna najini čisti srci, bo nama pomagal, ker on me je poslal. On me je navdal z nadčloveško silo in močjo. Brez tebe poginem, le s teboj je zame rešitev!«

Nesel jo je k oknu; zlezal je na lestvo in s Polonično pomočjo si je otovoril drago breme. Komaj so bili dobro na trati, se je sprožil nov silovit sunek. Gost oblak prahu se je privabil iz okna, od koder so ravnokar prišli. Izza ogla hiše sta pristopila Smoletova, brišoč z rokavi zasolzene oči. Oba sta hvalila boga, da sta rešeni deklici izpod strehe, in zahvaljujeta sil-

nega Toneta. Smoletovka je napolila mlade ljudi na vrt.

Spešneje in krepkeje ni korakal Enej, ko je nesel svojega očeta iz goreče Troje, nego je hitel Tone s svojim dragim zakladom od podirajoče hiše. Deklica se mu je zganila v rokah, kakor bi se hotela oprostiti lahnih spon in se postaviti na lastne noge, pa Tone je ni hotel pustiti bose v vlažno travo in tem krepkeje je stisnil k sebi svoj sladki plen. Zavest, da se nahaja v rokah ljubljenega človeka, ki jo je rešil smrtno nevarnosti, ji je odvzela vsako lastno voljo in ni se mu ustavljala. Brezsilno se je naslonila s komolcem na njegovo ramo, brez moči je nagnila svojo glavo na njegovo. Razsuli so se ji močni lasje, usuli so se po plečih in prsih in ogrnili mladeničevo ramo in tilnik. Živi tovor se mu je zdel kaj lahek in bodro je stopal pod njim. Ves prejšnji strah mu je zamrl, ko je čutil nad seboj milo oko, zroče vanj, in dih svojega dekleta. Obema sta srca silno utripala. Tiho molče je šla Polonica za njima ter nesla polno naročje obleke in posteljne opravde. Ali tudi to, kar sta čutila onadva, je bilo podobno vroči, v nebo kipeči molitvi.

Tone se je ustavil v kotu vrta in položil Reziko na posteljo, katero je razgrnila Polonica pod jablo. Deklica je molče slonela na pernici in podpirala glavo z desnico. »Obvezal ti bom glavo, Rezika,« je dejal mladenič s tresočim glasom. Pokleknil je k njej in sklonila mu je glavo. Jel jo je prevezovati z ruto, rahlo popravljajoč njene bujne lase in dotikajoč se njene gladkega lica. Prijela ga je za roko, ki je usmiljeno opravljala samaritansko delo ljubezni, in gledala ga je začudeno in sramežljivo, še vedno brez moči in kakor v sanjah. Ali čut hvaležnosti in ljubezni jo je vidno krepil. Slabo je brlela svetilka v rokah Polonice, ki je čepela na drugi strani postelje, ter z velikimi, vlažnimi očmi zrla na dvojico. Ni si upala izpregovoriti besede, kakor bi ji bil jezik začaran in kakor bi se poleg strahu tudi ona zavedala tega, kar polni dušo onih dveh. Bledi potok svetlobe se je lil naravnost Reziki v obraz. Zopet se je svetilo njeno oko, zardele so ustnice, izginila je z lica prejšnja belorumenkasta barva. Divna se je zdela mladeniču in v nedogled bi tako klečal pred njo.

Ko je dokončal z obvezovanjem, je dvignila Rezika glavo; njena levica se je zravnala po

životu. »Oh, kako sem se prestrašila!« je izpregovorila s slabotnim glasom. »Ti ne veš, Tone!«
»Verjamem ti, draga!« je tiho odgovoril. Ta naziv ji je segel v srce in odzvala se mu je: zopet je segla po njegovi roki in hvaležno oko se je vnovič zazrlo v njegov bronasti obraz.

»Ti si mi pomagal, Tone, ti si me rešil...«

»Ne veš, kako sem to rad storil!«

Odvrnila je oko od njega in nepremično zrla v nebesne višave, kakor bi tam iskala plačilo za svojega rešitelja. On ni vedel, kaj odgovoriti; komaj zavedno je pritegnil njeno roko k sebi. »Hvaležnost sem ti dolžna na vseh potih svojega življenja. Oh in hvaležna ti bom, kolikor more biti človek!«

»Nisem zaslužil toliko hvale,« je dejal Tone preprosto in od blaženosti ves omamljen, »ker sem storil le svojo dolžnost. Vsakemu sem dolžan pomagati, kako ne bi tebi?«

Iz vasi je bilo slišati zamolklo govorjenje, kakor da se pogovarjajo v primerni daljavi v gluhem, temnem gozdu ljudje in besede se izgubljajo med gosto goščavo in le nekak jek je slišen od nasprotnih lesov in pretrgano huhukanje.

»Tone, kaj je to bilo, da je tako silno hreščalo in se gugalo?« je vprašala Polonica.

»Potres je bil. Zemlja se je tako močno stresla.«

»In midve sva mislili, da se podira hiša.«

»Bogve, ali je bil tudi drugod takšen potres?« je bolešno vprašala Rezika.

»Ne ve se, kje je bilo središče tega zemeljskega gibanja. Morda je bilo tu najhuje, morebiti pa so drugi kraji še bolj prizadeti,« je odgovoril Tone.

»Moj bog, moj bog, kaj delajo sedaj moj oče sami, če je bilo tudi v Ljubljani tako?« Vzravala se je in solze so ji prišle v oči.

»Precej, ko se zdani, morajo oče napreči in se peljati k stricu. Saj v Ljubljani ni bilo tako,« jo je tolažila Polonica.

»Jaz se bom peljala z njimi. To mi je za kazen, da sem silila sama iz Ljubljane, da jih nisem hotela čakati do ponedeljka. Neka tajna moč me je gnala naprej v Gabrovec in zdaj me žene nazaj k očetu, da jim vse povem...«

»Ne boj se, Rezika!« je miril Tone. »Če se v Ljubljani trese, bodo oče kmalu prišli sem na deželo.«

»Bog... če se jim ni prigodilo kaj hudega! Pojdi, Tone k stricu in jim reci, naj precej, precej naprežejo. Pojdi in reci, da jih prosim... oh, saj sama lahko grem... kaj za to, če sem obvezana. Meni se vse zdi...«

Rezika svojih slutenj ni mogla do kraja izraziti. Prigodil se je nov silen sunek in vsi trije so od groze planili kvišku. Tone se je naslonil ob jablano in pritegnil k sebi deklici. A ni se treslo samo na zemlji, zdelo se jim je, da se tudi na nebu zibljejo in gugajo maloštevilne zvezde, ki so še gledale iz zbirajočih se oblakov. Takrat se je povalil dimnik Cijazovčeve hiše, kakor bi se bil pogreznil v streho. Deklici sta si zakrili lice. Ihteč je prosila Polonica: »Idi, Tone, in poglej k vam, če se ni komu kaj žalega zgodilo! Spotjok poglej tudi k nam in povej materi, da sva tukaj. Bog ti stotero povrni pomoč, ki si jo nama izkazal v tej strašni noči!« Tej prošnji se je pridružila tudi Rezika, ki je ponavljala, da se popelje sama iskat očeta. Tone jo je tolažil, rekoč, da ona ne more na pot,

da se bo pa sam peljal po gospoda profesorja Daniča, ko bi se ne mogel nihče Smoletovih. »Precej pošljem sem Smoletovo mater in očeta,« je pristavil in stekel preko vrta.

IX.

Cijazovčeva Lenka je šla tisti večer zgodaj spat. Zaspala je kmalu, ker se ni nadejala poseta. Prebudil jo je pesek, ki je priletel iz Anžičeve roke v šipe. Vedela je, da se za tako brzobjavko kmalu oglasi nočni vasovalec, zatorej je dvignila glavo.

»Hihihi!« se je zasmejala. »Kdo neki zopet rogovili pod oknom? Naj bo, kdor hoče? Takšen rokomavh ni vreden, da bi se menila z njim. Še volk ne mara zanj.«

In na videz nevoljna pa tudi zaspala je položila glavo na vzglavje. Precej za peskom je zaslišala pritajene besede. Takšno našepetavanje ji je v poletnih nočeh pri odprtem oknu prijetno donelo na uho, nocoj, žal, ji ni moglo napraviti naslade, ker je bilo okno zaprto.

»Oh, kakšni so fantini, da še na veliko nedeljo ne dajo miru! Kako da se ne boje gospoda župnika, ki vedno pravijo v pridigah, da tako ni prav in da tako ne! Kaj mislijo, da sem res takšna!«

Vzdihnila je ter se dvignila na postelji. Spavec jo je silno žgal v oči.

»Ko bi bil pa Peregrin ali Anžič ali pa Baronček?« Položila je prst na nos in zvesto vlekla na uho ter uprla oči v gluho temo. Po glasu ni mogla razločiti, kdo bi bil. »Eden teh treh je in pognala bi rada cigana.«

Vstala je in šla po prstih k oknu. Srce ji je tolklo kakor cerkvena ura. Toda čestilec njenih lepot je stal v taki temi, da ga ni mogla spoznati. Globoko se je zamislila ob veliki skušnjavi. »Ko bi bil Peregrin, bi ga vprašala, kam pojde jutri k maši, ko bi bil Anžič, bi mu povedala, po čem so prasci v Štajerski, kakor mi je naročal davi trojanski poštar... za Barončka mi pa res ni nič mar.«

Po teh besedah je začutila votlo bučanje pod seboj. »Oh Anžič je z godalom!« je vzkljnila ter si pomela od spanja omotene oči. »Kako to buči in hrka, da se kar hiša trese. Saj res, jutri je moj god in meni je prišel gost. Kar odprem, dasi je velika nedelja.«

Nekaj časa je premišljevala, ali bi res odprla ali ne. Potem je natančneje pogledala na trato pod čespljo. — »Godala pa le ne vedim; ali ga je pogoltnil, kali?«

V tem se je potreslo, da jo je vrglo od okna. — »Pa je le norček Anžič, da tako neznansko hrka. Oh, kaj bodo rekli naš oče?«

Vrtoglavila je nazaj k oknu in ga odprla, hoteč prositi godca, naj utihne. Strmela je v temo in glej — pod oknom ni nikogar več, od kozolca pa se pelje voz brez konja in na njem se zvira in razmahava pošast.

»Izkušnjava, izkušnjava!« je zaklicala pogumna deva skozi okno. In križaje se je jela skušnjavo zagovarjati, rekoč: »Beži, pošast, v svojo temno past! Nesnaga si, nesnaga boš, pa duše moje ne doboš!« Dala je palec desnice med kazalec in sredinec in pokazala proti kozolcu. S tem je bil izkušnjavec odbit in jenjalo je trenenje, utihnilo bučanje.

izza ogla hiše je stopil Cijazovec in poklical hčer. Očetov glas jo je dodobra predramil. Brž

se je oblekla in hitela iz hiše na trato. Spotoma se je obljubila na božjo pot k Novi Štifti in je pridejala svoji obljudi, da pojde tja na nedeljo, ko ne bo tam shoda in bo na potu brez družčine, torej brez izkušnje.

Cijazovca sta stala z Jančkom na trati. Lenka se jim je pridružila. Ko jim je kmalu za tem skoraj pred nosom padel dimnik njih hiše na tla, so pričeli glasno moliti. Tako jih je našel Tone, ki je priteknel domov, ko je bil obvestil Smoleta o Reziki in Polonici. Goreče je molil ž njimi. Ni si mogel kaj, da ne bi včasih zvesteje pogledal na grešnico Lenko, ki je v molitvi rezko naglašala odstavek: In ne vpelji nas v skušnjava!

Ko so odmolili, je Cijazovec vprašal hčer, če so na dilah razpokane stene, ali če se je naredila kakšna druga škoda.

»Na dilah ni škode, ampak pogledjte, pod kozolcem nam je napravil škodo.«

»Kdo?«

»Ne vem, kdo je bil. Morda zmaj, antikrist ali bogve kaj? Okoli oglov je iztikal in ko je tako zabobnelo, se je speljal od našega kozolca na vozu brez konja. Le pogledjte, da našega vozička ni več pod kozolcem; na njem se je peljal, to sem videla z okna.«

Tone je debelo gledal na sestro, kakor bi hotel reči: Avša, tebi se menda blede. Rekel pa ni ničesar.

»Na mojem vozičku se je peljal?« je vprašal Cijazovec, gledaje proti kozolcu. Ko je pogršil voziček, se je jel hudovati: »Naj se poln voz pogubljenih duš zvrne na vruga, če ga je res on ukradel. Kako to, da se rogač tako ob nas zadeva!«

»Jože, tista dva tolarja, ki si ju spravil v omarico, pa le na gnoj vrzi!« je svetovala Cijazovka. »Tisto je izkušnjavčev dar.«

»Jaz se ju ne dotaknem, nocoj že ne. Naj bosta, kjer hočeta! Torej tista dva goldinarja mi je pustil, pa za tak pripraven voziček. Saj so me sami žebliji veljali dva goldinarja in kolarju sem plačal osem goldinarjev in ves les sem dal sam. Kaj pa kovač? ... Berdija mi pa pusti dva goldinarja! Ne ve menda hudir, kako dragi so kolarji in kovači v Gabrovcu in po čem je železnina. V peklju je nemara vse ceneje.«

Zdaj je Lenka zapazila, da na zvoniku gabrovske cerkve ni več strehe. Že drugi sunek jo je bil snel in spravil na tla. Vsi so strmeli v strahu proti cerkvi.

»Oh, ali niso to tista čudna znamenja, ki so o njih govorili gospod župnik na sredopostno nedeljo v pridigi, da se bodo pokazala na nebu in na zemlji, preden napoči sodni dan! Kristjani, kristjani!« je javkala Cijazovka, krileč z rokami. »Viž, kaj je naredila gospodu župniku peklenska pošast zato, ker nas v pridigi tako lepo svare pred njo!«

»Takšen pripraven voziček, pa mi ga pošast ukrade!« je mrmral gospodar ter se praskal po tilniku. »Naj si kosti polomi na njem, škode ne bo!«

Tudi on je iz teh čudnih znamenj sklepal na konec sveta, to pa ga ni oviralo, poskrbeti še o posvetnih stvareh. Ukazal je Lenki, naj prinese drv ter zakuri na zelniku, ker to noč ne gre več v hišo. Toneta je prosil, naj gre pogledat, kako se godi stricu.

Različne misli so se križale Tonetu po glavi, ko je korakal po stezi preko njive. Kakšna strašna in čudna noč je to! Ljudje prerokujejo konec vsega življenja in tudi sam se je zelo prestrašil, ali zdaj se mu dozdeva, da mu je šele nocoj prišel razsvit življenja, katerega je že davno čutil v svojih tajnih mislih. Devica rajske milobe je stopila, ni se je še nagledal dosti in glej — ljudje že napovedujejo konec sveta! V ušesih mu zvoni Lenkino govoričenje, kako abotni so tukaj ljudje. Ako natanko ne vidijo, kaj tiči za kakšnim pojavom, precej ga smatrajo za nadnaravnega. On jih je nocoj tako silno preplašil. Posmejati se je, ko se je domislil, kako se bodo ljudje prijemali za glavo, ko zvedo resnico. Svojim domačim ljudem bi bil rad povedal, kako je bilo s tisto pošastjo in kje je zdaj voziček, pa ni hotel, ker si je mislil: čim plašneje bodo gledali h kozolcu, tem varnejši je zaklad, ki leži pod njim. Ali tega pa tudi sam ne more razumeti, kaj je s tistimi tolarji, ki so se usuli pri drugem sunku poleg njega na tla. Od kod so se vzeli? Najbrž so bili v kozolcu v strehi in strehe ni preiskal. Zdaj jih gotovo leži vse belo po tleh. Škoda je take mane, ako izgine. Kdor jih bo zagledal, sede k njim in si jih jame tlačiti v žepe in ne bo vprašal svoje vesti, ali jih je posejal po trati vrag ali kdo drug, in ali bo nocoj sveta konec ali še ne. Tak blagoslov pa ne sme priti v tuje roke. Zato je sklenil, da pojde precej, ko mu bo mogoče, pobirat tolarje, ne zase, ampak da konca ne vzamejo. Drugi dan se oglasi pri župniji in županstvu, da se je našel tak in tak denar; če se kdo oglasi zanj in dokaže, da je njegov gospodar — dobro, ako ne... in zopet se je domislil Rezike. On jo je rešil in ona mu bo na veke hvaležna. Postal je in se ozrl na Smoletov vrt pod ono jablano, in glej, tam gori ogenj in okoli njega razloči ljudi. Kako usodna in strašna noč! Tudi oče so nocoj mehko govorili ž njim, ko so ga poslali k stricu; to je bil očetovskega srca glas, ki dobro de človeku, ako ga že davno ni slišal. Omečili so se, pozabili bodo njegovo neposlušnost, potres jim je pretresel srce in še mu bodo pomagali.

Skočil je preko plota in kmalu je stal pred stričevo kočjo.

X.

Stric Andrej je bil petinsedemdesetleten, zgrbljen, suh in sključen starček skopuh. Po drugem sunku je vstal iz postelje in prižgal luč. Poskusil je, če se zapah pri vežnih durih ni kako zrahljal, če se okna niso razmaknila in če zatiči niso popustili. Ko je našel tudi svojo skrinjo v redu, je zopet legel. Vzel je molek, ki je visel na steni pri postelji in začel moliti. Moleč se je spomnil, da je enkrat že izkusil po jakosti podoben potres, le da je bil takratni sunek krajši. Sedel je takrat v domači hiši na skrinji in skrinja se je nekajkrat pomaknila pod njim na desno in levo in obratno.

Začel je razbirati, koliko let je že tega in pri takem razbiranju mu je zlezla molitev iz srca na ustnice, od koder mu je kmalu razpuhtela na vse vetrove. Dolgo ni mogel uganiti pravega leta, dasi je imel v spominu ohranjenih dokaj imenitnih dogodkov svojega dolgega življenja, ki so mu pomagali uvrstiti čas tako, da se je pokazal v zgodovinsko-kronološkem redu. Ti imenitni dogodki so se nanašali na obrodke

Zivi tovor se mu je zdel kaj lahek in bodro je stopal pod njim

gabrovškega polja, na navadne in naravne priključke z domačo živino ali pa na smrtne primere. Dolgo se je zastoj ubijal; zastoj postavil pred svoje duševno obzorje celo vrsto juncev, pomešanih s kravami, ki so jih oče odredili ali pa kupili in prodali; postavil je v kronološki red več nego sedem dobrih in sedem slabih letin, a brez uspeha; uvrstil je tudi blizu deset znancev in sorodnikov, ki so šli pred njim v večnost, pa tudi tu njegov spomin še ni hotel speljati.

In glej, po dolgem duševnem prebavljanju in pripletavanju različnih dogodkov se mu je posvetilo naposled tako na naglem, da se je z

roko tlesnil po glavi, češ: kako da se precej nisem domislil tega. Na mah mu je šinilo na um, da se je potres prigodil ravno tisti dan, ko so njegova mati pekli pogačo, da jo ponese k Porenetovim. Rajna stara Porenela je rodila tisti teden hčer, kateri so bili njegova mati za krstno botro. In krstna botra mora poslati po starem običaju pogačo novemu zarodu. Tista Porenelina hči, pozneje omožena Cuclja, je umrla letošnji predpust — večna luč naj ji sveti! — petinpetdeset let stara, torej bo že petinpetdeset let od zadnjega hudega potresa.

Ko je stric Andrej dognal to stvar, je položil zadovoljno trudno glavo na blazino in za-

mižal, kakor počije učeni starinar, kadar je po dolgih naporih do korena utemeljil, iz katere dobe je črepina, ki jo je našel v zemlji.

Bogve kakšne dogodke bi bila prebavljala Andrejeva duša, da ga ni zmotilo štokrljanje pred kočo in zatem trkanje na okno. Prisopel je bil namreč iz vasi njegov prijatelj Krulčev Peter, ki je stanoval v drugem koncu njegove koče.

Tesar se je skrtil za župniške hleve, ko je bil pobegnil od Smoletove gostilne, ker se mu je zdel kraj okrog župnišča svet in najbolj varen. Videl je, kako je zdrknila streha z zvonika in kako se ziblje župnišče. Hotel je v strahu zakričati na ves glas, pa beseda mu je brez zvoka trepetala na ustnicah. Ko pa so poleg njega zakrutili svinje, so mu vstali lasje pokonci in je zapustil svoje zavetišče ter zbežal domov.

»Andreja, Andrejka!« je klical Peter in trkal na okno.

»Kaj pa je?« je vprašal nevoljno stric Andrej.

»Oh, še vprašuj, kaj? Ali ne vidiš, da gre narazen svet, da pokajo skale? Moli, prijateli, in premišluj, ali si pošteno opravil velikonočno izpoved ali si utajil kaj!«

»Peter, dobro zapri in zakleni v svojem koncu! Ob takem času je vse zmešano in slepo; le tat se kaj rad priplazi in uzma. Le poslušaj me!«

Tesarju se je zdelo, da si izvoli boljši del, če zmoli nekaj očenašev za večno zveličanje, nego da se ukvarja s skopim in trdovratnim prijateljem. Zapustil je torej okno, in ker si ni upal v kočo, se je utaboril pri deskah, ki so v skladanici ležale pred kočo. Pokleknil je na rodno mater zemljo, naslonil se s komolcema na skladanico in skrušenega srca je poglobil glavo k deski. Pri vsakem sunku je šklepetaje z zobmi dvignil glavo in pogledal, stoji li še koča na svojem mestu. In ves prepadel je klical v goro, kakor je slišal v narodni pesmi: »Pomagaj bog, svet Valentin in njega brat svet Peregrin!«

Tako ga je našel Tone.

»Kje so pa stric?« je vprašal očanca.

»V koči leži klada kladasta in roke drži na svojem denarju, da mu ga ne odnese tat in sne molj. Idi, idi in mu reci, naj pusti posvetne stvari pri miru in naj prosí nebesa odpuščanje grehov, ker kdo ve, če ne bomo stali v kratkem vsi pred večnim sodnikom. Zdaj le dobra dela in čista vest kaj zaležejo, vse drugo je obve-ljavo.«

Tone je stopil k oknu in potrkal nanj s tako silo, da se je odprlo.

»Dobro jutro, stric!« je klical skozi odprtino. »Prišel sem pogledat, kako se vam godi in če potrebujete česa.«

»Boljše jutro nam bog daj!« je klical stric pokašljujoč v postelji. »Živ sem, le hripa me mori, da se bogu smili.«

»Zakaj pa iz koče niste šli? Kako lahko bi se bilo na vas podrlo! Pri nas nočimo vsi na zelniku.«

»Oh, kam pojdem, ljubi moj? Tvoj oče se ne meni dosti, če mu prav pokradejo v hiši, saj ima dosti polja, lepe travnike in zarasle gozde

in teh mu ne more odnesti nihče, jaz pa nimam drugega, nego kar vidiš tu okoli mene. Če se tat priplazi in mi še to odnese, moram pa res kar od gladu umreti.«

»Take sile bi ne bilo, stric.«

»Oh, ti si še mlad, pa še ne veš, kako je na svetu. Lej ga, zapri okno, mraz gre noter! Že tako mi je celo noč, kakor bi me tresla mrzlica, zdaj si pa še odprl okno. Kako, da sem ga tako slabo zataknil!«

»Potres vas stresava, stric, ne mrzlica,« je dejal Tone in priprl okno. V tem trenutku se je prigodil zopet močan sunek, ne vemo kateri, ker težko jih je bilo šteti eno noč. Slišati je bilo v dalji votlo bobnenje, kakor bi se podirale Kamniške planine. Tone je plaho skočil od koče. Dasi so zaškripali tramovi, se mu je vendar zdelo, da v leseni koči za človeka ni tolike nevarnosti kakor v zidani. Zato strica več ni hotel spravljati pod milo nebo.

Ko se je obrnil, je stal Krulčev Peter pred njim. In tako ga je ogovoril tesar: »Tone, ti si mnogo študiral in do nove maše bi bil lahko pricijazil, da si hotel. Pa ti že veš, zakaj si se z obema komolcema branil belega kruha in kateri stan je zate najboljši. Ali povej mi, kaj ti praviš, kaj to pomeni, ali bo sveta konec, ali nam še prizanese vsemogočni bog?«

»Kdaj bo sveta konec, tega mi nihče ni vedel povedati v šolah; ali to je pa gotovo, da vse, kar zdaj živi, prej pogine, preden se pogrezne svet.«

Petra je zadovoljila tolika modrost; pritrknil je z glavo in nekako boječe rekel: »Bog se nas usmili! Jaz tako pravim, da pri tem delu ima tudi vrag svojo roko vmes, ali kaj bi rekel? Ali si videl nocoj kosmatina?«

Tone se je glasno posmejal.

»To ni za smeh, prijatelj!« je dejal užaljeni tesar. »Lahko se pač smeješ, če ga nisi videl: komur je pa dirjal tako blizu pod nosom, kakor meni, ta se ne bo smejal zlepa.«

»Ali ste ga vi res videli?« je vprašal neverni mladenič.

»Oj, videl, če ti pravim, videl! Da bi ga ne bil, ljuba duša! Od vašega kozolca se je pripeljal, lomastil mimo Smoleta in dirjal dalje po širnem svetu. Oh, kako je hrul! Ne vem, ali je stal na vozu, ali je sedel, to sem pa natanko razložil, da je bil vragu podoben. Ti ne verjameš, prijatelj? Skopnel bi bil, to rečem, da si na lastno oko videl pošast. Tu ne pomaga nobena učenost.« Tesar je krepko pljunil, ker globoko mu je zamrzela prikazen, ki se ne klanja nobeni učenosti.

»I dajte, povejte, kakšna pa je bila tista pošast, da jo bom tudi jaz poznal, če se kako nataknem nanjo.«

»Kakšna? ... Takšna, oh ... Kosmata od vrha do tal, repata in rogata. Na sredipostno nedeljo sem slišal v pridigi govoriti o takšni mrcini. Oči žerjavica, na rokah kremplji in iz gobca je molel jezik, zakrivljen kakor srp. Tega pa ne vem, od kod je prihajalo tisto škripanje: ali je satan tako škrtal z zobmi, ali je voz zaškripal tako. Česar za gotovo ne vem, tega ne trdim. A ne želi si srečati nocoj tiste pošasti!«

Tone se je prilično začudil svoji fotografiji. »Kako pa ste mogli tako natanko razločiti,

kakšen je bil tisti satan, ko je bilo ponoči in je tako hitro lomastil mimo vas?»

»Ljuba duša, saj sem peklenko prikazen malo poprej videl pri luči pod Smoletovo mizo; in ona na vozu ni bila nič drugačna: ves tisti pasji gobec. Pošasti so si vse podobne kakor pisarji v nekaterih pisarnah. Bog nas jih varuj zdaj in na zadnjo uro!« Tesar je sklenil roke in znova pokleknil k skladanici.

XI.

Tone je pustil Krulčevega Petra pri deskah ter se vrnil v vas.

Kam naj bi šel zdaj prej, ali pobirat tolarje, ali naj bi pogledal zopet k Smoletovim? Odločil se je za prvo, da ga ne bi kdo prehitel.

Ko se je bližal domači vasi, je jel oprezovati, ga li nihče ne vidi. Domačini so bili vsi za hišo na zelniku in od tam se ni videlo h kozolcu. Korakal je počasno dalje, oziraje se na vse strani. Dasi bi bil denar krvavo potreboval in bi ga kakov imetek rešil velike skrbi, se mu je vendar zazdelo, da ima misel na denar nekaj nelepega, nekaj težkega v sebi, in kako duševno ubogi so oni ljudje, ki se z vso silo pehajo za denarjem, ki ima le hipno srečo v sebi. In koliko je drugih lepih, vzvišenih misli, ki se ne dajo staviti v eno vrsto z ono nizko mislijo!

Kraj kozolca je zadel ob nekaj zvenečega. Snel je klobuk, pogledal na znamenje. Potem se je sklonil na vse štiri. Tolarjev je bilo res vse belo. Otipaval je oprezno po travi in pobiral v klobuk. Zdajci je zadela roka ob nekaj temnega in kosmatega ob kozolčevem steburu. Zgrozilo se mu je in zgabilo in brž je odtegnil roko, kakor bi se bil spekel. Poiskal je žveplenke, prižgal in pogledal, na kako mrhovino je naletel. Pri luči je spoznal, da leži na tleh kosmat meh, najbrž mačji. Ko je ugasnila žveplenka, je nastala za hip neprodirna tema pred njim. Mraz ga je spreletel huje nego ob potresnih sunkih. Plašen se je ozrl v daljavo, da bi si poostril in razjasnil oči in se preveril, ali ni nihče opazil njegovega svetila. Nikjer ni bilo videti žive duše, dasi je šumelo in vrvelo v vasi kakor v uljnaku v poletni noči. Pobral je kamen in preveril z njim tisti meh, in glej, meh ni prazen! Prižgal je zopet žveplenko, in previdno držeč luč pod dlanjo, da ne bi bila vidna na daleč, je ogledoval meh ter ga preobračal. Ko se je prepričal, da se ne javlja nič posebno ogabnega na njem, ga je previdno vzel v roko. Oj čudo — do polovice je napolnjen s kovanim denarjem! Na koncu binglja od nje ga precej debel jermen, pregrizen in prejedan. Tudi meh sam je preluknjan. Pogrelo ga je, ko se je začutil pred tolikim denarjem. »Mačji mehovi ne padajo z nebes,« je dejal sam pri sebi. »Tu je skrtil nekdo svoj zaklad v kozolec, najbrž kakšen tak, ki ga je prinesel sem v temni noči. In živali so ga našle in se lotile tega, kar jim je dišalo. Le prepovršno sem pogledal opoldne v kozolcu za križ. Tu imaš — zdaj je pa potres ves ta zaklad prerahljal in stresel na tla! In meni je, po pravici rečeno, napravil skrbi, mučne skrbi in nemara mi bo treba še k sodišču iti zaradi njega. Kam ž njim, da mi ga kdo ne ukrade? ... Pa da se v Gabrovcu najde

v teh slabih časih kar na kupu toliko novcev, to je imenitno. Ampak na tak kraj skrivati tako stvar, to ne kaže posebne iznajdljivosti. Jaz ga bom bolje spravil.«

In hitel je pobirat in spravljat v meh. V členkih mu je pokalo in vse ga je že bolelo, tako se je trafil po tleh. Ko se mu je zdelo, da je vse pobral, je vsul v meh tolarje, ki jih je nabral v klobuk. Potem je vstal, stisnil plen pod pazduho in korakal preko trate z obrazom človeka, ki se mu je važno delo obneslo, pa se ni zvalila še vsa skrb z njega. Doma je zlezl na osek in tam je s povreslom prevezal in ovil zaklad. »Semkaj sem nosil v otroških letih skrivaj, da ne bi videl hlapec ali kakšen drug lakomnik, trdo in nezrelo sadje v mladivo; tu notri naj čaka mačji meh svojega gospodarja!« In porinil je meh za deščeno ograjo v slamo. Skočil je na tla. Težko breme je padlo ž njega, ko je odložil tuji denar. Začudil se je, kako je mogel toliko misliti o denarju nocoj, ko bi moral pravzaprav razdeliti svojo dušo na dve plati; ena bi morala plakati z narodom zaradi neskončne nesreče, druga bi se morala tajno veseliti luči prve ljubezni. Njegove misli so zavile zdajci v tisti tir, kjer jih je hotel imeti. Preden se je napotil k Smoletovim, je obvestil domače ljudi, da se stricu Andreju ni prigodilo nič žalega.

Smoletovi so bili zbrani na vrtu pri jarko plapolajočem ognju. Tone je postal za vrtnim plotom na poti. Njega ni mogel nihče videti, a on je dobro razločil, kdo je pri ognju. Spoznal je, da stoji pri Smoletovih gospod župnik, zato ni hotel stopiti k družbi: ne župniku in ne Smoletovim ni hotel izdati svoje skrivnosti. Šel je dalje po Gabrovcu. Vsak korak mu je kazal nesrečo, ki je zadela domačo vas. Tej tihi vasi, v katero je tako rad zahajal na počitnice, ki je do konca življenja ne pozabi, ki se mu zdi vedno prijazna in mikavna, kjer pozna vse prebivalce, kjer žive njegovi starši, sorodniki in znanci, kjer se mu zdi zemlja lepša in nebo sijajnejše nego drugod, tej dragi domači vasi preti poguba! In ne samo vasi, morda vsej pokrajini, vsej deželi! Kak ponos ga je navdajal, ko se je s šolskimi tovariši pogovarjal o napredku naroda, o razvoju prestolnega mesta, o lepši bodočnosti, in glej — ena sama noč preti uničiti vse nade, vse kratkočasne sanje, prignati roj temnih oblakov na jasno obzorje! Oh, da ima Atlantova ramena, odnesti bi hotel ta toliko ljubljani narod iz krajev, kjer se je tako kruto oglasil podzemski orjak! A ne samo naroda, ves ta predel zemlje bi moral odnesti od tod, ker brez tega zemskega raja si ne more misliti svojih rojakov. Bog ve, kaj je res z Ljubljano, na katero ga veže toliko spominov in vezi, kjer prebiva njen oče. Ali se tudi tam trese? Ali prenese prestolnica ta strašni pojav prirode? Ali se še pomiri zemlja, ali se kdaj zjasne časi temu toliko teptanemu narodu?

Pri kapelici sv. Jeronima pred župnijskim vrtom je naletel na kopo ljudi. Ravno so drug za drugim poklekali na vlažno zemljo. Začeli so moliti litanije. »Kriste, usliši nas, Kriste, usmili se nas!« Taki klici so doneli Tonetu na uho v najrazličnejših glasovih in vsi ti glasovi so bili razcviljeni. Snel je klobuk in se pridružil verni gruči. Dolgo so molili glasno in gočeče; ko se je pa prigodil nov sunek, je bilo

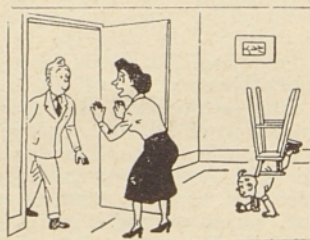
spoznati, kako se tem bornim ljudem trga in meša njih molitev: eden je na začetku litanij, drugi na koncu, tretji bruha iz sebe pobožne vzklike, ki se ne nehajo v nobenih litanijah, a četrti brezglavo giblje usta in plaho gleda na nebo. Marsikateri misli, da bo zdaj treba storiti oni strašni skok iz časnosti v večnost. In ko poneha valovanje zemeljske skorje, vse zopet udari v redno, družno priprošnjo. Ko so odmolili, se je Tone tiho odtrgal od gruče, nadel klobuk in šel dalje po vasi. Povsod je videl ljudi na tratinah ali na njivah kraj hiš. Nekateri so bili v zimskih oblekah, drugi le površno oblečeni, ker si niso upali iti nazaj v hišo po obleko. Matere so zibale, tešile in dojile otroke, ki se niso dali zlahka upokojiti v takem nenavadnem položaju, moške so na vozovih pripravljali ležišča za deco, mladina je nosila skupaj drva in kurila ogenj. Poleg človeka je taborila plašna živina, ker mnogi gospodarji je niso pustili v hlevu. Vsak je skušal tako prilagoditi in izkoristiti okolnosti, da si spričo kljubujoče prirode ohrani življenje. Milo se je storilo Tonetu, ko je videl toliko nesrečnih ljudi. Obrnil je svoj pogled k nebu. Mirno se razprostira nebesni svod nad njim, nastlan je tu in tam z rahlimi oblaki, ki se mestoma kopičijo že v svinčene gruče; neobsežno leži nad njim nebesni svod in pokojno, kakor bi se na tej borni zemeljski kepi niti las ne skrivil božjim bitjem. Strašna, nepozabna noč! Razburljive vesti lete po vasi, pri vsaki trumi ljudi se povečajo. Če se ustavi za gručo vaščanov, ki niso v molitvi, že sliši besede; sodni dan, konec sveta in izraze, ki se nanašajo na pogibel zemlje in človeštva. Iz neke hiše je slišal uro biti dve. »Bog, kdaj bo konec te dolge noči? Ali si je nadel čas svinčene peroti?« je dejal sam pri sebi in že se mu je pojavil nov prizor.

Na gornji strani Komarjeve hiše, ki stoji sredi vasi, tam, kjer se slamnata streha skoraj dotika zemlje, je zapazil nekaj ljudi. Ti ljudje so vpili, mahali z rokami, nemirno se kretali, tako da je bilo od daleč vidno, ko da pleše v nočni temi zbor čarovnikov, ki se prepirajo. Tonetu je precej šinilo v glavo, da se je Komarjevimi prigradila nemara kakšna posebna nesreča, zato je podvojil korake. Ko je prišel bliže, je videl, da obupno krdelce le vpije in kriči v streho, h kateri je prislonjena lestva. V treh skokih je bil za hišo. Spoznal je oba stara Komarja, njega in njo, ki sta stala zdolaj pri lestvi, in dva možaka iz sosesčine, ki sta se bila baš spravila po lestvi na streho. In slišal je staroga Komarja klicati v streho in staro Komarko javkati. Izpod strehe pa je donel votel odgovor mladega Komarja in pronikav otroški jok je bil slišen od tam in kurje kokodakanje. Tone je slišal, da se je tudi tukaj, kakor pri Smoletovih, porušilo zidovje in zaprlo izhod prebivalcem. Možaka na strehi sta ga pozvala, naj pride pomagat. V hipu je bil po lestvi pri njih. Vsi trije so jeli trgati streho. Po kratkem naporu so zagledali skozi odprtino brlečo svetilko na dilah in družino mladega Komarja. Mladi gospodar je stal nepremično, stolpu podoben, držeč se poprečnega trama. Njegove velike in svetle oči, ki so kazale grozo in strah, so se

ujele s Tonetovimi. Poleg njega je stala desetletna Micka, hčerka po njegovi prvi ženi, v bellem krilcu, razkuštrana in objokana. Videl je Tone, da se je obok nad stopnicami sesul, pogreznil in zaprl pot v vežo onim, ki so spali pod streho, videl je v kotu jato kokoši, ki so nemirno dvigale čopaste glave in postrani gledale na to, kar se godi v njihovem, sicer tako mirnem bivališču. Globoko ga je presunilo, ko je zagledal na tleh podstrešja mlado Komarko ob tramu z detetom v naročju; le pročelje njenega obraza je bilo videti izpod gostih las, ki so se usipali v naročje in pokrivali malega dojenčka, čigar v plenice zavite nožice so mogle izpod take gorke odeje. In dlan materine desnice je pokrivala, kolikor je presegla, in grela pretanki povoj. Kakor bi hoteli greti nezadostno oblečeno telo, ki jim je dalo življenje, in da bi sami sprejeli od njega gorkote, tiščalo se je troje otrok svoje matere: najstarejši je stal za materjo, oklepal z eno roko njen vrat, z drugo si je trl in mel oči, plašno zroč preko materine rame; še en fantek in deklica, oba v samih srajčicah, sta se držala vsak na eni strani matere, rila glavi v njeno obleko in jokala. Materina levica je močno ovijala deklico. Podobne slike usmiljenja in ljubezni Tone še ni nikdar videl.

Ce si v trolejbusu zamišljen

V družini artista: »Ti, Tone, pogledj, naš Tonček je že shodil.«

Zastopstva tujih tvrdk

Hermes

L J U B L J A N A

Titova cesta 25
p. predal 215

Telefoni: 32-691-4
32-689
32-954-4

Brzojavni naslov:
HERMES LJUBLJANA

Predstavništva:

BEOGRAD

Dragoslava Jovanovića 5
Telefon 30 547

ZAGREB

Draškovićeve 35
Telefon 37-628

SPLIT

Saveznička obala 3
Telefon 31-39

SARAJEVO

p. p. 418

SKOPJE

Konsignacijska skladišča:

LJUBLJANA, ZAGREB

R O J A K I !

*Ko obiščete
belo Ljubljano,
vas vljudno vabimo,
da s svojimi znanci
in prijatelji
pridete
tudi k predstavam
v naših kinodvoranah
Union, Vič,
Komuna, Sloga
in Šiška
ter
v letnem kinu
Bežigrad*

Predvajamo vedno le prvovrstne filme
domače in inozemske produkcije

KINEMATOGRAFSKO PODJETJE

Ljubljana, Cankarjeva 1

Avtobusno in turistično podjetje

SAP-TURIST BIRO

L J U B L J A N A

DIREKCIJA — DIRECTION

LJUBLJANA — SREDIŠKA 13

TELEFON 50-468, 50-902

TURISTIČNI POSLOVALNICI —

BUREAU DE VOYAGES

LJUBLJANA — MIKLOŠIČEVA 17

TELEFON 50-645, 50-647

TITOVA 58

TELEFON 52-771, 52-772

Vzdržuje redne mednarodne, turistične, medkrajevne in lokalne proge
Izleti doma in v inozemstvo, nudi vse turistične usluge, nabavlja potne liste,
vize, rezervira spalnike itd.

Lastna proizvodnja avtobusnih karoserij

Regular and touristical international and national bus lines

Organisation of package tours for individuals and groups, reservations for
sleeping cars and hotel accomodations all other touristical services

Fabrication of bus bodies in our own workshops

Lignes régulières et touristiques nationales et internationales

Organisation de voyages en groupes, individuelles et à forfait,
réservation pour WL et hôtels, acquisition de visas et autres
services touristiques

Production propre de carrosseries

Regelmässige und turistische internationale und heimische Kraftfahrlinien

Veranstaltung von Gesellschafts-, Einzel- und Pauschalreisen, Visa-
beschaffung, Schlafwagen- und Hotelvormerkungen,
sämtliche Reisedienste

Eigene Karosserieerzeugung